Dicţionare
DECESFERA

DE ACELAŞI AUTOR:

1998 - Teste pentru examenul de capacitate (coautor)
2001 - Geografia României. Teste pentru examenul de capacitate (coautor)
2002 - Teste de geografia României (coautor)
2002 - Dicţionar de termeni geografici pentru elevi
2002 - Memorator de geografie pentru clasa a VIII-a
2003 - Geografia României - antrenament pentru examene. Capacitate 2003 (coautor)
2006 - Elemente de Didactică aplicată a geografiei (în volum coordonat)
2007 - Memorator de geografie. Geografia României
2007 - Ghidul dirigintelui consilier (coautor)
2007 - Geografia României - culegere de teste pentru clasa a VIII-a, teze cu subiect unic - semestrul al II-lea (coautor)
2008 - Metode şi mijloace de evaluare a percepţiei stării mediului în Sectorul 4 al Municipiului Bucureşti, Teză de Doctorat
2008 - Geografia României - culegere de teste pentru clasa a VIII-a, teze cu subiect unic - semestrul I (coautor)
2010 - Pledoarie pentru viaţă (coautor)
2011 - Metodica predării geografiei

ISBN 978-973-88533-0-0 / 10 RON

Cornelia Dincă

MIC DICŢIONAR DE TERMENI GEOGRAFICI

dc SFERA media

EDITURA DECESFERA MEDIA

Comenzi la: e-mail: vanzari.decesfera@gmail.com
Telefon: 031.410.35.24
0771.576.430
0729.393.693

Redactor: Bogdan Cercel
Coperta: © DECESFERA

DINCĂ, CORNELIA
Mic dicţionar de termeni geografici / Cornelia Dincă. -
Bucureşti : Decesfera, 2007
Bibliogr.
ISBN 978-973-88533-0-0

81'374.2:913(498)=135.1

© DECESFERA Media / toate drepturile rezervate

Cornelia Dincă

MIC DICŢIONAR DE TERMENI GEOGRAFICI

dc SFERA media
Bucureşti, 2012

ABREVIERI

etc.	- et caetera
ex.	- exemplu
î. Hr.	- înainte de Hristos
I.	- insulă
L.	- lac
lat.	- latitudine
long.	- longitudine
M.	- mare
mil.	- milioane
mld.	- miliarde
N	- nord
NE	- nord-est
O.	- ocean
S	- sud
SE	- sud-est
SV	- sud-vest
sec.	- secol
ş.a.	- şi alţi, altele
V	- vest

SIMBOLURI

°C	- grad Celsius
cm	- centimetri
CO_2	- dioxid de carbon
$CaCO_2$	- carbonat de calciu
kg	- kilogram
kg/s	- kilogram pe secundă
km	- kilometru
km^2	- kilometru pătrat
l	- litru
l/s	- litru pe secundă
m	- metru
m^2	- metru pătrat
mm	- milimetru
m^3	- metru cub
m^3/s	- metru cub pe secundă
s	- secundă
t	- tonă
°	- grad
%	- procent

ACRONIME

ASEAN	- Asociaţia Naţiunilor din Asia de Sud-Est
BIRD	- Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
CCDG	- Centrul Carpato-Danubian de Geoecologie
CEE	- Comunitatea Economică Europeană
FAO	- Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură
FEE	- Fundaţia Mondială de Educaţie pentru Mediu
FMI	- Fondul Monetar Internaţional
GMT	- Greenwich Mean Time (timpul mediu Greenwich)
NATO	- Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord
OCDE	- Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică
OMM	- Organizaţia Meteorologică Mondială
OMS	- Organizaţia Mondială a Sănătăţii
ONU	- Organizaţia Naţiunilor Unite
ONG	- Organizaţie neguvernamentală
OPEC	- Organizaţia Ţărilor Exportatoare de Petrol
OSCE	- Organizaţia Statelor Central Europene
PNB	- Produsul Naţional Brut
PNUD	- Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare
PNUE	- Programul Naţiunilor Unite pentru Apărarea Mediului
SUA	- Statele Unite ale Americii
TGV	- Train à grande vitesse
UE	- Uniunea Europeană
UNESCO	- Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură

A

ABANOS - arbore exotic cu lemnul preţios, greu şi dur, specific zonei tropicale şi subtropicale, utilizat pentru fabricarea mobilei fine, a unor obiecte de artă sau instrumente muzicale.

ABATAJ - acţiune de extragere dintr-un zăcământ a unui minereu ori a cărbunelui.

ABHAZ - popor care s-a format pe teritoriul Abhaziei, regiune din zona Munţilor Caucaz.

ABIOTIC - lipsit de viaţă.

ABISAL - domeniu oceanic / maritim situat la adâncimi foarte mari; groapă abisală, depresiune oceanică; regiune de mare adâncime a fundului mărilor şi oceanelor, situată în zona de scufundare a scoarţei; ex: groapa Marianelor situată în Oceanul Pacific, - 11 022 m.

ABLAŢIE - eroziune exercitată de vânt.

ABORIGEN - locuitor autohton; băştinaş.

ABRAZIUNE - 1. eroziune exercitată de apa mării / lacurilor, prin valuri, curenţi, maree, asupra ţărmurilor; 2. proces de dislocare a unor particule din rocile de la suprafaţa scoarţei terestre prin acţiunea apelor curgătoare sau a gheţarilor.

ABRUPT - 1. suprafaţă de teren foarte înclinată; 2. pantă greu accesibilă a unui munte.

ABRUPT CONTINENTAL - sector al relieful submarin cuprins între platforma continentală (200 m) şi fundul mării.

ABUNDENŢĂ - cantitate mare.

AC - stâncă ascuţită, cu versanţi abrupţi, formată, în general, pe roci cristaline, în zona alpină; ex: Acul Cleopatrei din Munţii Făgăraş.

ACAJU - arbore tropical cu lemnul tare şi lucios, brun-roşcat, specific Africii şi Americii Centrale, utilizat la fabricarea mobilei de lux şi a ambarcaţiunilor; mahon.

ACROPOLĂ - ansamblu constituit din palate, temple, altare, statui etc. construit pe o colină, în marile oraşe greceşti antice; ex.: Acropole din Atena.

ACRU - unitate de suprafaţă utilizată în ţările anglo-saxone, care are 40,47 ari (4 047 m^2).

ACUMULARE - proces de depunere a materialelor transportate de ape, vânturi, gheţari etc.; forme de acumulare sunt luncile, terasele, deltele, dunele, morenele etc.

ACVACULTURĂ - creştere în bazine special amenajate a unor specii de plante şi animale marine, în scopul comercializării.

ACVIFER (STRAT) - strat de apă subterană.

ADAPTARE LA MEDIU - modificare a comportamentului unei fiinţe pentru a răspunde schimbărilor mediului său de viaţă.

ADĂPOST METEOROLOGIC - căsuţă de lemn amplasată în staţiile meteorologice în care se aşază instrumente şi aparate pentru înregistrarea temperaturii şi umezelii aerului, la circa 2 m înălţime.

ADÂNCIME - distanţa măsurată în metri de la suprafaţa apei până la un punct de pe fundul unei mări, bazin oceanic sau lac.

ADUCŢIUNE - sistem de instalaţii prin care se realizează transportul apei de la sursa de alimentare la reţeaua de distribuţie.

ADVENTISM - cult religios apărut în SUA, în sec. al XIX-lea şi care are la bază ideea revenirii lui Hristos pe Pământ; adventiştii consideră zi de odihnă sâmbăta.

AER - amestec de gaze (azot, oxigen, dioxid de carbon etc.) care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei.

AER POLUAT - aer care conţine gaze nocive şi pulberi peste limitele admisibile dezvoltării normale a vieţii; este frecvent în centrele industriale şi în zonele miniere.

AEROFOTOGRAMĂ - fotografie a unei suprafeţe terestre realizată din avion.

AERODROM - teren amenajat pentru staţionarea, decolarea şi aterizarea avioanelor; aeroport.

AEROLOGIE - ramură a meteorologiei care studiază caracteristicile şi proprietăţile aerului.

AEROPORT - teren folosit pentru aviaţie şi dotat cu echipamente şi clădiri necesare transportului aerian de pasageri şi mărfuri; este situat de obicei la marginea unui oraş mare; ex: aeroportul „Henri Coandă" din Otopeni (Bucureşti), aeroportul Heathrow (Londra), aeroportul Narita (Tokyo).

AEROSOL - particulă lichidă sau solidă aflată în aer care are capacitatea de a reţine o parte din radiaţia solară.

AFELIU - punctul cel mai îndepărtat de Soare de pe orbita unei planete; planeta Pământ trece prin afeliu la 3 iulie, la o distanţă de 152 100 000 km.

AFGANI - populaţie indo-europeană originară din Asia Centrală care trăieşte în Afganistan şi în zone mai restrânse din Pakistan.

AFINIŞ - comunitate de plante formată dominant din afini.

AFLORIMENT - apariţie la zi prin eroziune sau decopertare a unor roci sau minerale.

AFLUENT - curs de apă care se varsă într-o apă curgătoare sau într-un lac; ex: Siretul este afluentul Dunării.

AGAT - piatră semipreţioasă reprezentând o varietate de calcedonie în benzi colorate în alb cu negru, alb cu roşu, alb cu brun etc.

AGENDA 21 - document semnat şi adoptat de circa 180 de state în anul 1992, în urma Conferinţei de la Rio de Janeiro, care prezintă probleme legate de relaţia dintre dezvoltare şi mediu în secolul al XXI-lea: creşterea demografică, calitatea mediului, sărăcia, conservarea resurselor, a diversităţii biologice, aspecte legate de instituţii şi legislaţie etc.

AGENT EXTERN (EXOGEN) - factor fizic, chimic sau biologic care acţionează asupra scoarţei terestre prin eroziune, transport şi acumulare; principalii agenţi externi sunt: apa curgătoare, apa mării, gheaţa, precipitaţiile, vântul, organismele; toţi agenţii externi crează forme de relief.

AGENT INTERN (ENDOGEN) - factor care realizează formele majore de relief; energia sa provine din interiorul scoarţei terestre; agenţii interni determină formarea munţilor, mişcările de înălţare şi de coborâre ale scoarţei, vulcanismul şi seismele.

AGENŢI MORFOGENETICI - totalitatea elementelor, proceselor şi fenomenelor care contribuie la modelarea suprafeţei scoarţei terestre şi la modificarea reliefului.

AGLOMERAŢIE URBANĂ - teritoriu format dintr-un oraş mai mare şi localităţile din apropierea sa, ca urmare a dezvoltării unor relaţii economice şi de schimb de forţă de muncă între oraş şi aria pe care acesta o polarizează.

AGRICULTURĂ - ramură a economiei care cuprinde cultura plantelor şi creşterea animalelor şi cu ajutorul căreia se obţin produse alimentare şi materii prime.

AGRICULTURĂ EXTENSIVĂ - metodă agricolă prin care se urmăreşte obţinerea unor recolte mari pe suprafeţe extinse de teren.

AGRICULTURĂ INTENSIVĂ - metodă agricolă prin care se urmăreşte obţinerea unor recolte mari pe suprafeţe mici de teren.

AGRICULTURĂ ITINERANTĂ - metodă agricolă prin care se obţin recolte timp de 2-3 ani de pe o suprafaţă defrişată din pădurea tropicală sau de pe un sol de savană desţelenit, după care terenul este abandonat.

AGROTURISM - activitate turistică desfăşurată în gospodăriile ţărăneşti care însumează bunurile şi serviciile oferite persoanelor care se deplasează în mediul rural în scopuri de recreere.

AISBERG (ICEBERG) - bloc de gheaţă de dimesiuni mari desprins din gheţarii de calotă.

ALBEDOU - caracteristică a suprafeţelor de pe Terra de a reflecta radiaţia luminoasă primită de la Soare; suprafeţele albe (zăpada) au albedou cu valoare mare, iar cele închise la culoare (solul arat, pădurile) au albedou cu valoare minimă.

ALBIE MAJORĂ (LUNCĂ) - parte a albiei unui râu ocupată de apă la viituri; ex: Lunca Argeşului.

ALBIE MINORĂ - suprafaţă ocupată permanent de apa râului sau fluviului la nivele medii şi mici; este formată din maluri şi talveg.

ALBIE PĂRĂSITĂ - albie minoră prin care nu mai curge apa râului.

ALGĂ - plantă inferioară, lipsită de tulpina propriu-zisă şi de rădăcină, care se dezvoltă în apă şi în mediu umed.

ALIZEU - vânt regulat, constant, care bate tot timpul anului dinspre regiunile de maximă presiune subecuatorială spre regiunile de minimă presiune ecuatorială; direcţia deviată a alizeelor, de la NE spre SV în emisfera nordică şi de la SE spre NV în emisfera sudică, se datorează mişcării de rotaţie a Pământului; vara, alizeele se manifestă între 40° - 12° latitudine, iar iarna, între 30° - 5° latitudine.

ALOGEN - alohton.

ALOHTON - care provine din altă parte decât din locul unde se află în prezent (râuri, plante, animale, populaţii etc.).

ALPIN - 1. referitor la regiunea înaltă a munţilor (vegetaţie alpină; creste alpine; climat alpin); în Munţii Carpaţi, etajul alpin se află la peste 2 000 de metri; 2. referitor la munţii Alpi; orogeneza alpină, în cadrul căreia s-au înălţat Munţii Alpi, Carpaţi, Himalaya etc., începând din mezozoic şi continuând în neozoic.

ALTIMETRIE - ramură a topografiei care se ocupă cu stabilirea înălţimilor (altitudinilor) de pe suprafaţa Terrei faţă de nivelul mării, în vederea reprezentării reliefului pe o hartă.

ALTIMETRU - instrument pentru măsurarea altitudinii faţă de nivelul mării.

ALTITUDINE - înălţimea unui punct de pe suprafaţa Pământului raportată la nivelul mării (notat cu **0** metri).

ALTOCUMULUS - nori sub formă de strate, cu aspect de valuri sau baloţi, de culoare alb-cenuşie, situaţi la altitudini foarte mari şi clar conturaţi.

ALUNECARE DE TEREN - proces de desprindere şi deplasare a stratelor sau a rocilor de pe un versant, datorită substratului argilos, ca urmare a efectului produs de forţa gravitaţională; alunecări se întâlnesc frecvent în Subcarpaţi, Podişul Bârladului şi în Podişul Târnavelor; procesul poate fi oprit prin culturi de viţă-de-vie, pomi fructiferi ori plantaţii forestiere.

ALUNIŞ - comunitate de plante formată dominant din alun.

ALUVIAL - 1. sol format pe aluviuni; 2. proces legat de albia râului.

ALUVIONARE - depunere, în albia majoră şi minoră a râurilor sau la gura lor de vărsare, a materialelor transportate de apă.

ALUVIUNI - materiale (mâl, nisip, pietriş, bolovăniş) transportate şi depuse de apele curgătoare în albii sau la gurile de vărsare.

AMENDAMENT - substanţă calcică cu ajutorul căreia se schimbă proprietăţile fizice şi chimice ale solului (aciditatea).

AMERINDIENI - băştinaşi din America (azteci, mayaşi, incaşi etc.), de rasă mongoloidă, cunoscuţi sub denumirea de „pieii roşii", care au creat civilizaţii importante înainte de colonizarea acestor ţinuturi de către europeni.

AMETIST - varietate violacee de cuarţ utilizat ca piatră semipreţioasă.

AMIAZĂ - moment al zilei în care Soarele se află la înălţimea maximă deasupra orizontului.

AMONTE - loc situat către izvoarele sau în susul unei văi faţă de un punct determinat; ex: Brăila se află pe Dunăre, în amonte de Tulcea.

AMORF - care nu prezintă o structură cristalină, regulată.

AMPLITUDINE TERMICĂ - diferenţa dintre valorile extreme (maximă şi minimă) ale temperaturii aerului.

AMURG - interval de timp cuprins între apusul Soarelui şi înnoptare; înserare; crepuscul.

AN - perioadă de 12 luni care corespunde unei rotaţii complete a Pământului în jurul Soarelui.

AN BISECT - an calendaristic de 366 de zile, format din 4 în 4 ani, când lunii februarie i se adaugă o zi în plus; această zi rezultă prin însumarea celor 6 ore ce rămân în fiecare an de la rotaţia completă a Pământului care are o durată de 365 de zile şi 6 ore.

AN CALENDARISTIC (AN SOLAR) - unitate de timp care, în mod convenţional, începe la 1 ianuarie şi se termină la 31 decembrie şi care reprezintă intervalul dintre două treceri consecutive ale Soarelui prin punctul vernal al echinocţiului de primăvară (365 de zile şi 6 ore); anul se consideră de 365 de zile (an comun), iar din 4 în 4 ani, de 366 de zile (an bisect).

AN GALACTIC - perioadă egală cu durata unei rotaţii a Galaxiei noastre în jurul axei sale, respectiv cu 275 mil. de ani.

AN-LUMINĂ - unitate de lungime folosită pentru măsurarea distanţelor foarte mari, egală cu distanţa străbătută de lumină în timp de un an.

AN SIDERAL - interval de timp în care Pământul parcurge o rotaţie completă în jurul Soarelui, având ca reper o stea de pe bolta cerească; durata sa este de 365 de zile, 6 ore, 9 minute şi 55 de secunde.

AN TROPIC - interval de timp între producerea de două ori consecutiv a echinocţiului de primăvară; durează 365 de zile, 5 ore, 48 de minute şi 46 de secunde, mai redus decât anul sideral.

ANAEROB - 1. mediu fără oxigen; 2. organism care se dezvoltă în absenţa aerului (bacterii anaerobe).

ANCLAVA - fragment de rocă înglobat în masa unui corp de roci eruptive.

ANDEZIT - rocă vulcanică de suprafaţă, de culoare gri, roşcată sau neagră, utilizată la pavaje ori în construcţii; în România este caracteristică lanţului vulcanic din Carpaţii Orientali.

ANDIN - care se referă la Munţii Anzi, care aparţine Munţilor Anzi.

ANEMOMETRU - aparat pentru măsurarea vitezei vântului.

ANIMISM - cult religios primitiv caracterizat prin manifestarea credinţei în duhuri sau spirite ale plantelor, animalelor etc.

ANOICUMENĂ - regiune geografică nelocuită de om.

ANOTIMP - diviziune a anului care prezintă caracteristici specifice climatice şi referitoare la durata zilei.

ANTARCTIC - regiunea polară sudică, situată în zona Polului Sud.

ANTICICLON - zonă de presiune atmosferică mai mare decât în regiunile învecinate; masă de aer cu diametrul de câteva mii de km în care presiunea creşte dinspre periferie spre centru, cu mişcare divergentă; generează vreme cu cer senin, geroasă iarna şi călduroasă vara.

ANTICLINAL - cută geologică în care stratele prezintă o boltire şi în care rocile mai vechi se află în partea centrală.

ANTICLINORIU - asociaţie de cute geologice cu structură de anticlinal, de dimensiuni mari.

ANTIPOD - punct de pe suprafaţa Pământului aflat diametral opus faţă de un alt punct.

ANTRACIT - cărbune superior, cu conţinut ridicat de carbon, foarte puţine substanţe volatile şi apă, de culoare neagră; în România sunt rezerve mici la Schela, în judeţul Gorj.

ANTROPIC - element, fenomen, proces rezultat din activitatea umană (carieră, baraj, canal, dig etc).

ANTROPIZARE - proces de transformare a mediului înconjurător prin intervenţia omului.

ANTROPOGEN - datorat acţiunii omului şi care are urmări asupra evoluţiei reliefului, climei, florei.

ANTROPOGENEZĂ - procesul de apariţie şi evoluţie a omului ca specie.

ANTROPOGEOGRAFIE - ramură a geografiei care studiază populaţia şi aşezările umane; geografie umană.

ANTROPOSFERĂ - înveliş al Terrei creat de om; sociosferă; noosferă.

APARAT VULCANIC - formă de relief cu aspect conic rezultată prin erupţia şi acumularea lavei, precum şi a materialelor vulcanice.

APĂ - lichid incolor, fără miros şi gust, compus din hidrogen şi oxigen, resursă naturală regenerabilă indispensabilă apariţiei, menţinerii şi evoluţiei vieţii pe Terra.

APĂ CAPTIVĂ - apă subterană aflată la adâncime, sub presiune, într-un strat permeabil situat între două strate impermeabile.

APĂ CONTINENTALĂ - apa de pe cuprinsul continentelor (râuri, lacuri).

APĂ/APE DE SUPRAFAŢĂ - apa situată pe continente şi formată din ape curgătoare (pârâuri, râuri, fluvii), ape stătătoare (lacuri, bălţi, mlaştini) şi apa în stare solidă (gheţari şi zăpezi).

APĂ DE ADÂNCIME - apă subterană care se găseşte într-un strat intercalat de strate impermeabile şi care poate ajunge, până aproape de suprafaţă (apă ascensională) sau chiar la suprafaţa solului (apă arteziană), utilizată de comunităţile umane cu ajutorul forajelor.

APĂ DE ZĂCĂMÂNT - apă mineralizată care saturează total rocile din zona acviferă a unui zăcământ de ţiţei şi parţial pe cele din zonele gazeifere şi petrolifere.

APĂ DESALINIZATĂ - apă marină sau oceanică supusă proceselor artificiale de îndepărtare a sărurilor.

APĂ DULCE - apă din subteran, lacuri, râuri, gheţari sau zăpezi cu un conţinut de săruri sub 0,5 grame la litru.

APĂ EPURATĂ - apă din care s-au înlăturat substanţele nocive dizolvate sau aflate în suspensie, prin procedee chimice şi mecanice.

APĂ FREATICĂ - apă subterană ce se găseşte în imediata apropiere a suprafeţei terestre (strat acvifer freatic).

APĂ METEORICĂ - apă provenită din precipitaţiile atmosferice.

APĂ MINERALĂ - apă care conţine mai mult de 0,5 grame/litru săruri; provine din infiltrarea precipitaţiilor în scoarţa terestră şi revenirea apei încărcată cu gaze şi săruri minerale la suprafaţă, sub forma unor izvoare.

APĂ PLATĂ - apă potabilă din izvoarele oligominerale cu o mineralizare de sub 1 gram la litru.

APĂ POLUATĂ - apă care nu îndeplineşte condiţiile de calitate stabilite prin standarde naţionale, cu caracteristici fizice, chimice şi microbiologice alterate datorită activităţii umane.

APĂ POTABILĂ - apă folosită în consumul casnic, cu anumite caracteristici fizico-chimice şi concentraţii maxime de substanţe, stabilite prin standarde naţionale.

APĂ SUBTERANĂ - apă acumulată din precipitaţii în stratele de roci, în partea superioară a scoarţei terestre, la diferite adâncimi.

APĂ TERMALĂ (GEOTERMALĂ) - apă de adâncime cu temperatură ridicată, cauzată de o sursă internă de căldură; apare la contactul dintre Câmpia şi Dealurile de Vest sau în Defileul Oltului, la Călimăneşti etc.

APE INTERIOARE - apele (râurile, fluviile, lacurile, canalele) situate pe teritoriul unui stat, precum şi apele din golfurile interioare.

APE REZIDUALE (UZATE) - ape care conţin impurităţi ori substanţe toxice provenite din întreprinderi, ferme, gospodării etc. şi sunt evacuate în mediul înconjurător.

APE TERITORIALE - zona apelor marine care aparţin unui stat, desfăşurată în general pe o fâşie de 12 mile distanţă de ţărm.

APEDUCT - totalitatea construcţiilor şi instalaţiilor hidrotehnice folosite la transportul apei de la locul de captare la cel de folosire.

APICULTURĂ - ramură a zootehniei care se ocupă cu creşterea albinelor.

APOGEU - punctul cel mai îndepărtat faţă de Terra aflat pe orbita în formă de elipsă a unui corp ceresc (Luna, de ex.) care execută o mişcare de revoluţie în jurul planetei Terra.

APUS - punct cardinal unde, aparent, apune soarele; vest.

ARABIL - (teren) bun pentru arat şi cultivat.

ARBORE - plantă lemnoasă înaltă, care are tulpina formată din trunchi şi ramuri pe care se dezvoltă frunze şi uneori fructe.

ARBORE DE CACAO - arbore originar din zona tropicală a Americii, cu flori şi frunze care cresc direct pe trunchi, înalt de 8-10 m, din ale cărui fructe se obţin făina şi untul de cacao utilizate la producerea dulciurilor (ciocolată, mai ales) şi a cosmeticelor; se cultivă cu precădere în Africa şi în America Latină.

ARBORE DE CAFEA - arbust originar din regiunea Kaffa, Etiopia, cultivat în regiunile tropicale pentru fructele sale de culoare roşie care au doi sâmburi în mijloc, respectiv boabele de cafea.

ARBORE DE CUIŞOARE - arbore originar din Insulele Moluce care are 12-15 m înălţime şi se cultivă pentru mugurii florali ce pot fi transformaţi prin uscare într-un condiment apreciat.

ARBORE DE SCORŢIŞOARĂ - arbore originar din SE Asiei, cultivat în zonele calde şi umede pentru scoarţa de pe ramurile subţiri care poate fi uscată spre a fi folosită drept condiment.

ARBORET - parte din pădure care este formată din specii omogene ca tip şi vârstă.

ARBUST - plantă lemnoasă scundă, care se ramifică la suprafaţa solului şi nu are o coroană distinctă.

ARCTIC - spaţiu, element situat la Polul Nord sau în jurul său; se referă la regiunea polară nordică.

ARDEZIE - gresie argiloasă sau argilă cu granule de mărimi diferite afectată de metamorfism care are proprietatea de a se desface în foi, folosită la confecţionarea acoperişurilor, a pardoselilor sau la placarea pereţilor caselor în zonele umede.

AREAL - **1.** suprafaţă delimitată de teren, caracterizată prin răspândirea unor elemente fizico - sau economico-geografice; **2.** regiune.

AREAL BIOGEOGRAFIC - suprafaţă geografică ocupată de o specie de plante sau animale.

AREIC - zonă din deşert în care nu există râuri sau scurgere permanentă de suprafaţă.

ARGILĂ - rocă sedimentară formată din particule fine; favorizează alunecările de teren.

ARGILOS - teren, versant, sol cu conţinut ridicat în argilă rezultată din alterarea mineralelor din roci.

ARGILUVISOL - clasă de soluri cu orizontul superior bogat în argilă de culoare brună, formate sub pădurea de foioase.

ARGINT - metal preţios (de culoare albă), care apare mai ales în zăcăminte asociate vulcanismului neogen; în România, se extrage din zona Baia Mare şi din Munţii Apuseni.

ARHAIC - cea mai veche şi cea mai lungă eră geologică a Pământului; a durat cca 3 miliarde de ani.

ARHIPELAG - grupare de insule; ex. Arhip. Marii Britanii.

ARID - fără apă, lipsit de umiditate.

ARIDITATE - referitor la climatele cu umiditate redusă; în România, influenţe de ariditate se manifestă în Podişul Moldovei şi în jumătatea estică a Câmpiei Române.

ARIDIZARE - schimbare în timp a climatului unei regiuni manifestată prin scăderea cantităţii de precipitaţii, secarea râurilor şi a lacurilor, degradarea vegetaţiei, modificarea peisajului natural iniţial.

ARIN - specie de arbore din genul *Alnus*, care are frunze ovale, dinţate şi flori verzui-roşiatice.

ARINIŞ - arboret de arini.

ARMENI - populaţie indo-europeană de religie creştină care locuieşte în Armenia.

AROMÂN - persoană care face parte dintr-o ramură veche a poporului român ce trăieşte în sudul Peninsulei Balcanice (Macedonia, Albania, Grecia) şi vorbeşte dialectul aromân.

ARŞIŢĂ - căldură foarte mare.

ARTERĂ DE COMUNICAŢIE - cale de comunicaţie şi de transport pe uscat (rutieră, feroviară), pe apă (canal navigabil) sau aeriană (linii electrice).

ARTERĂ FLUVIALĂ - cale fluvială cu circulaţie intensă a navelor, pe care se transportă cantităţi mari de mărfuri sau un număr mare de persoane.

ARTERĂ HIDROGRAFICĂ - râul principal care colectează apele afluenţilor săi de pe o anumită suprafaţă.

ARTEZIAN - strat acvifer aflat între două strate impermeabile, la o presiune mai mare decât cea atmosferică.

ASANARE - acţiune de eliminare a apei din sol sau din stratele subterane, necesară în terenurile cu exces de umiditate.

ASCENDENT - care urcă (mase de aer, de ex.) sau care se dezvoltă de la inferior la superior.

ASCENSIUNE - urcare (a unui munte, de ex.), înălţare (a unui balon, de ex.).

ASEAN (ASOCIAŢIA NAŢIUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST) - organizaţie guvernamentală a ţărilor din Asia de Sud-Est constituită în anul 1967 cu scop militar, ulterior cu caracter economic, devenind o zonă a liberului schimb.

ASELENIZARE - coborâre pe suprafaţa Lunii, alunizare.

ASFALT - 1. rocă sedimentară amorfă care arde, de culoare brună-neagră, rezultată prin bitumizarea unor substanţe organice ori prin oxidarea şi polimerizarea ţiţeiului; 2. produs obţinut din bitum şi folosit pentru construirea îmbrăcămintei drumurilor.

ASFINŢIT - apus de Soare.

ASTENOSFERĂ - înveliş al mantalei Pământului, alcătuit din materie topită (magmă) situată la 80-100 km adâncime.

ASTEROID - corp ceresc de mici dimensiuni, care se roteşte în jurul Soarelui; asteroizii se găsesc preponderent între planetele Marte şi Jupiter; planetoid.

ASTRONAUT - persoană care călăteşte cu o navă cosmică în spaţiul cosmic; cosmonaut.

ASTRONOMIE - ştiinţă care studiază structura, compoziţia, mişcările şi evoluţia aştrilor, galaxiilor şi Universului.

ASTRU - corp ceresc care se zăreşte pe bolta cerească.

AŞEZARE GEOGRAFICĂ - localizare a unei unităţi naturale sau umane care are în vedere coordonatele geografice sau elemente specifice: ape, munţi etc; ex: România este o ţară carpatică, dunăreană şi pontică, situată pe paralela 45° lat. N şi pe meridianul 25° long. E.

AŞEZARE UMANĂ - localitate (sat sau oraş) de o anumită mărime, care cuprinde: populaţia, un spaţiu denumit intravilan, construcţiile aferente şi activităţile social-economice care se desfăşoară în teritoriul respectiv.

ATLAS - culegere care cuprinde hărţi ordonate după o tematică, precum şi alte reprezentări grafice, fotografii, semne convenţionale şi explicaţii sumare asupra reprezentărilor.

ATMOSFERĂ - înveliş de aer al Pământului alcătuit din troposferă, stratosferă, mezosferă, ionosferă, exosferă.

ATOL - insulă coraligenă cu aspect de inel care se formează în mările tropicale, din recifi coraligeni ce închid în centru o lagună.

ATOMOCENTRALĂ - centrală care obţine energia electrică prin utilizarea materialelor radioactive; la Cernavodă funcţionează singura centrală atomică din România.

AUR - metal preţios de culoare galben-strălucitor care apare în roci eruptive; se exploatează în Munţii Apuseni (din epoca daco-romană) şi în Munţii Gutâi.

AURORĂ POLARĂ - arc de lumină difuză de culoare verde sau roşiatică, cu aspect de draperie, ce apare pe bolta cerească în straturile înalte ale atmosferei din regiunile polare.

AUSTRAL - sudic.

AUSTRALOIDĂ - rasă umană formată din indivizi cu piele neagră, păr ondulat, dantura lată, înălţime mică sau medie şi reprezentată de aborigenii din Australia.

AUSTRU - vânt uscat care bate în sud-vestul României şi produce ger, iarna şi secetă, vara.

AUTOGARĂ - gară pentru autovehicule care transportă călători sau mărfuri.

AUTOHTON - 1. aflat pe locul în care a apărut, s-a format şi s-a dezvoltat (despre specii de plante şi animale); 2. râu cu izvorul şi gura de vărsare în aceeaşi unitate de relief (Mostiştea, în Câmpia Română).

AUTONOMIE - drept al unei minorităţi naţionale sau al unei regiuni de a se administra singură în anumite domenii, în cadrul unui stat condus de o putere centrală.

AUTOSTRADĂ - arteră rutieră naţională sau internaţională, care are mai multe benzi de rulare în fiecare direcţie de mers.

AUTUMNAL - de toamnă.

AVAL - loc situat în josul unei văi faţă de un punct determinat; ex: Giurgiu este în aval de Zimnicea.

AVALANŞĂ - deplasare bruscă a zăpezii pe o pantă abruptă.

AVANFOSĂ - depresiune tectonică formată în ultimele stadii evolutive ale orogenului, situată între un lanţ muntos şi o platformă, care va fi umplută cu sedimente ce pot fi cutate, rezultând dealuri (Subcarpaţii) sau podişuri.

AVEN - puţ carstic, în formă de pâlnie, în care se scurg apele de suprafaţă şi care conduce adesea la o peşteră.

AVERSĂ - precipitaţii de scurtă durată, ce apar şi sfârşesc brusc.

AVICULTURĂ - ramură a zootehniei care se ocupă cu creşterea păsărilor.

AXĂ - dreaptă care este orientată într-un anumit sens.

AXA PĂMÂNTULUI - linie imaginară care uneşte Polul Nord şi Polul Sud şi în jurul căreia se roteşte Pământul.

AZBEST - minereu fibros de culoare alb-gălbuie din care se fac diferite ţesături izolatoare.

AZIMUT - unghi făcut de planul meridianului unui loc cu planul vertical al acelui loc, măsurat într-un punct dat.

AZONAL - care nu formează o zonă (despre vegetaţie, sol).

AZURIT - mineral de culoare albastră, reprezentând carbonatul de cupru cristalizat.

B

BABE - stânci cu aspect de ciuperci, formate ca urmare a eroziunii produse de şiroire, vânt şi procese de îngheţ-dezgheţ în roci cu rezistenţă diferită la atacul agenţilor externi; sunt cunoscute cele din Munţii Bucegi şi Ciucaş.

BAC - platformă plutitoare, de dimensiuni mari, utilizată pentru transportul persoanelor şi al autovehiculelor de pe un mal pe altul al unui râu sau al unui fluviu.

BADLAND - suprafaţă de teren afectată de eroziunea torenţială; relieful este caracteristic regiunilor aride, fără vegetaţie; „pământ rău".

BAHADA - glacis aluvial de piemont aflat la poalele unui munte, într-o regiune aridă.

BAHNĂ - mediu cu exces de umiditate din depresiuni, unde se dezvoltă o vegetaţie tipică de trestie, rogoz, papură şi alte specii iubitoare de umezeală.

BAIE - 1. golf de mici dimensiuni; 2. mină din care se exploatează minereurile.

BALAST - 1. lest format din nisip, petriş, plumb etc. cu care se încarcă o navă pentru a-i mări pescajul; 2. strat de pietriş aşezat ca pat pentru fixarea traverselor de cale ferată; 3. amestec de pietriş şi nisip utilizat ca material de construcţii.

BALASTIERĂ - exploatare de nisip sau de pietriş în carieră.

BALCANIC - care se referă la Munţii Balcani sau la Peninsula Balcanică.

BALNEAR - cu privire la băile curative.

BALNEOCLIMATERIC - balnear şi climateric (staţiune balneoclimaterică).

BALIZĂ - reper care marchează diferite puncte pe un teren sau pe suprafaţa unei ape.

BALTĂ - 1. lac permanent sau temporar, cu adâncime mică; 2. regiune întinsă din lunci cu mlaştini, uscaturi, canale de apă şi vegetaţie specifică; ex.: Balta Ialomiţei, Balta Brăilei.

BALTIC - care se referă la Marea Baltică sau la regiunea limitrofă acestei mări.

BANC DE NISIP - acumulare de nisip în albia minoră a unui râu sau în mare, lângă ţărm.

BANC DE NORI - suprafaţă acoperită de nori delimitată foarte clar pe bolta cerească.

BANCHIZĂ - întindere de gheaţă plutitoare de pe suprafaţa mărilor şi oceanelor polare.

BANLIEU - termen francez care desemnează spaţiul din jurul unui centru urban, cu autonomie administrativă, dar care aparţine din punct de vedere economic şi cultural oraşului.

BAR - unitate de măsură a presiunii atmosferice.

BARAJ - construcţie în spatele căreia se formează o acumulare de apă; stăvilar.

BARIC - referitor la presiunea aerului; sistem baric, formă de repartiţie a presiunii atmosferice în regiuni cu presiune ridicată şi regiuni cu presiune scăzută.

BARCANĂ - dună de nisip sub formă de semilună, cu panta dinspre vânt domoală şi cea opusă abruptă; se întâlneşte în deşerturi (Sahara, Gobi, Turkmenistan) sau pe ţărmurile nisipoase.

BARIERĂ DE CORALI - formaţiune de corali care se dezvoltă la marginea platformei continentale, până la adâncimea de 200 de metri, în mările tropicale; ex.: Marea Barieră de Corali din Australia, cu o lungime de circa 2 400 km.

BARIL - unitate de măsură egală cu 160 de litri, utilizată cu deosebire în comerţul cu petrol.

BARITINĂ - sulfat natural de bariu folosit în industria chimică, pielăriei, ceramicii, în pirotenică sau la spălarea sondelor de foraj.

BAROMETRU - aparat care măsoară presiunea aerului.

BATIALĂ - porţiunea din mare sau ocean cuprinsă între 200 şi 2 500 metri adâncime.

BATIMETRIE - ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adâncimii apei mărilor, oceanelor, lacurilor, râurilor sau fluviilor în vederea stabilirii configuraţiei topografice a fundului acestora.

BATIMETRU - aparat care măsoară adâncimea apelor din fluvii, râuri, lacuri, mări şi oceane; batigraf.

BATISCAF - navă submarină dotată cu aparatura necesară pentru efectuarea de măsurători şi studii suboceanice.

BATOLIT - corp neregulat de roci magmatice intruzive, în special granit, de formă alungită, situat la mari adâncimi şi care poate apărea la suprafaţă în urma unor procese îndelungate de eroziune a rocilor în care acesta este încorporat.

BAUXITĂ - rocă sedimentară constituită din hidroxizi de aluminiu, de culoare roşie, brună sau cenuşie, din care se obţine aluminiul; singurul zăcământ de bauxită din România se găseşte în Munţii Pădurea Craiului.

BAZALT - rocă magmatică eruptivă cenuşiu-brună, negru-roşcată sau negru-albăstruie, care se utilizează în construcţii, la pavaje sau la terasamente de căi ferate; întâlnit în zona Racoş din Munţii Perşani sau la Detunatele, în Munţii Apuseni.

BAZAR - piaţă publică, de obicei acoperită, din Orientul Apropiat, Mijlociu sau din Africa de Nord, unde se comercializează o mare varietate de mărfuri.

BAZĂ FURAJERĂ - totalitatea produselor destinate hranei animalelor domestice.

BAZILICĂ - biserică romano-catolică medievală de formă dreptunghiulară, constituită în interior din trei sau cinci părţi distincte, separate de şiruri de coloane.

BAZIN CARBONIFER - areal cu dimensiuni mari în care s-au acumulat depozite de cărbuni; ex: Bazinul huilifer al Văii Jiului, Bazinul Motru-Rovinari (de lignit).

BAZIN DE SEDIMENTARE - depresiune a scoarței terestre în care s-au acumulat depuneri sedimentare.

BAZIN HIDROGRAFIC - suprafața de pe care un râu, un fluviu sau un lac își strânge toți afluenții.

BAZIN OCEANIC - depresiune uriașă a litosferei rezultată prin extinderea rifturilor și care formează, alături de continente, megarelieful terestru (relieful terestru de ordinul I).

BAZINET - mică depresiune formată prin eroziune la ieșirea unui râu din chei.

BĂLTĂREȚ - vânt local, călduț și umed, care se manifestă de primăvara până toamna în sudul și sud-estul României.

BĂNIE - formă tradițională de administrare în Oltenia, reședință a banului (conducător local).

BĂȘTINAȘ - persoană care aparține unei populații care trăiește într-un anumit loc din vremuri străvechi; autohton; indigen; aborigen.

BELCIUG - meandru părăsit, de formă semicirculară, întâlnit în lunca râurilor.

BELT - zonă economică distinctă, cu caracteristici specifice; ex.: corn belt - zonă de cultură a porumbului, manufacturing belt - zonă de intensă concentrare industrială.

BENIOFF (PLAN) - plan pe care se subduc plăcile tectonice, uneori până la 750 km adâncime, unde are loc contactul cu astenosfera, având înclinarea de 50°-60°.

BENT - ochi de apă realizat de om în zone în care pânza freatică este la adâncimi mari (de ex. în Pod. Getic, între Valea Argeșului și Valea Oltului).

BENTONITĂ - varietate de argilă formată prin descompunerea cenușii vulcanice și care absoarbe foarte bine apa; are o utilizare largă: în purificarea apei, rafinarea petrolului, degresarea fibrelor de bumbac sau de mătase, în industria medicamentelor, a săpunurilor și a cosmeticelor, în industria hârtiei etc.

BENTOS - totalitatea viețuitoarelor ce trăiesc pe fundul unui corp de apă: lac, mare, ocean.

BIEF - porțiune de râu situată între două cascade, ecluze sau baraje.

BIGĂR - izvor; izvor carstic.

BIOCENOZĂ - asociație de elemente vii (plante, animale, microorganisme) de pe o anumită suprafață a Pământului, ce populează medii relativ omogene (biotop).

BIODIVERSITATE - varietatea formelor de viață (microorganisme, ciuperci, plante, animale) dintr-un spațiu geografic.

BIOGAZ - amestec de gaze obținut prin procesul de fermentare a resturilor vegetale și animale și folosit drept combustibil.

BIOGEOGRAFIE - ramură a geografiei care studiază repartiția speciilor de plante și animale pe suprafața Pământului.

BIOM - formațiune biotică alcătuită dintr-un complex de biotopuri și biocenoze a cărui existență este determinată de climă și de relief; ex.: stepa, savana, pădurea boreală, nemorală etc.

BIOSFERĂ - învelișul de viață al planetei, alcătuit din totalitatea organismelor vii.

BIOSPEOLOGIE - ramură a speologiei care studiază organismele ce trăiesc în peșteri.

BIOTOP - suprafață de teren cu condiții ecologice relativ omogene ce permit existența biocenozelor.

BIRD - Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

BISECT - vezi an bisect.

BLENDĂ - mineral de culoare gălbuie, brună sau neagră ce reprezintă sulfura naturală de zinc.

BLOC CONTINENTAL - întindere continentală rigidă din punct de vedere geologic, separată prin linii profunde de ruptură de restul crustei continentale sau oceanice.

BOLOVĂNIȘ - rocă sedimentară detritică, necimentată, alcătuită din fragmente rotunjite, de peste 7 cm, erodate și transportate de agenții externi.

BOLTĂ CEREASCĂ - emisferă aparentă pe care par a se deplasa corpurile cerești în mișcarea lor diurnă.

BOMBĂ VULCANICĂ - rocă formată prin răcirea în aer a fragmentelor de lavă cu diametrul de peste 7 cm, rezultate în timpul erupției vulcanului.

BOOM - interval de timp în care se manifestă un avânt economic constând în creșterea producției și a investițiilor, reducerea șomajului etc., cu efecte asupra creșterii nivelului de trai al populației.

BORA - vânt local uscat și rece care bate puternic pe coastele de NE ale Mării Adriatice și ale Mării Negre, dinspre munte spre mare.

BOREAL - nordic; septentrional.

BORNĂ - stâlp plantat în lungul unei căi de comunicație care marchează distanțele față de un punct de origine.

BORVIZ - apă minerală cu conținut mare de CO_2; bine cunoscute sunt cele de la Vatra Dornei, Biborțeni, Borsec, Bodoc.

BRANIȘTE - pădure rară formată din arbori bătrâni, în care este interzisă tăierea copacilor.

BRAȚ - curs de apă principal sau secundar din luncile râurilor sau din deltele fluviilor; ex: Brațele Chilia, Sulina și Sfântul Gheorghe, în Delta Dunării.

BRĂDET - pădure de bazi.

BRECIE - rocă rezultată din cimentarea naturală a grohotişurilor.

BRIZĂ - vânt local, cu ritmicitate diurnă, care se manifestă la munte sau pe litoral, datorită diferenţelor de temperatură şi de presiune ale aerului; brizele montane bat ziua dinspre vale spre vârful muntelui şi noaptea invers; brizele marine bat ziua dinspre mare spre uscat, iar noaptea invers.

BRUMĂ - formă de depunere a cristalelor fine de gheaţă pe sol sau pe obiectele de pe sol, toamna, iarna şi primăvara, ca urmare a răcirii aerului pe timpul nopţii.

BRUSĂ - formaţiune vegetală alcătuită din arbori cu înălţimi de 3-5 metri, arbuşti şi specii de ierburi suculente caracteristică zonei subecuatoriale din Africa.

BULGARI - populaţie de limbă slavă, creştin-ortodoxă, care locuieşte la sud de Dunăre; în România se întâlnesc în Dobrogea de Sud şi în lungul Dunării, între Calafat şi Călăraşi.

BURNIŢĂ - precipitaţii sub formă de picături mici şi dense de apă, uneori însoţite de ceaţă.

BUSOLĂ - instrument utilizat pentru orientarea geografică şi compus dintr-un cadran împărţit în 360°, un ac magnetic mobil care indică direcţia N-S şi un inel cu indicatori pentru vizare.

C

CAATINGA - asociaţie vegetală de arbori scunzi, arbuşti, mărăcinişuri, agave şi yucca specifică zonei de trecere dintre pădurea amazoniană şi savana sud-americană din Brazilia şi Venezuela.

CABANĂ - adăpost amenajat pentru turişti, silvicultori, vânători, pescari etc.

CABANĂ TURISTICĂ - unitate de cazare cu confort scăzut şi de dimensiune mică, amplasată mai ales în zona montană şi mai puţin în staţiuni balneoclimaterice ori în oraşe; ex: cabana Poiana Stânii din Munţii Bucegi.

CADASTRU - 1. ansamblul lucrărilor de măsurare şi de calcul ale suprafeţelor funciare pentru stabilirea proprietăţilor; 2. ştiinţă aplicată care se ocupă cu lucrările de cadastru.

CADUC - caracterstică a arborilor de a-şi pierde frunzele conform sezonului de vegetaţie.

CAINOZOIC - eră geologică; *neozoic.*

CALAMITATE - dezastru care se abate asupra unei comunităţi; catastrofă.

CALCAR - rocă sedimentară organogenă formată din carbonat de calciu ($CaCO_3$); prin dizolvarea calcarului se formează relieful carstic.

CALCAROS - care conţine calcar: roci, soluri, relief , teritoriu etc.

CALCOPIRITĂ - minereu de cupru format din sulfură naturală de cupru şi fier.

CALDEIRĂ (CALDERĂ) - crater vulcanic de mari dimensiuni (peste 1-2 km diametru), cu pereţi abrupţi, formată prin explozie, prăbuşire sau eroziune.

CALE FERATĂ - 1. sistem de transport terestru destinat circulaţiei vehiculelor pe şine de oţel; 2. cale de comunicaţie destinată vehiculelor feroviare; prima cale ferată din România a fost construită între Oraviţa şi Baziaş, între anii 1846-1856.

CALEA LACTEE - galaxie de formă spiralată, alcătuită dintr-un nucleu şi trei braţe care conţin miliarde de corpuri cereşti, în unul dintre braţe situându-se Soarele şi Sistemul Solar; galaxia noastră.

CALEDONICĂ - orogeneză care a înălţat Alpii Scandinaviei şi regiuni din Arhipelagul Britanic, în *cambrian-silurian.*

CALENDAR - sistem de împărţire a timpului în ani, luni şi zile, în corelaţie cu fenomenele astronomice principale: mişcarea de revoluţie şi mişcarea de rotaţie a Pământului.

CALITATEA MEDIULUI - starea componentelor mediului ce-i conferă condiţii favorabile vieţii.

CALM ECUATORIAL - zonă situată între 0-5° latitudine nordică, respectiv 0-5° latitudine sudică, unde presiunea atmosferică este foarte scăzută şi aerul are o mişcare ascendentă.

CALOTĂ GLACIARĂ - masă continentală de gheaţă de dimensiuni uriaşe: grosimi de 1 000-4 000 de metri şi suprafeţe întinse (13,5 mil kmp - calota antarctică şi 1,7 mil kmp - calota groenlandeză).

CAMBISOL - clasă de soluri care include soluri brune şi brune acide, dezvoltate sub pădurea de fag, într-un climat mai umed.

CAMBRIAN - prima perioadă a erei paleozoice.

CAMPING - zonă situată într-o staţiune turistică, lângă un motel sau popas, dotată cu utilităţi şi echipamente necesare cazării turştilor, destinată amplasării de căsuţe din lemn, rulote şi corturi.

CAMPOS - savană din Podişul Braziliei formată din ierburi înalte, în alternanţă cu arbori şi arbuşti rari.

CANAL - curs de apă amenajat sau creat artificial pentru a servi la navigaţie, irigaţii etc., care leagă două fluvii, două mări, un fluviu de o mare etc.; ex: Canalul Dunăre-Marea Neagră, Canalul Panama.

CANARA - vale îngustă şi adâncă modelată în loess; ex.: Canaraua Fetii, în Dobrogea.

CANEVAS - reţea de meridiane şi paralele schiţată în vederea realizării unei hărţi.

CANICULĂ - căldură arzătoare din zilele de vară.

CANION - vale adâncă şi îngustă,

cu pereţi abrupţi, străbătută de un râu vijelios; ex.: fluviul Colorado din SUA a tăiat Grand Canyon.

CANTITATE DE PRECIPITAŢII - valoare care exprimă stratul de apă rezultat din căderea unei forme de precipitaţii; se măsoară în milimetri; cantitatea medie anuală de precipitaţii la Bucureşti este de 550 mm.

CAOLIN - rocă argiloasă albă, utilizată în industria ceramicii fine, chimică, hârtiei, sticlei, în medicină.

CAP - proeminenţă a uscatului ce înaintează în mare; ex: Capul Midia, Capul Horn.

CAPITALĂ - oraş în care este concentrată autoritatea politico - administrativă a unui stat.

CAPTARE - fenomen prin care un râu preia un curs apropiat.

CARBONIFER - perioadă geologică aparţinând erei paleozoice, caracterizată prin vegetaţie luxuriantă prin descompunerea căreia s-au acumulat zăcăminte de cărbuni superiori (huilă).

CARIERĂ - areal de exploatare la zi a unor zăcăminte de minereuri utile sau a unor roci de construcţie.

CARNIVOR - specii de plante sau animale (mamifere, păsări, insecte) care digeră hrană animală.

CAROIAJ - sistem de linii trasate pe planuri şi hărţi cu scopul stabilirii coordonatelor diferitelor locuri.

CARPATIC - 1. legat de lanţul Munţilor Carpaţi; 2. sistem, proces, tip (tip de peisaj, tip de gheţar) etc; prin denumirea de „ţară carpatică" se înţelege că o componentă majoră a reliefului o reprezintă Munţii Carpaţi.

CARST (KARST) - complex de forme de relief care apar prin eroziunea şi dizolvarea calcarului, gipsului sau a sării la suprafaţa terenului (lapiezuri, doline, chei) sau în subteran (avenuri, peşteri); bine dezvoltat în România în Munţii Apuseni, Munţii Mehedinţi, Munţii Piatra Craiului, Podişul Mehedinţi.

CARTARE - metodă prin care se identifică pe teren diferite elemente, procese, fenomene ce sunt marcate ulterior pe hărţi prin areale sau semne convenţionale; tipuri de cartare: *geomorfologică* - se cartează procese şi forme de relief; *hidrologică* - se cartează izvoare, tipuri de lacuri sau râuri etc.; pedologică - se cartează tipuri de soluri etc.; *economico-geografică* – se cartează tipuri de culturi, de aşezări etc.

CARTOF - plantă cu tuberculi comestibili, originară din America de Sud, care preferă zonele mai umede şi răcoroase; este folosit ca aliment, ca furaj şi ca materie primă în industrie; în România se cultivă mai ales în Podişul Sucevei, culoarul Siretului, în sud-estul Transilvaniei şi în nord-vestul ţării.

CARTOGRAFIE - ştiinţă care se ocupă cu reprezentarea suprafeţei terestre pe hărţi.

CARTOGRAFIERE - ansamblul operaţiunilor efectuate pentru transpunerea pe hartă a unor procese, fenomene sau elemente din natură ori societate.

CASCADĂ - cădere verticală de apă acolo unde albia râului prezintă o ruptură în profil longitudinal; ex: Cascada Urlătoarea, Cascada Bâlea, Cascada Cailor din România, Cascada Niagara din America de Nord.

CASTAN DULCE - arbore specific climatului submediteranean, cu fructe maronii cu coaja tare, acoperite până la maturitate de un înveliş verde ţepos, comestibile, bogate în amidon şi ulei.

CASTEL - clădire medievală cu turnuri şi creneluri înconjurată de ziduri şi şanţuri cu apă; ex: Castelul Bran, Castelul Huniazilor.

CASTEL DE APĂ - rezervor de apă construit în zone înalte.

CASTRU - tabără militară folosită de unităţile armatei romane destinată apărării hotarelor, drumurilor sau punctelor strategice.

CATACLISM - manifestarea bruscă şi pe termen scurt a unor fenomene distrugătoare care schimbă caracteristicile naturii şi ale vieţii pe Pământ prin procese atmosferice, tectonice sau vulcanice devastatoare ce afectează mediul fizic şi antropic (ex.: seism puternic, erupţie vulcanică etc.).

CATARACTĂ - prag al unui râu peste care apa cade sub formă de cascadă.

CATASTROFĂ ECOLOGICĂ - eveniment de mare amploare, de lungă durată şi care afectează suprafeţe întinse cu urmări dezastroase, în comunităţile de vieţuitoare, determinat de cauze naturale sau antropice; ex: cutremure, inundaţii, ger sau secete prelungite, despăduriri etc.

CATOLICISM - confesiune creştină oficializată în anul 1054, al cărui conducător este Papa; în România 5% din populaţie este de religie catolică.

CATENĂ - lanţ muntos format din culmi orientate pe o anumită direcţie; Carpaţii reprezintă o catenă formată în orogeneza alpină.

CAVERNĂ - gol carstic; peşteră; grotă.

CAZANE - denumire populară dată unor depresiuni circulare dezvoltate pe fundul albiei în sectoarele de chei şi defilee; ex: Cazanele Mari şi Mici din Defileul Dunării.

CĂLDARE GLACIARĂ - mică depresiune circulară încadrată de pereţi abrupţi, creată de gheţarii montani.

CĂPĂŢÂNĂ DE ZAHĂR - formă de relief cu aspect de cupolă rezultată din alterarea rocii granitice într-un climat tropical; ex.: relieful tipic din apropierea oraşului Rio de Janeiro.

CĂRBUNE - rocă sedimentară de natură organică rezultată din acumulări de materie vegetală în mediul acvatic şi supuse incarbonizării; după concentraţia de carbon, există: antracit, huilă, cărbune brun, lignit şi turbă, a căror valoare energetică variază în funcţie de vechimea lor.

CĂRBUNE BRUN - cărbune de culoare brună cu o concentraţie de 60-80% carbon, utilizat pentru obţinerea cocsului şi drept combustibil; în România se exploatează în bazinele Petroşani, Comăneşti etc.

CĂRPINIŞ - pădure de carpen.

CĂTUN - parte componentă a unui sat constituită dintr-un număr mic de gospodării, cu caracter permanent; prin contopirea mai multor cătune au luat naştere unele sate.

CÂMP - suprafaţă dintre două văi apropiate situată în zonele netede de câmpie.

CÂMP DE DUNE - suprafaţă din deşert acoperită cu dune; erguri; kumuri.

CÂMPIE - formă de relief majoră, netedă sau uşor ondulată, cu altitudini cuprinse între 0 şi 300 m.

CÂMPIE ABISALĂ - treaptă a reliefului suboceanic, situată la adâncimi de 3 000 m.

CÂMPINĂ - poiană înconjurată de pădure.

CÂNEPĂ - plantă textilă originară din India, cultivată pentru fibre din care se confecţionează pânză, frânghii, saci etc. şi pentru seminţe care se folosesc la fabricarea unui ulei industrial.

CEANGĂI - populaţie care vorbeşte un amestec de limbă română şi maghiară, stabilită în secolul al XV-lea în diferite zone din Moldova.

CEAŢĂ - picături fine de apă conţinute în atmosferă, formate prin condensare, în păturile joase ale troposferei, din cauza răcirii aerului din apropierea suprafeţei terestre; denumiri locale: pâclă, negură.

CEH - popor slav care formează naţiunea din Cehia. În România există cehi în zona Crişanei, Banatului şi în marile oraşe.

CELSIUS, SCARĂ CELSIUS - scară divizată în grade, compusă în intervalul 0°C, care este punctul de topire a gheţii pure şi 100°C, care este punctul de fierbere a apei.

CELULOZĂ - substanţă organică obţinută din lemn, stuf sau paie şi folosită ca materie primă pentru industria hârtiei, a fibrelor artificiale şi a lacurilor.

CENTRALĂ ELECTRICĂ DE TERMOFICARE (TERMOCENTRALĂ) - spaţiu organizat, dotat cu construcţii şi instalaţii pentru producerea energiei electrice şi termice.

CENTRALĂ ELECTRICĂ EOLIANĂ - unitate care transformă forţa vântului în energie electrică.

CENTRALĂ ELECTRICĂ GEOTERMICĂ - centrală în care energia apelor geotermale este transformată în energie electrică.

CENTRALĂ HIDROELECTRICĂ (HIDROCENTRALĂ) - centrală care foloseşte ca sursă de energie potenţialul apelor curgătoare.

CENTRALĂ NUCLEARO-ELECTRICĂ - ansamblu de construcţii şi instalaţii care transformă într-un reactor nuclear energia de fisiune în energie termică şi apoi în energie electrică.

CENTRALĂ TERMICĂ - grup de construcţii dotate cu echipamente, cu ajutorul cărora se produce şi se distribuie în instalaţiile termice apa caldă.

CENTRU INDUSTRIAL - localitate urbană sau rurală în care industria deţine un rol important.

CENTRU ISTORIC - arealul iniţial în care a început dezvoltarea unei unităţi teritorial-administrative; partea cea mai veche a unui oraş.

CENTRU URBAN - partea centrală a unui mare oraş care concentrează cele mai importante valori şi construcţii.

CENTRU VITICOL - unitate teritorială care cuprinde plantaţiile de viţă-de-vie din una sau mai multe localităţi; este mai mică decât podgoria.

CENUŞĂ VULCANICĂ - pulbere fină (particule mai mici de 2 mm) aruncată în atmosferă de un vulcan aflat în erupţie.

CERC POLAR - linie imaginară, situată la 66° 30' latitudine nordică (Cercul Polar de N sau Arctic) şi sudică (Cercul Polar de S sau Antarctic), în raport cu Ecuatorul aflat la 0°.

CERC MERIDIAN - cerc imaginar care uneşte cei doi poli; prin fiecare grad al ecuatorului se poate trasa un meridian (există 360 de meridiane).

CERNOZIOM - tip de sol cu o bogată bioacumulare în orizontul superior, specific stepei şi aparţinând clasei molisoluri, după clasificarea FAO.

CETATE - 1. fortăreaţă. 2. cetate de scaun, reşedinţa permanentă a domnitorului în Ţările Româneşti.

CHEIE - vale îngustă, cu versanţi abrupţi, tăiată în roci dure (calcare, de obicei); ex. în România: Cheile Turzii, Cheile Bicazului, Cheile Nerei, Cheile Oltetului, Cheile Minişului.

CHERESTEA - produs semifabricat, cu două feţe plane şi paralele, obţinut prin tăierea buştenilor cu o instalaţie specială numită gater; se utilizează în construcţii.

CHERHANA - construcţie amplasată pe malul unei ape, unde se primeşte, se sortează, se prelucrează şi se depozitează pentru o scurtă perioadă peştele pentru consum sau industrializare.

CHIHLIMBAR - răşină fosilă de pin (ambră) de culori şi nuanţe diverse (mai ales de gălbui), folosită la confecţionarea unor obiecte de podoabă.

CHICIURĂ - cristale de gheaţă care se depun pe obiectele de pe sol sau pe o suprafaţă solidă atunci când aerul are temperaturi scăzute; promoroacă.

CHINOOK - vânt local cald, care se manifestă în Munţii Stâncoşi (SUA).

CHIRPICI - material de construcţie confecţionat din lut, paie şi bălegar, căruia i se dă formă de cărămidă, uscându-se ulterior la Soare.

CICLON - porţiune din atmosferă de dimensiuni cuprinse între 1 000 - 2 000 km, cu presiune relativ scăzută şi în care aerul se mişcă în formă de spirală, generând precipitaţii abundente şi viituri puternice.

CICLON TROPICAL - vânt periodic care bate cu putere în regiunile tropicale şi se manifestă prin deplasarea aerului în spirală; este însoţit de ploi torenţiale şi de descărcări electrice; uragan; taifun; huricane.

CICLU GEOGRAFIC - succesiune de etape în dezvoltarea reliefului (tinereţe, maturitate şi îmbătrânire), în care agenţii externi acţionează diferenţiat asupra acestuia.

CIMENT - 1. material care leagă fragmente de roci şi determină formarea altei roci; 2. pulbere fină obţinută din calcar, folosită ca material de construcţie.

CIRC GLACIAR - căldare glaciară formată prin acţiunea gheţarilor de pe versanţi sau de la obârşia văilor.

CIRCUIT AL APEI ÎN NATURĂ - proces de mare complexitate prin care se realizează, sub influenţa radiaţiei solare şi a forţei gravitaţionale, evaporaţia, formarea norilor, a precipitaţiilor, scurgerea acestora pe pante, infiltrarea lor în sol, formarea apelor subterane şi a celor de suprafaţă.

CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL - sistem complex de legături, schimburi şi tranzacţii economice între statele lumii.

CIRCUMPOLAR - aflat în vecinătatea polilor.

CIRROCUMULUS - tip de nori formaţi la altitudini de 6 000-8 000 de metri, alcătuiţi din mici cristale de gheaţă, care nu produc precipitaţii, cu aspect de straturi sau de pătură subţire, ondulatorie, de culoare albicioasă.

CIRROSTRATUS - tip de nori formaţi la altitudini de peste 6 000 de metri, de culoare albă lăptoasă, denşi, alcătuiţi din cristale fine de gheaţă, cu aspect de pânză subţire, cu structură fibroasă, aducători de ploaie.

CIRRUS - tip de nori izolaţi, subţiri, strălucitori, de culoare albă, formaţi între 6 000 şi 11 000 de metri, alcătuiţi numai din cristale de gheaţă, care nu fac umbră şi nu dau precipitaţii, dar prevestesc vreme rea.

CITRIC - care conţine acid citric.

CIUPERCĂ - (în geomorfologie) formă de relief asemănătoare ciupercilor vegetale creată în roci cu rezistenţă diferită la eroziunea agenţilor externi; ex: în Munţii Bucegi, Ciucaş, Călimani etc.

CIVILIZAŢIE - 1. grad de asimilare a valorilor culturale şi morale ale societăţii. 2. ansamblul de valori economice, tehnologice, culturale şi sociale pe care le realizează o colectivitate umană într-o perioadă determinată.

CLAIE - vârf piramidal, uşor rotunjit, din munţii înalţi; ex.: Claia Mare din Munţii Bucegi.

CLASTOCARST - ansamblu de fenomene şi forme de relief care se dezvoltă pe roci cu solubilitate redusă.

CLIMĂ - stare medie a elementelor meteorologice (temperatură, precipitaţii, umiditate, vânt etc) care se manifestă într-un anumit loc, pe o perioadă lungă de timp; se diferenţiază clima caldă, temperată şi rece; România se încadrează în clima temperată.

CLIMAT - ansamblul unor stări ale elementelor meteorologice (temperatură, precipitaţii, vânt) dintr-un anumit loc şi dintr-o perioadă bine definită; România se înscrie climatului continental de tranziţie, cu influenţe oceanice, în vest, de ariditate în est, baltice, în nord şi submediteraneene, în sud; relieful impune etajele climatice: alpin, de munte, de dealuri, de câmpie.

CLIMATOLOGIE - ramură a meteorologiei care studiază elementele şi caracteristicile climatice ale regiunilor geografice de pe Terra.

CLISURĂ - denumire dată Defileului Dunării la Cazane, unde valea este foarte îngustă.

COAMĂ - culme a dealului sau a muntelui; creastă.

COASTĂ - 1. versant; 2. ţărm.

COCIOC - ochi de apă situat într-un meadru părăsit.

COCS - material obţinut prin încălzirea la temperaturi mari a huilei şi folosit în siderurgie.

CODRU - pădure matură.

COLECTOR - râu care adună toate apele dintr-un bazin hidrografic; ex: Siretul, Mureşul, Jiul etc.

COLINĂ - culme alungită încadrată de două râuri (Colinele Tutovei).

COLMATARE - proces prin care materialele fine transportate de către apele curgătoare sau prin acţiunea de şiroire acumulându-se în bălţi, lacuri ori lunci; treptat, fundul bazinelor lacustre sau porţiuni din albiile râurilor se înalţă, iar volumul de apă se reduce.

COLONIE - teritoriu ocupat şi administrat de o ţară străină, de care depinde din punct de vedere politic şi economic.

COLŢI - stânci ascuţite frecvent întâlnite pe crestele munţilor formaţi din roci cu rezistenţă diferită la eroziunea agenţilor externi.

COMBUSTIBIL - material care degajă energie prin ardere.

COMERŢ - 1. ramură a economiei prin care se realizează circulaţia mărfurilor şi serviciilor. 2. schimb de produse prin vânzare-cumpărare.

COMETĂ - corp ceresc format dintr-un nucleu înconjurat de gaze şi pulberi, care se deplasează în jurul Soarelui pe o orbită alungită, lăsând în urmă o coadă care se aprinde; are o apariţie periodică pe bolta cerească; denumită popular stea cu coadă.

COMPLEX CARSTIC - zonă (podiş şi platou calcaros) în care se dez-

voltă forme de relief carstic: lapiezuri, doline, polii, chei, avene, peşteri (complexul carstic Ponoare din Podişul Mehedinţi sau complexul carstic Cetăţile Ponorului din Munţii Apuseni).

COMUNĂ - unitate administrativ-teritorială alcătuită din unul sau mai multe sate.

COMUNISM - 1. doctrină politico-socială, economică bazată pe egalitatea oamenilor, desfiinţarea claselor sociale, proprietatea comună asupra bunurilor; 2. sistem ideologic, social, politic, economic bazat pe această doctrină.

CON - formă de relief creată natural sau antropic; 1. con vulcanic - format din acumularea materialelor rezultate din erupţia vulcanului; 2. con de vulcan noroios - dezvoltat în zone sedimentare unde există zăcăminte de gaze naturale care împing prin fisuri spre suprafaţă apele de infiltraţie încărcate cu particule nisipoase şi argiloase, rezultând astfel o acumulare de noroi; 3. con aluvial - creat prin acumulare de aluviuni în albiile râurilor; 4. con de dejecţie - acumulare rezultată din pietrişurile, nisipurile şi argilă depuse în partea terminală a unui torent.

CONCENTRARE INDUSTRIALĂ - densitate mare a activităţilor industriale concentrate pe un areal.

CONCREŢIUNE - agregat mineral de formă neregulată care ia naştere prin concentrarea substanţelor minerale din soluţii apoase în jurul unui fragment de rocă sau mineral.

CONDENSARE - transformarea, la temperaturi scăzute, a vaporilor de apă în diferite forme: rouă, brumă sau nori.

CONDUCTĂ - ţeavă dintr-un anumit material cu ajutorul căreia se transportă fluidele (apă, petrol, gaz etc) pe un anumit traseu.

CONFLUENŢĂ - locul unde un afluent se varsă în râul colector.

CONGLOMERAT - rocă sedimentară formată prin cimentarea naturală a pietrişurilor; rocă frecvent întâlnită în Munţii Bucegi, Ciucaş, Ceahlău.

CONIFER - specie de arbori care produc răşină şi au frunze aciculare; formează etajul superior al pădurilor; ex: brad, molid, pin, zadă, zâmbru.

CONSERVAREA NATURII - ansamblu de măsuri care vizează păstrarea calităţii mediului.

CONSTELAŢIE - grupare de stele care formează un anumit desen pe bolta cerească; ex.: constelaţia Carul Mare, constelaţia Carul Mic.

CONTINGENT - 1. persoanele care s-au născut în acelaşi an; 2. grup de oameni cu o compoziţie omogenă.

CONTINENT - suprafaţă întinsă de uscat, alcătuit din pătura sedimentară, granitică şi bazaltică, bine pusă în evidenţă faţă de alte suprafeţe, fiind înconjurată de oceane şi mări.

CONTINENTAL - caracteristică a unui fenomen, proces, element care are legătură cu continentul; ex.: platformă continentală, masă de aer continental.

CONURBAŢIE - asociere de mai multe oraşe mari sau foarte mari, pe un spaţiu relativ limitat.

CONVECŢIE - mişcare ascendentă a aerului de natură termică (datorită încălzirii puternice a uscatului şi a lipsei vânturilor) sau dinamică (datorită rezistenţei pe care o opune un obstacol în calea maselor de aer care se deplasează pe orizontală).

COORDONATE GEOGRAFICE - valori numerice care stabilesc poziţia geografică a unui punct sau loc geografic; coordonatele geografice sunt *latitudinea* (distanţa în grade, minute şi secunde faţă de Ecuator) spre nord sau sud şi *longitudinea* (distanţa în grade, minute şi secunde faţă de Meridianul 0°), spre est sau vest.

CORAL - animal celenterat cu schelet calcaros, care se dezvoltă în colonii în mările calde, liniştite şi puţin adânci; mărgean.

CORAZIUNE - proces prin care rocile sunt modelate de vânt cu ajutorul particolelor de praf, nisip ori gheaţă; prin şlefuirea rocilor rezultă forme ale reliefului eolian; ex.: ciuperci eoliene.

COROZIUNE - 1. proces de eroziune a suprafeţelor rocilor prin acţiunea chimică a soluţiilor apoase; 2. proces chimic de degradare a suprafeţelor metalice prin acţiunea oxigenului sau a substanţelor chimice.

CORDILIERĂ - lanţ muntos de mari dimensiuni.

CORDON LITORAL - acumulare de nisip formată în lungul ţărmului cu ajutorul curenţilor marini şi al valurilor; poate izola un golf de o mare, formând o lagună maritimă (L. Razim); uneori laguna comunică printr-o porţiune îngustă cu marea (Portiţa).

CORIDĂ - luptă cu taurii organizată pe stadioane special amenajate, practicată în Spania, în sudul Franţei şi în America Latină.

CORIOLIS (FORŢĂ) - forţa fizică ce se manifestă ca urmare a mişcării de rotaţie a Pământului şi care deviază spre dreapta (în emisfera nordică) şi spre stânga (în emisfera sudică) deplasarea maselor de aer şi a apei.

CORNET - microformă de relief reprezentată de un martor de eroziune cu formă conică.

CORNIŞĂ - proeminenţă a unui perete stâncos.

COROANĂ SOLARĂ - înveliş aflat la exteriorul atmosferei solare.

COSMIC - care aparţine cosmosului.

COSMODROM - spaţiu amenajat cu instalaţii speciale şi dotat cu aparatura necesară lansării sateliţilor şi a navelor cosmice; ex. cosmodromul Baikonur din Kazahstan.

COSMONAUT - astronaut.

COSMOS - univers.

COSTIŞĂ - panta unui deal.

COŞ VULCANIC - hornul care face legătura între vatra vulcanului şi craterul acestuia prin care iese lava la suprafaţa scoarţei terestre.

COŞAVA - vânt rece şi uscat cu viteză mare care bate din Munţii Dinarici; se simte în Munţii Banatului şi în zonele apropiate.

CRATER - 1. parte a aparatului vulcanic de formă circulară cu dimensiunii variabile; Munţii Călimani, Gurghiu şi Harghita au cratere vulcanice; 2. formă de relief rezultată prin izbirea suprafeţei terestre de către un meteorit.

CRÂNG - 1. aşezare rurală permanentă din regiunea de munte, formată din grupuri de gospodării aflate la distanţă mare unele de altele; sunt numeroase în Munţii Apuseni; 2. pădure mică de arbori tineri, deşiş.

CREASTĂ - 1. interfluviu ascuţit modelat de gheţari şi de alţi agenţi externi în regiunile montane înalte; ex: Creasta Pietrii Craiului; 2. rest al unui crater vulcanic; ex.: Creasta Cocoşului din Munţii Gutâi.

CREEK - vale tipică pentru continentul Australia care are apă rareori, numai în timpul ploilor şi imediat după manifestarea acestora.

CREPUSCUL - lumină roşiatică, slabă, care se manifestă după apusul Soarelui (amurg) sau la trecerea de la noapte la zi (zori sau aurora).

CREŞTEREA ANIMALELOR - zootehnie.

CRETACIC - perioadă a erei mezozoice cunoscută prin desfăşurarea unor faze importante ale orogenezei alpine şi prin apariţia primelor mamifere şi a plantelor cu flori.

CRETĂ - rocă sedimentară albă, fină, calcaroasă, utilizată în industia varului, cauciucului şi pentru obţinerea cretei de scris.

CRIBLURĂ - piatră rezultată din sfărâmarea bazaltului care se foloseşte în lucrările de asfaltare a şoselelor.

CRISTAL - 1. varietate de cuarţ; 2. corp solid omogen, cu structură regulată, sub forma unor poliedre.

CRISTALOGRAFIE - ştiinţă care studiază formele şi proprietăţile fizice ale cristalelor.

CRIVĂŢ - vânt rece şi uscat care bate dinspre Rusia în Podişul Moldovei şi în jumătate estică a Câmpiei Române, viscolind zăpada.

CROV - mică depresiune circulară sau alungită formată prin tasarea loessului datorită acţiunii exercitate de apele de infiltraţie în regiunea de stepă; crovurile apar frecvent în Bărăgan şi în Câmpia Gă-vanu-Burdea.

CUARŢ - mineral foarte răspândit, format din dioxid de siliciu care cristalizează în sistem romboedric, transparent, incolor, uneori violet, galben sau negru; utilizat în industria optică, a materialelor refractare.

CUARŢIT - rocă metamorfică rezultată din recristalizarea rocilor (nisipuri, gresii) cu cuarţ.

CUATERNAR - eră geologică ce începe la finalul pliocenului şi continuă în prezent.

CUESTĂ - formă de relief într-o zonă cu structură monoclinală alcătuită dintr-un versant cu pantă lină şi unul abrupt, sub forma unui povârniş; denumirea populară: coastă; ex.: Coasta Iaşilor.

CULME - interfluviu rotunjit şi prelung al unui munte sau deal.

CULT - religie, confesiune.

CULOAR - formă de relief alungită, creată prin eroziunea agenţilor externi şi uneori prin mişcări tectonice; culoar depresionar - spaţiu depresionar alungit format din una sau mai multe depresiuni care comunică între ele; ex: culoarul depresionar Dornelor-Câmpulung Moldovenesc-Gura Humorului; culoar tectonic - format prin prăbuşirea unor subunităţi; ex: culoarul Timiş-Cerna, culoarul Rucăr-Bran.

CULTURA PLANTELOR - ramură a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor pentru obţinerea de alimente, furaje ori materii prime.

CUMPĂNĂ DE APE - linia marilor înălţimi care desparte două bazine hidrografice.

CUMULONIMBUS - formaţiune de nori denşi, de mari dimensiuni, cenuşiu - plumburii, în formă de nicovală, ce se extind până la înălţimi de 10 000 m; sunt aducători de furtună cu ploaie sau grindină, cu descărcări electrice vara şi zăpadă iarna.

CUMULOSTRATUS - formaţie de nori alcătuită din nori cumulus şi stratus.

CUMULUS - formaţiune de nori groşi, care-şi modifică uşor conturul, de culoare albicioasă, care se dezvoltă mai ales vara, la amiază, la peste 1 000 m. altitudine, sub forma unor grămezi izolate; indică vreme frumoasă; uneori aduc ploi scurte de tip aversă.

CUPRU - metal arămiu-roşcat prezent în sulfuri polimetalice; în România se exploatează în Munţii Gutâi, Maramureşului, Locvei, Apuseni.

CURBĂ DE NIVEL - linia care uneşte pe o hartă puncte cu aceeaşi altitudine.

CURCUBEU - fenomen optic cu aspect de arc colorat (roşu, oranj, galben, verde, albastru, indigo şi violet) care apare după ploaie, ca urmare a refracţiei şi a dispersiei radiaţiilor din lumina solară de către picăturile de apă din aer, atunci când unghiul de înălţime al Soarelui faţă de orizont este sub 42°.

CURENT ATMOSFERIC - mişcarea aerului la diferite înălţimi.

CURENT MARIN - şuvoi de apă marină care se deplasează datorită vânturilor dominante ori a diferenţelor de temperatură şi de salinitate ale apei; în Marea Neagră vânturile de NE formează două circuite de curenţi datorită formei bazinului mării, iar diferenţa de salinitate reprezintă cauza prezenţei curentului de descărcare a apelor mai dulci spre Marea Mediterană şi a celui de compensaţie (în sens invers).

CURMĂTURĂ - şa montană.

CURS DE APĂ - traseul unui pârâu, râu sau fluviu.

CUSTURĂ - creastă montană situată între două circuri glaciare, cu aspect zimţat.

CUTARE - complex de procese care deformează şi ondulează stratele de roci, ca rezultat al mişcărilor orizontale şi verticale ale scoarţei terestre.

CUTĂ - ondulaţie a stratelor orizontale indusă de mişcările scoarţei terestre.

CUTĂ DIAPIRĂ - cută boltită care are un sâmbure de roci plastice (sare, gips) şi care iese din rocile de acoperire; ex: Muntele de sare de la Slănic Prahova.

CUTREMUR - mişcare bruscă a scoarţei terestre de scurtă durată, datorată unor eliberări de energii interne, în puncte aflate la diferite adâncimi ale litosferei; regiunea cu seismele cele mai mari din România este zona Vrancea.

CUVERTURĂ (SEDIMENTARĂ) - acumulare, depozit de sedimente.

CUVETĂ - depresiune ocupată de apă sau de strate groase de sedimente lacustre sau marine.

CUVETĂ LACUSTRĂ - adâncitură a scoarţei terestre în care se adună apele şi se formează un lac.

D

DACI - populaţie tracică din Dacia numită astfel, în secolul II î.Hr., de către romani.

DACIT - rocă vulcanică, de culoare cenuşie, brună sau verzuie, utilizată pentru pavaje şi în construcţii.

DACO-ROMANI - populaţie rezultată din amestecul dacilor cu coloniştii romani, în sec. II-III d.Hr.

DALMATIC - care aparţine regiunii Dalmaţiei.

DALMAŢIAN - ţărm dalmaţian - ţărm rezultat prin pătrunderea apelor mării printre culmile muntoase paralele cu litoralul.

DANĂ - zonă din port amenajată pentru acostarea navelor şi încărcarea sau descărcarea mărfurilor.

DANUBIAN (DUNĂREAN) - care se referă la Dunăre; ex: România este ţară danubiană (dunăreană).

DEAL - formă de relief cu altitudini cuprinse între 300-1 000 m.

DEBIT LICHID - volumul de apă transportat prin secţiunea râului în unitatea de timp; se măsoară în m^3/s sau l/s.

DEBIT SOLID - cantitatea de aluviuni transportată de un râu, prin secţiunea sa, într-o secundă; se exprimă în kg/s.

DEBLEU - formă de relief negativă creată de om prin retezarea unor mici versanţi sau măguri, cu scopul de a facilita trecerea căilor ferate sau a şoselelor.

DEFILEU - vale adâncă şi îngustă, cu versanţi abrupţi, tăiaţi de o apă curgătoare la traversarea unui lanţ muntos, a unui munte sau chiar a unui podiş; ex: Defileul Mureşului (Topliţa-Deda).

DEFERTILIZARE - proces prin care un teren devine nefertil, din cauza cultivării neraţionale, a abandonului îndelungat sau prin degradarea factorilor de mediu.

DEFLAŢIE - transportul materialelor fine (praf, nisip) de către vânt.

DEFRIŞARE - tăiere a pădurii.

DEGRADAREA MEDIULUI - schimbări produse în mediul natural care duc la deteriorarea stării iniţiale a acestuia.

DELTĂ - formă de relief de acumulare care apare la gura de vărsare a unui fluviu într-o mare, unde aluviunile se depun formând un uscat ce înaintează în mare, datorită lipsei curenţilor, mareelor şi valurilor puternice.

DELUROS - cu multe dealuri; format din multe dealuri.

DELUVIU - materiale rezultate în urma alterării, dezagregării şi dislocării rocilor coborâte de pe versanţi şi depuse la baza acestora, datorită gravitaţiei.

DEMOGRAFIC - referitor la populaţie.

DEMOGRAFIE - ştiinţă care studiază aspecte legate de populaţie: număr, spor natural, natalitate, mortalitate, repartiţie teritorială, structură, densitate, mişcare.

DENSITATEA POPULAŢIEI - indicator care arată raportul dintre numărul populaţiei şi suprafaţa pe care locuieşte aceasta.

DENUDAŢIE - eroziunea reliefului sub acţiunea ploilor, torenţilor, reţelei hidrografice.

DEPOLUARE - totalitatea acţiunilor desfăşurate în scopul reducerii nivelului de poluare.

DEPOPULARE - reducere, scădere numerică a populaţiei.

DEPORTARE - trimitere forţată a unei persoane într-o regiune îndepărtată, ca măsură represivă.

DEPRESIUNE - formă de relief de dimensiuni diferite, cu altitudini mai coborâte faţă de relieful înconjurător.

DEPRESIUNE - GOLF - depresiune care are forma unui golf larg deschis spre exteriorul muntelui, unde se realizează contactul cu câmpia; ex: Depresiunea Beiuş.

DEPRESIUNEA INTRACOLINARĂ - depresiune înconjurată de dealuri; ex: Depresiunea Târgu-Jiu.

DEPRESIUNEA INTRAMONTANĂ - depresiune înconjurată de munţi; ex: Depresiunea Dornelor.

DEPRESIUNE SUBMONTANĂ - depresiune situată la contactul munţilor cu zonele deluroase ori de podiş; ex: Depresiunea Vrancei în Subcarpaţii de Curbură, Depresiunea Lăpuş în nordul Transilvaniei.

DERIVAŢIE - ramificaţie secundară, fie permanentă, fie temporară a unui curs de apă, a unei căi de comunicaţie etc.

DERIVA GHEŢARILOR - deplasare a banchizei de gheaţă sub influenţa vântului sau a curenţilor.

DESALINIZARE - proces de îndepărtare a sărurilor din apa de mare pentru obţinerea de apă dulce.

DESCENDENT - care coboară.

DESECARE - acţiune de îndepărtare a apei de pe o suprafaţă cu exces de umiditate.

DESIŞ - grămadă de arbuşti, tufişuri sau buruieni înalte.

DESIŞ (DE PĂDURE) - pădure tânără, foarte deasă.

DESPLETIRE - locul unde un râu sau un fluviu se desparte în două sau mai multe braţe; ex: la Pătlăgeanca, Dunărea se desparte în Braţul Chilia şi Braţul Tulcea.

DEŞŢELENIRE - acţiunea de a ara o suprafaţă de teren acoperită cu vegetaţie naturală, cu scopul cultivării agricole.

DEŞERT - regiune în care cad anual sub 250 mm de precipitaţii, astfel încât se dezvoltă un număr mic de specii floristice şi faunistice; ex. deşerturi calde - Sahara, Arabia, Australia, deşerturi reci - Tibet, Gobi.

DEŞERTIFICARE - extindere a deşertului.

DEŞEURI - substanţe rezultate în urma unor procese tehnologice sau din activităţi casnice, care nu pot fi utilizate ca atare şi necesită măsuri speciale de depozitare.

DETRITIC - material care provine din sfărâmarea rocilor.

DETRITUS - material care provine din dezagregarea rocilor.

DEVONIAN - perioadă ce aparţine erei paleozoice în care începe formarea solurilor.

DEZAGRAGARE - ansamblul proceselor fizice care determină fragmentarea rocilor datorită acţiunii agenţilor externi; dezagregarea fizică - fragmentarea rocilor datorită modificărilor de volum.

DEZASTRU - catastrofă.

DEZGHEŢ - topire naturală a gheţii sau a zăpezii.

DIAGENEZĂ - ansamblul transformărilor chimice, mineralogice sau de structură pe care le suferă sedimentele în procesul de consolidare, în afara mediului lor de formare.

DIALECT - ramificaţie a unei limbi vorbită pe un teritoriu şi care cuprinde mai multe graiuri.

DIAMANT - varietate de carbon nativ, mineral transparent, incolor sau uşor colorat, cu luciu puternic, cu cea mai mare duritate, care este greu atacabil de agenţii chimici; utilizat ca piatră preţioasă, în industria bijuteriilor, în mecanica fină, ca abraziv.

DIATOMIT - rocă sedimentară organogenă, silicioasă, alb-gălbuie, poroasă, friabilă, cu conţinut de opal, calcedonie, argilă şi calcar, care se utilizează ca izolant, adeziv, filtru etc.

DIG - amenajare realizată din beton, lemn sau roci, de-a lungul malului unui râu sau lac, ori pe ţărmul mării, în scopul protejării uscatului de acţiunea apei, canalizării unui curs de apă, formării bazinelor de retenţie.

DINAMICA POPULAŢIEI - variaţia numărului locuitorilor; mişcarea populaţiei.

DIORIT - rocă eruptivă grăunţoasă, cenuşie, utilizată ca ornament, în pavaje şi în construcţii.

DIVAGARE - schimbarea cursului unui râu în mod natural, prin acumulare de aluviuni în albia minoră ori prin procese de subsidenţă.

DOLINĂ - mică depresiune carstică, de forma unei pâlnii, formată prin dizolvarea calcarului, sării sau a gipsului, ori prin procese de prăbuşire.

DOM GAZEIFER - boltire circulară, sub formă de cupolă, a stratelor sedimentare în care s-au acumulat gaze naturale; în România sunt bine dezvoltate în Depresiunea Colinară a Transilvaniei.

DORSALĂ - munţi suboceanici de dimensiuni mari, care separă două bazine; ex.: Dorsala Medio-Atlantică, Dorsala Pacifică.

DRENAJ - proces de colectare a apelor provenite din precipitaţii de către reţeaua hidrografică.

DRAGARE - acţiunea de scoatere a aluviunilor dintr-o vale sau de pe un canal pentru a asigura un pescaj normal; ex: dragarea aluviunilor din Canalul Sulina.

DRAPEL - semn distinctiv al unui stat, al unei unităţi militare, asociaţii, organizaţii internaţionale etc., realizat din pânză sau din mătase prinsă de o lance de lemn, având diferite culori, pe care se imprimă uneori o emblemă sau o stemă; steag.

DRAPERIE CARSTICĂ - microformă de relief rezultată în peşteri, prin precipitatea calcitului, cu aspect de pânză în falduri.

DUMPING - comercializare a mărfurilor de către unele ţări pe piaţa externă la preţuri mai mici decât cele de pe piaţa internă şi internaţională, cu scopul de a acapara piaţa şi de a înlătura concurenţa.

DUNĂ - formă de relief rezultată din acumularea nisipului în urma acţiunii vântului; în România se întâlnesc în Câmpia Olteniei, în Câmpia Bărăganului, în Câmpia Carei etc.

DYKE - intruziune magmatică în crusta terestră orientată vertical; filon.

E

ECARTAMENT - distanţa măsurată între feţele interioare ale două şine de cale ferate; distanţă între urmele lăsate de roţile aceleiaşi osii a unui vehicul rutier.

ECHIDISTANŢĂ - distanţă dintre curbele de nivel ale hărţii.

ECHILIBRU - egalitate a cantităţii de materie care intră cu cea care iese dintr-un sistem.

ECHILIBRU ECOLOGIC - echilibru dintre plante, animale şi mediul lor de viaţă.

ECHILIBRU NATURAL - echilibru între elementele, fenomenele şi procesele naturale.

ECHINOCŢIU - moment al anului când ziua este egală cu noaptea: 21 martie şi 23 septembrie.

ECLIPSĂ - fenomen astronomic prin care un corp ceresc devine invizibil parţial sau total, ca urmare a poziţionării lui în spatele altui corp, ori a trecerii prin conul de umbră al acestuia.

ECLIPSĂ DE LUNĂ - fenomen prin care umbra Pământului acoperă parţial sau total discul Lunii.

ECLIPSĂ DE SOARE - fenomen prin care discul Lunii acoperă parţial sau total discul Soarelui, lăsând o umbră pe Pământ; ex: eclipsa totală de Soare din 11 august 1999 cu maximă vizibilitate în România; eclipsa a străbătut în România 1 400 km în 3 ore şi 7 minute.

ECLIPTICĂ - orbită pe care se mişcă aparent Soarele în jurul Pământului în timp de un an.

ECLUZĂ - ansamblul echipamentelor tehnice de pe un râu, fluviu sau canal, utilizate pentru a face legătura dintre două suprafeţe de apă cu niveluri diferite.

ECOCLIMAT - microclimat optim pentru viaţa organismelor.

ECODEZVOLTARE - dezvoltare economică cu respectarea echilibrului ecologic.

ECOLOGIE - disciplină care se ocupă cu studiul relaţiilor dintre organisme şi mediul lor de viaţă.

ECONOMIE - sistem complex de activităţi (industrială, agricolă, comercială, de transport, de turism) prin care societatea foloseşte toate resursele pentru a exista.

ECONOMIE NAŢIONALĂ - ansamblul activităţilor economice la nivel macro şi microeconomic care funcţionează prin mecanisme specifice şi se desfăşoară între graniţele unui stat.

ECONOMIE DE PIAŢĂ - activitate economică reglementată de schimbul liber dintre producător şi consumator, pe baza cererii şi a ofertei.

ECONOMIA MEDIULUI - disciplină care reglementează armonizarea creşterii economice cu păstrarea caracteristicilor mediului înconjurător.

ECOSFERĂ - înveliş format din toate organismele şi mediul lor de viaţă.

ECOSISTEM - complex de organisme (plante şi animale) aflate în relaţii strânse cu factorii abiotici dintr-un anumit teritoriu, între care se stabileşte un permanent schimb de substanţe.

ECOTOP - biotop.

ECOTURISM - turism practicat cu respectarea regulilor de protecţie a mediului.

ECUATOR - linia imaginară circulară, perpendiculară pe axa polilor, care trece prin partea cea mai bombată a Globului terestru, împărţindu-l în două emisfere egale, *sudică* şi *nordică*, fiind şi paralela de referinţă (0°) în raport cu care se măsoară *latitudinea*.

ECUATORIAL - referitor la spaţiul delimitat de Ecuator; ex.: zonă ecuatorială, vegetaţie ecuatorială, calme ecuatoriale etc.

EDAFIC - se referă la învelişul de sol al Pământului.

EDILITAR - cu privire la administraţia sau la lucrările de interes public ale unei localităţi.

EFLORESCENŢĂ - depunere în crustă pe suprafaţa rocilor sau pe sol a unor săruri rezultate prin evaporarea apei din soluţii de sol, în mediile aride sau uscate.

EFUZIUNE - proces vulcanic prin care magma se revarsă la suprafaţa scoarţei sub formă de lavă, rezultând produsele vulcanice.

EFUZIV - vulcanic; de suprafaţă; roci efuzive - roci vulcanice de la suprafaţa scoarţei terestre.

ELIPSĂ - orbită, drum pe care îl descrie o planetă în mişcarea sa de revoluţie; Terra străbate elipsa proprie lungă de 960. mil. km în 365 de zile, 6 ore, 9 minute şi 9 secunde.

ELUVIU - material rezultat prin dezagregarea rocilor, rămas pe loc, care nu a fost transportat de la locul dezagregării de către agenţii externi.

EMBARGO - interzicerea de către un stat, în relaţiile sale cu alte state, a exportului sau a importului unor mărfuri, ca sancţiune pentru încălcarea unor reguli şi principii de drept internaţional sau ca modalitate de presiune politică.

EMIGRANT - persoană care emigrează.

EMIGRARE - părăsirea ţării de origine şi stabilirea temporară sau definitivă în altă ţară.

EMISFERĂ - jumătate a globului terestru; raportat la Ecuator, există emisferă nordică (în care se află România, de ex.) şi emisfera sudică (în care se află Australia, de ex.); faţă de meridianul 0° care trece prin Greenwich (Marea Britanie), există emisferă estică (în care este situată România, de ex.) şi emisferă vestică (în care este situată Argentina, de ex.).

EMISII POLUANTE - gaze, substanţe poluante evacuate în mediu.

ENCLAVĂ - 1. teritoriu închis, izolat; 2. fragmente de roci înglobate în masa de roci eruptive.

ENDEMISM - specie de plantă sau de animal caracteristică unei arii restrânse dintr-o regiune naturală.

ENDOCARST - fenomen carstic care se produce în interiorul rocilor calcaroase: peşteri, cursuri subterane, avene.

ENDOGEN - agent intern.

ENDOREIC - bazin hidrografic care nu are ieşire directă sau indirectă la ocean sau la mare şi se pierde în depresiuni interioare.

ENERGIE ELECTRICĂ - formă de energie produsă de câmpul electromagnetic şi obţinută cu ajutorul anumitor maşini şi instalaţii.

ENERGIE EOLIANĂ - energia vântului.

ENERGIE GEOTERMICĂ - energia apelor geotermale fierbinţi.

ENERGIE NUCLEARĂ - energie degajată prin reacţia de fisiune sau fuziune nucleară.

ENERGIE SOLARĂ - energia Soarelui, datorată fuziunii din această stea.

ENVIRONNEMENT - termen preluat din limba franceză care desemnează mediul înconjurător.

EOCEN - epocă geologică din prima parte a perioadei paleogene.

EOLIAN - creat de vânt; relief eolian - relief creat prin acţiunea vântului.

EPICENTRU - locul în care undele seismice ating, în timpul unui cutremur, suprafaţa scoarţei terestre şi unde intensitatea cutremurului este maximă.

EPIROGENEZĂ - mişcare de ridicare sau coborâre lentă a uscatului.

EPURAREA APEI - curăţirea apei de impurităţi în staţiile de epurare.

ERĂ GEOLOGICĂ - interval de timp care durează zeci sau sute de milioane de ani, în care se dezvoltă anumite forme de viaţă şi au loc importante mişcări ale scoarţei terestre; evoluţia Pământului, de la apariţia sa, a fost împărţită în cinci ere: precambriană, paleozoică, mezozoică, neozoică şi cuaternară (ultima fiind inclusă după unele clasificări în era neozoică).

ERBICID - substanţă chimică ce poate distruge buruienile dăunătoare culturilor agricole.

EREDITAR - despre caracteristicile particulare fizice şi psihice ale vieţuitoarelor care se transmit prin naştere.

ERG - suprafaţă deşertică pe care se dezvoltă câmpuri de dune de nisip.

EROZIUNE - proces de modelare a suprafeţei terestre prin acţiunea agenţilor externi (ape curgătoare, gheţari, vânturi, valuri etc) care dislocă particule de sol sau de rocă.

ERUPŢIE VULCANICĂ - ansamblu de fenomene produse prin ieşirea la suprafaţa scoarţei terestre a topiturilor magmatice şi a gazelor provenite de la baza litosferei.

EST - punct cardinal care indică locul de unde răsare Soarele; răsărit.

ESTUAR - formă de relief, cu aspect de pâlnie, ce reprezintă gura de vărsare a unui curs de apă în mări sau oceane cu maree puternică; în timpul refluxului, apele mării înlătură aluviunile aduse de fluviu.

ETAJ DE CLIMĂ - areal cuprins între anumite altitudini în care elementele climatice au valori apropiate, datorită influenţei înălţimii reliefului.

ETAJARE - desfăşurare pe nivele altitudinale a condiţiilor climatice, de vegetaţie şi sol sau de modelare a reliefului din zonele montane, care formează sisteme de mediu specifice impuse de temperatură şi umiditate.

ETAJARE BIOGEOGRAFICĂ - succesiune de formaţii vegetale în care trăiesc anumite animale, datorată condiţiilor climatice impuse de înălţimea reliefului.

ETAJAREA SOLURILOR - succesiune a solurilor în etaje, datorată creşterii altitudinii şi schimbărilor bioclimatice.

ETIAJ - nivel minimal mediu al unui râu care este de referinţă pentru măsurarea cotelor apelor.

ETNIC - referitor la apartenenţa la un popor ori la formele sale specifice de cultură şi civilizaţie.

ETNIE - grup uman cu caractere somatice asemănătoare, cu aceeaşi limbă şi credinţă.

ETNOGENEZĂ - proces de formare a unui popor.

EVAPORAŢIE - proces de trecere a apei din stare lichidă în stare gazoasă.

EVOLUŢIE - dezvoltarea unui fenomen, proces ori sistem geografic.

EXOCARST - fenomen carstic de suprafaţă reprezentat prin doline, lapiezuri, polii etc.

EXOD - fenomen de părăsire în masă a unei regiuni de o parte importantă a populaţiei din cauze naturale, istorice, sociale, economice.

EXOGEN - extern; factorii exogeni acţionează la exteriorul suprafeţei terestre.

EXOREIC - bazin hidrografic al cărui colector se varsă în mare sau în ocean.

EXOSFERĂ - stratul cel mai înalt al atmosferei, care se dezvoltă la peste 1 000 km înălţime.

EXPEDIŢIE - călătorie de lungă durată realizată cu scop ştiinţific sau comercial de către un grup organizat.

EXPLOATARE - ansamblul lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural.

EXPLORATOR - persoană care explorează, cercetează o anumită regiune.

EXPORT - vânzarea sau transferul produselor sau materiilor prime dintr-o țară care le deține, în altă țară căreia îi sunt necesare.

EXTRAURBAN - situat în afara orașului.

EXTRAVILAN - caracteristic teritoriului aflat în afara spațiului construit dintr-o localitate.

EXTREMITATE - limită extremă.

EXTREMUL ORIENT - partea estică a continentului asiatic.

EXUDARE - fenomen de ridicare pe verticală a apei din sol sau din anumite depozite sedimentare, evaporarea sa și depunerea unor cruste de săruri, manifestat în deșert sau în regiuni afectate de secetă.

F

FABRICĂ - unitate economică, în care materiile prime sunt transformate în bunuri materiale.

FACIES - ansamblul caracteristicilor mineralogice și paleontologice ale unui depozit sedimentar sau ale unei roci, care evidențiază condițiile lor de formare.

FACTOR - element care condiționează direct sau indirect, într-o anumită unitate de timp, apariția, evoluția, alcătuirea, structura și funcționalitatea unui sistem.

FACTOR ABIOTIC - element lipsit de viață: rocă, substanțe minerale din sol etc.

FACTOR BIOTIC - acțiunea organismelor asupra elementelor lipsite de viață.

FACTOR CLIMATIC - element sau agent (temperatură, precipitații, lumină, presiune atmosferică etc) care influențează direct sau indirect dezvoltarea unor procese și impune *zonalitatea latitudinală* și *etajarea altitudinală*.

FACTOR ECOLOGIC - complex de factori biotici și abiotici care acționează în sistemele ecologice.

FACTOR EDAFIC - caracteristici ale solului care influențează viața organismelor și diferite procese geografice.

FACTORI ANTROPICI AI CLIMEI - activitățile umane, de tipul defrișărilor, despăduririlor, poluării, dezvoltării urbane, care modifică elementele climatice.

FACTORI GENETICI AI CLIMEI - elemente care determină dezvoltarea climatelor pe Glob (radiația solară, dinamica maselor de aer, factorii fizico-geografici).

FALEZĂ - țărm înalt, abrupt, modelat prin eroziunea valurilor.

FALIE - ruptură a stratelor geologice; fractură în scoarța terestră cauzată de mișcări tectonice.

FAO - Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură care are ca obiectiv îmbunătățirea nivelului de nutriție, a standardului de viață al populației.

FATA MORGANA - fenomen optic prin care se multiplică imaginea unor obiecte ca urmare a încălzirii excesive a aerului în regiunile deșertice.

FAȚA MUNTELUI - versant însorit, expus pe direcția S-S-E, unde se dezvoltă mai bine pășunile sau culturile agricole.

FAUNĂ - totalitatea speciilor de animale, în ordine taxonomică, dintr-un areal / habitat, dintr-o anumită perioadă geologică.

FĂGET - pădure de fag.

FÂNEAȚĂ - suprafață acoperită cu iarbă care se cosește pentru fân.

FÂNTÂNĂ - construcție alcătuită dintr-o groapă săpată în pământ până la nivelul apei freatice, realizată cu scopul alimentării cu apă potabilă; puț.

FÂNTÂNĂ ARTEZIANĂ - loc în care apa de adâncime aflată sub presiune târâșnește la suprafață.

FÂȘIE - suprafață lungă și îngustă de teren.

FEE - Fundația Mondială de Educație pentru Mediu, cu sediul în Danemarca.

FERTILITATEA SOLULUI - capacitatea solului de a asigura plantelor pe toată durata sezonului de vegetație substanțele nutritive, apa și aerul necesare creșterii și dezvoltării lor.

FENOMENE CARSTICE - totalitatea fenomenelor legate de acțiunea apelor de infiltrație asupra rocilor calcaroase, care determină formarea reliefului carstic.

FERMĂ - gospodărie în mediul rural formată dintr-un teren, precum și din construcțiile și amenajările care folosesc pentru obținerea producției agricole.

FERIBOT - navă dotată special pentru a transporta pe apă oameni și vehicule; când este utilat cu șine de cale ferată sunt transportate vagoane și locomotive.

FERTILIZAREA SOLULUI - mărire a capacității nutritive a solurilor prin utilizarea îngrășămintelor naturale sau chimice.

FIBRĂ SINTETICĂ - fir subțire, obținut pe cale sintetică, folosit la fabricarea țesăturilor.

FIBRĂ TEXTILĂ - fir subţire, de natură vegetală, animală, minerală sau produs în mod sintetic, folosit ca materie primă la fabricarea ţesăturilor.

FIER - element chimic din grupa metalalelor, de culoare cenuşie, care se foloseşte în industrie la fabricarea fontei şi oţelului; în România se exploatează din minereurile de la Teliuc, Ghelari în Munţii Poiana Ruscăi etc.

FILATURĂ - unitate industrială în care fibrele textile sunt transformate în fire de diferite grosimi.

FILON - zăcământ sub formă tubulară rezultat prin depunerea mineralelor din soluţii hidrotermale sau prin consolidarea magmei.

FILOXERĂ - insectă care atacă frunzele şi rădăcina viţei-de-vie.

FINO-UGRIC, LIMBI FINO-UGRICE - familie de limbi vorbite în nordul şi centrul continentului Europa, dar şi în nordul Asiei: finlandeza, estona, maghiara, nordvina, ziriana.

FIORD - vale adâncă şi îngustă săpată de un gheţar, invadată de apa mării sau oceanului după topirea gheţarilor.

FIRN - zăpadă îngheţată care prin acumulare în mai mulţi ani se transformă în gheaţă la altitudini şi latitudini foarte mari.

FISIUNE - divizare a nucleului atomic în numeroase fragmente cu eliberare mare de energie.

FISURĂ - crăpătură în scoarţa terestră sau în roci.

FITOCENOZĂ - asociaţie de plante care se dezvoltă într-un anumit mediu de viaţă, sub influenţa unor factori fizico-geografici şi biologici.

FITOPLANCTON - plantele acvatice inferioare (alge) din mări, lacuri sau ape curgătoare, cu rol în epurarea naturală a apelor.

FLIŞ - formaţiune geologică de grosimi apreciabile alcătuite din strate de roci sedimentare (gresii, marne, argile etc) cutate; sunt bine reprezentate în Carpaţii Orientali şi în sud-estul Munţilor Apuseni.

FLORĂ - totalitatea plantelor, în ordine taxonomică, dintr-un teritoriu.

FLOTĂ - totalitatea navelor dintr-o regiune sau ţară.

FLUVIU - apă curgătoare care are numeroşi afluenţi, debit foarte mare şi se varsă în mare sau în ocean.

FLUX (MAREIC) - ridicare periodică a nivelului apei mării sau oceanului, ca urmare a atracţiei exercitată de Lună şi Soare asupra Pământului.

FLUX TURISTIC - mişcare a turiştilor din aria de proveniență a acestora spre o regiune turistică.

FMI - Fondul Monetar Internaţional.

FOCUL VIU - fenomene de autoaprindere la suprafaţa solului a gazelor emanate din scoarţa terestră; în România apare în Subcarpaţii Curburii.

FOEHN - vânt cald şi uscat care coboară rapid pe versanţii munţilor spre văi, grăbind topirea zăpezilor.

FOIOASE - specii de arbori şi arbuşti cu frunze căzătoare: stejar, fag, ulm, carpen, plop etc.

FOND FORESTIER - totalitatea suprafeţelor acoperite cu păduri; cel mai important fond forestier din România se află în Carpaţii Orientali.

FONTĂ - aliaj de fier şi carbon, obţinut în furnale, la temperaturi de 1 050 - 1 250°C.

FORMĂ DE RELIEF - aspectul scoarţei terestre, pe suprafeţe mici şi mijlocii, care prezintă o înfăţişare şi o alcătuire geologică relativ omogene, determinate de acţiunea unor factori modelatori.

FOSĂ - formă negativă de relief, despicătură în scoarţa terestră la adâncimi de peste 6 000 m, prin care o placă tectonică se subduce alteia.

FOSILĂ - urme de plante şi animale păstrate în straturile geologice.

FOTOGRAMĂ - fotografie utilizată în cartografie şi în topografie, care se realizează din avion la înălţime mare, oferind o anumită perspectivă asupra zonei fotografiate.

FOTOSFERĂ - strat exterior al Soarelui, strălucitor, cu temperaturi de 6 000°C.

FRAGMENTAREA RELIEFULUI - împărţirea în segmente a reliefului dintr-o regiune, de către reţeaua hidrografică.

FRĂSINET - pădure de frasin.

FREATIC - strat de apă subterană, provenită din precipitaţii şi din topirea zăpezilor, aflat deasupra unui strat de roci impermeabile; dă naştere izvoarelor şi alimentează fântânile.

FRIGANA - asociaţie vegetală secundară alcătuită din arbuşti xerofiţi cu spini, dezvoltată pe solurile erodate de pe versanţii stâncoşi din estul Mării Mediterane, specifică Greciei, Ciprului etc.

FRONT ATMOSFERIC - zonă de contact dintre două mase de aer cu temperaturi şi densităţi diferite.

FRONTIERĂ - spaţiu de separaţie dintre două state; există frontiere terestre, fluviale, maritime şi aeriene.

FULGER - descărcare electrică puternic luminoasă, de scurtă durată, care se produce în interiorul unui nor sau la ciocnirea a doi nori.

FUMAROLĂ - emanaţie de gaze cu temperaturi de peste 200°C, în timpul erupţiei vulcanice.

FUNCIAR - referitor la terenuri sau averi imobiliare.

FOND FUNCIAR - totalitatea suprafeţelor de teren (uscat sau apă) care aparţin unui stat, unei unităţi administrativ-teritoriale sau agricole.

FUNCŢIE ECONOMICĂ - rol economic al unei unităţi administrative (sat, comună, oraş, judeţ).

FUNDAMENT - structură geologică foarte veche, aflată la baza unor depozite groase de roci sedimentare.

FUNICULAR - instalaţie de transport aerian, alcătuit din cabluri suspendate pe stâlpi şi cabine pentru transportul oamenilor sau vagoane pentru transportul mărfurilor.

FURNAL - cuptor sub forma unui turn care se utilizează pentru obţinerea fontei brute.

FURTUNĂ - fenomen atmosferic caracterizat prin vânt puternic şi uneori prin descărcări electrice şi averse.

FUS ORAR - interval convenţional de 15° longitudine terestră, în interiorul căruia se stabileşte aceeaşi oră locală; pe Glob există 24 de fuse orare.

FUZIUNE - 1. reacţie nucleară cu deagajare de energie (reacţie termonucleară); 2. unire a două sau mai multe state ori partide; 3. absorbire a unei societăţi economice de către o alta mai puternică.

G

GALAXIE - grupare foarte mare de corpuri cereşti, care cuprinde sute de mii de stele, de formă sferică, elipsoidală, lenticulară sau neregulată, între care acţionează forţe de gravitaţie; galaxia noastră se numeşte *Calea Lactee* şi face parte dintr-un roi de galaxii care alcătuiesc *Universul.*

GALENĂ - sulfură de plumb, cu aspect de cristale cubice de culoare cenuşie, din care se extrage plumbul.

GALET - fragment de rocă, cu diametrul cuprins între 2 - 20 cm, modelat de apa râurilor sau a mărilor care-l şlefuieşte şi-l rotunjeşte în timpul transportului; prin acumulare se formează pietrişurile, prin cimentare se formează conglomeratele.

GARĂ - totalitatea clădirilor şi a instalaţiilor situate într-un anumit loc, lângă o linie de cale ferată, unde opresc trenurile pentru urcarea sau coborârea pasagerilor şi pentru încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

GARIGA - formaţiune vegetală xerofilă formată din specii precum rozmarinunul, cimbrul, palmierul pitic ş.a., dezvoltată în Spania, Franţa, Algeria sau Maroc.

GARNITURĂ DE TREN - totalitatea vagoanelor care formează un tren.

GAZ NATURAL - amestec de hidrocarburi care alcătuiesc zăcăminte independente sau în asociaţie cu cele de petrol în scoarţa terestră şi care constituie o

sursă de combustibil sau de materie primă pentru industria chimică.

GAZ LICHEFIAT - substanţă gazoasă care devine lichidă prin răcire şi comprimare.

GAZ DE SINTEZĂ - amestec de hidrogen şi de oxid de carbon care se foloseşte la producerea benzinei sintetice, a metanului sau ca sursă de hidrogen pentru sinteza amoniacului.

GĂVAN - termen popular pentru o formă negativă de relief dezvoltată în loess şi rezultată prin unirea unor crovuri mici.

GÂRLĂ - braţ sinuos al unei ape curgătoare, care are permanent sau temporar apă şi care face legătura între râul din care derivă şi lacurile aflate în lunca acestuia.

GEAMANDURĂ - corp plutitor confecţionat din material plastic, metal etc., fixat la o anumită distanţă de malul apei şi care are rolul de a marca o anumită adâncime a apei şi a restricţiona depăşirea acelei zone pentru navigaţie sau pentru înot.

GELIFRACŢIE - proces fizic de sfărâmare a rocilor în fragmente de diferite mărimi datorită alternanţei îngheţ-dezgheţ a apei din porii rocilor.

GELIVAŢIE - proces periglaciar în urma căruia rezultă forme mici de relief desfăşurate pe suprafeţe orizontale sau slab înclinate.

GENEZĂ - modul de formare a unui sistem, element, proces sau fenomen.

GEODĂ - cavitate formată în diferite roci, căptuşită cu minerale cristalizate sau concreţionate, divers colorate.

GEODEZIE - ştiinţă care studiază forma şi dimensiunile Pământului, tehnica măsurării şi reprezentării cartografice a diferitelor suprafeţe ale planetei noastre.

GEOECOLOGIE - disciplină care utilizează cunoştinţele geologice pentru înţelegerea transformărilor ecologice care s-au petrecut pe Terra în timp geologic.

GEOFIZICĂ - ştiinţă care studiază proprietăţile şi fenomenele fizice ale Pământului, legătura lor cu structura acestuia, cu ajutorul legilor fundamentale şi al metodelor specifice de investigaţie ale fizicii.

GEOGRAFIE - ştiinţă care se ocupă cu studiul Pamântului, al învelişurilor sale (litosferă, hidrosferă, atmosferă, biosferă şi pedosferă), al mediului natural rezultat din întrepătrunderea acestor geosfere şi a celui impus de om.

GEOGRAFIE FIZICĂ - ramură a geografiei care studiază condiţiile naturale ale mediului geografic la nivel planetar *(geografie fizică generală)* sau la nivel regional *(geografie fizică regională);* cuprinde mai multe subramuri: geomorfologia, climatologia, hidrologia, biogeografia, pedogeografia.

GEOGRAFIE UMANĂ - ramură a geografiei care studiază partea antropică a mediului geografic: populaţia, aşezările

și activitățile omenești în corelație cu condițiile și resursele naturale ale mediului; ***geografia umană generală*** studiază grupurile umane, așezările și activitățile omenești la nivel planetar; ***geografia umană regională*** studiază populația, așezările umane și activitățile antropice pe un spațiu restrâns: continent, țară, regiune; geografia umană are trei subdiviziuni: *geografia populației, geografia așezărilor umane* și *geografia activităților umane (economică).*

GEOGRAFIE ISTORICĂ - disciplină care studiază raportul dintre condițiile geografice și evenimentele istorice.

GEOID - termen care exprimă forma ideală a Pământului, cu suprafața medie a Oceanului Planetar prelungită imaginar pe sub continente; în realitate, datorită densității mai mari a rocilor decât a apei, suprafața Terrei prezintă mici abateri de la această formă teoretică; este folosit ca suprafață de referință pentru lucrările de nivelment, forma lui fiind apropiată de cea a elipsoidului de referință.

GEOLOGIE - știință care studiază Pământul sub aspectul cunoașterii formării, evoluției, structurii, litologiei, proprietăților fizice și chimice a rocilor, tectonicii scoarței terestre.

GEOMORFOLOGIE - subramură a geografiei fizice care studiază relieful suprafeței terestre ca element al mediului geografic, explicând aspectele privind geneza, dimensiunile, forma, evoluția în timp și modelarea actuală a acestuia.

GEONOMIE - ansamblul științelor care se ocupă cu studiul complex al Pământului: geologia, geofizica, geografia.

GEOPOLITICĂ - domeniu interdisciplinar apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, care îmbină factorul politic cu dimensiunea geografică și care studiază raporturile dintre gândirea și acțiunea politică și spațiul geografic; termen introdus de politologul suedez Rudolf Kjellen, în anul 1899.

GEOSFERĂ - denumire dată unui înveliș intern sau extern al Pământului care servește ca substrat al ființelor vii.

GEOSINCLINAL - depresiune oceanică situată între continente, unde se depun aluviuni aduse de ape de pe uscat și care, prin încrețire, vor forma în timp geologic lanțuri de munți.

GEOSISTEM - mediul geografic privit ca sistem material alcătuit din litosferă, hidrosferă, partea inferioară a atmosferei, biosferă, pedosferă și antroposferă, învelișuri care se întrepătrund, se intercondiționează și între care au loc schimburi de substanță, energie și informație; termen introdus de geograful V.V. Soceava, în anul 1963.

GEOSTAȚIONAR - care se referă la un satelit artificial ce se rotește împreună cu Pământul, încât dă impresia că staționează deasupra aceluiași punct de pe glob.

GEOSTRATEGIE - domeniu interdisciplinar care îmbină strategia militară cu dimensiunea geografică, în scopul de a gândi spațial fenomenul militar pentru a asigura apărarea și securitatea unui stat.

GEOTECTONICĂ - ramură a geologiei care studiază structura scoarței terestre, cauzele acestei structuri și consecințele care derivă din aceasta la suprafața Terrei.

GEOTERMAL - sursă de energie din interiorul Pământului; (despre izvoare) care sunt fierbinți.

GER - termen folosit pentru temperaturi atmosferice foarte scăzute (sub -10°C).

GERMAN(Ă) - popor constituit ca națiune pe teritoriul Germaniei; minoritate din România răspândită mai ales în sudul Transilvaniei și în Banat.

GETO-DACI - nume dat de istorici populației de origine tracică aflate pe teritoriul carpato-dunărean în antichitate; daci.

GHEAȚĂ - stare solidă a apei.

GHEIZER - izvor termal intermitent format în regiunile vulcanice, care aruncă, sub forma unei coloane, apă fierbinte și vapori la intervale variate de timp; ex.: în SUA, Islanda, Noua Zeelandă.

GHEȚAR - masă de gheață acumulată în munții înalți, deasupra limitei zăpezilor permanente (ghețari montani) și în regiunile polare (ghețarii continentali sau de calotă).

GHID - 1. persoană care îndrumă și conduce un grup organizat de turiști într-o regiune, localitate etc. sau de vizitatori ai unui muzeu ori ai unei expoziții, furnizându-le explicațiile necesare; 2. volum care conține informațiile și îndrumările necesare pentru orientarea într-o localitate, într-o regiune, țară, într-un domeniu de cunoștințe.

GHIOL - denumire locală dată unui lac întins, pe fundul căruia se află acumulat un strat de mâl rezultat din descompunerea unor organisme.

GIPS - sulfat natural hidratat de calciu, transparent, incolor sau ușor colorat, sticlos, mătăsos, cu duritate mică, cu numeroase utilizări în industrie, medicină, sculptură etc.

GIRUETĂ - instrument folosit în meteorologie pentru determinarea direcției și intensității vântului.

GLACIAR - caracteristică legată de ghețari și acțiunea acestora (circ glaciar, relief glaciar, lac glaciar etc); epocă glaciară - epocă în care ghețarii ocupau întinderi mari, iar clima era rece; ultima glaciațiune care a afectat Munții Carpați s-a desfășurat în pleistocen.

GLACIAȚIUNE - perioadă geologică în care ghețarii ocupă suprafețe mari, datorită răcirii puternice a climei; în România, ultima glaciațiune a avut loc în cuaternar (pleistocen) și a afectat crestele înalte ale Munților Carpați.

GLACIS - suprafață ușor înclinată, situată la baza unui abrupt, rezultată în urma eroziunii versantului.

GLIMEE - alunecare de teren de mari dimensiuni, în trepte, de vârstă pleistocen-holocenă.

GLOB GEOGRAFIC - sferoid prin care se redă forma Pământului și pe a

cărui suprafață sunt reprezentate continentele, mările, bazinele oceanice, precum și alte repere geografice referitoare la suprafața Terrei.

GMT, prescurtarea expresiei englezești Greenwich Mean Time (timpul mediu Greenwich), utilizată pentru a indica ora meridianului Greenwich, 0° longitudine.

GNAIS - rocă metamorfică rezultată în urma transformării rocilor magmatice, având în compoziție cuarț, feldspat și mică.

GNOMON - instrument astronomic inventat în antichitate și folosit pentru determinrea meridianului locului, a latitudinii și a orei.

GOLF - porțiune a mării sau a oceanului care pătrunde în interiorul uscatului, evidențiată printr-o sinuozitate sau o concavitate a litoralului.

GONDWANA - vechi continent care se presupune că a existat în paleozoic și mezozoicul inferior, în emisfera sudică, format din America de Sud, Africa, Madagascar, India, Arabia, Australia și Antarctica; divizarea sa s-a produs în mezozoic.

GORGAN - movilă antropogenă care marchează prezența unui mormânt străvechi.

GORUNIȘ - pădure alcătuită predomnant din goruni; gorunet.

GOSPODĂRIE - ansamblul bunurilor care constituie averea unui locuitor din mediul rural.

GRABEN - depresiune creată în scoarța terestră prin prăbușirea stratelor și mărginită de falii.

GRAD DE TRANSFORMARE - reflectarea pe o scală a intensității acțiunii de transformare a mediului natural de către om.

GRAD DE URBANIZARE - ponderea populației urbane în populația totală a țării sau a unei unități administrative.

GRAFIC - reprezentare printr-un desen sub formă de linii, puncte, figuri geometrice etc., realizat după reguli impuse, prin care se evidențiază diferite mărimi sau raportul dintre acestea.

GRAFIT - mineral format din carbon natural aproape pur, cu luciu metalic, de culoare cenușie-neagră, moale, utilizat la fabricarea creioanelor, a vopselelor, a cărămizilor refractare etc.

GRANIT - rocă magmatică intruzivă veche, dură, de culoare cenușie, roz sau roșie; în România se găsește în Munții Măcin, în Carpații Meridionali și Occidentali.

GRANIȚĂ - frontieră, limită.

GRAVITAȚIE - atracție reciprocă a corpurilor datorită masei lor.

GRAVITAȚIONAL - fenomen sau proces legat de acțiunea gravitației: alunecări, prăbușiri, scurgerea apei etc.

GRĂDIȘTE - formă pozitivă de relief apărută în lunca unui râu ca urmare a deplasării meandrelor spre aval; popină; martor de eroziune.

GRÂU - cereală cu vechime multimilenară, originară din Orientul Apropiat; în România se cultivă în principal în Câmpia Română, Câmpia și Dealurile de Vest, precum și în Câmpia Moldovei.

GREENWICH - 1. observator astronomic situat în suburbia Londrei; 2. meridian ce a primit denumirea observatorului pe care îl străbate, luat ca reper în desfășurarea valorilor de longitudine, notat cu 0°; meridianul 0° este axul primului fus orar.

GRESIE - rocă sedimentară de culoare albă, gri, gălbuie sau roșcată, rezultată prin cimentarea naturală a nisipului și utilizată în industria materialelor de construcții; frecventă în flișul carpatic și în Subcarpați.

GRIND - formă de relief rezultată din depunerea de aluviuni de către o apă curgătoare, o mare sau prin acțiunea combinată a acestora; există grinduri fluviale, maritime, fluvio-maritime.

GRINDINĂ - precipitație solidă constând în fragmente mici de gheață, provenită de obicei din nori cumulonimbus.

GROAPĂ ABISALĂ - depresiune alungită și îngustă situată pe fundul oceanului la mii de metri adâncime, formată la contactul a două plăci tectonice.

GROHOTIȘ - fragmente colțuroase de roci rezultate prin dezagregare și deplasare gravitațională.

GROTĂ - gol subteran format în rocile calcaroase.

GRUI - deal prelung, rotunjit.

GUANO - îngrășământ organic natural cu conținut mare de fosfor și azot, rezultat prin acumularea sub formă de depozite a excrementelor și cadavrelor de păsări, animale marine și lilieci, în condițiile unui climat arid sau de peșteră; cele mai mari depozite se găsesc în Peru și Chile.

GURĂ DE VĂRSARE - locul unde un râu se varsă în alt râu, fluviu, lac, mare sau ocean.

GURGUI - martor de eroziune proeminent.

GULFSTREAM (CURENTUL GOLFULUI) - curent oceanic cald care se formează în zona Golfului Mexic și se deplasează pe direcție SV-NE, până în Atlanticul de Nord.

H

HAAR - denumire dată ceții care se formează pe țărmul Mării Nordului.

HABITAT - totalitatea condițiilor oferite de mediul geografic populației, plantelor și animalelor dintr-un anumit teritoriu.

HALDĂ - formă de relief antropic rezultat din acumularea unor depozite de steril și deșeuri provenite de la exploatări miniere, uzinele metalurgice, termocentrale și alte unități industriale.

HALTĂ - gară mică.

HAMADA - câmp de pietre colțuroase din deșert (specific Saharei), rezultate prin dezagregare și deflație.

HAMSIN - vânt fierbinte și uscat care se manifestă în Deșertul Sahara și care bate cu putere spre litoralul Mării Mediterane, transportând praf și nisip.

HANGAR - construcție de dimensiuni mari, situată în apropierea pistelor de aterizare și decolare, utilizată pentru adăpostirea, repararea sau întreținerea avioanelor.

HARTĂ - reprezentare convențională grafică în plan, generalizată și micșorată a globului pământesc sau a unei suprafețe a acestuia, pe care fenomenele și elementele naturale și socio-economice sunt redate prin semne convenționale.

HĂȚIȘ - 1. teren invadat de mărăcini; 2. pădure mică și tânără invadată de lăstari și arbuști.

HELEȘTEU - lac amenajat de om în mici depresiuni, prin umplerea acestora cu apă, în scopul creșterii peștilor sau pentru adăpatul vitelor.

HELIOCENTRIC - conform căruia Soarele se află în centrul sistemului nostru planetar, iar planetele se rotesc în jurul său; teorie fundamentată de N. Copernic, în anul 1543.

HELIOGRAF - 1. aparat folosit în meteorologie pentru măsurarea puterii calorice a Soarelui și pentru înregistrarea perioadelor cu timp însorit dintr-o zi; 2. aparat folosit pentru copierea pe o hârtie specială a unor desene reprezentate pe hârtie de calc.

HEMATIT - mineral cu concentrație mare de fier, format din oxid natural de fier, cu luciu metalic, de culoare cenușie-neagră.

HERCINIC - sistem muntos format în timpul orogenezei din a doua parte a paleozoicului; datorită vechimii, acești munți au fost puternic erodați și transformați în podișuri sau munți joși: Munții Măcin (Dobrogea), Alpii Scandinavici, Munții Vosgi din estul Franței etc.

HERGHELIE - crescătorie de cai.

HIDROCENTRALĂ - centrală hidroelectrică.

HIDROENERGIE - energie generată de forța hidraulică a apei.

HIDROGEOLOGIE - disciplină care studiază compoziția și valorificarea apelor subterane.

HIDROGRAFIE - totalitatea apelor dintr-un teritoriu.

HIDROLOGIE - știință care studiază particularitățile fizice, chimie și dinamice ale apei, cât și distribuția acesteia la suprafața Terrei; cuprinde mai multe subramuri: hidrogeologia, hidrometria, hidrochimia, limnologia, oceanografia, glaciologia etc.

HIDROSFERĂ - învelișul de apă al Pământului cu toate formele ei: râuri, lacuri, ape subterane, ghețari, mări și oceane.

HIDROTEHNICĂ - ramură a tehnicii care se ocupă cu proiectarea și realizarea lucrărilor de utilizare a apei și a energiei hidraulice, a lucrărilor de prevenire a distrugerilor provocate de apă.

HIGROMETRIE - ramură a meteorologiei care studiază prin metode și aparate proprii cantitatea de vapori din aer.

HIGROMETRU - aparat utilizat în meteorologie pentru măsurarea umidității aerului.

HIKKARI - tren de mare viteză care circulă în Japonia.

HINTERLAND - regiune situată împrejurul unui oraș, cu care acesta are legături socio-economice foarte strânse.

HIPSOMETRIC - legat de înălțime; trepte hipsometrice, trepte de înălțime; curbă hipsometrică, linia care unește punctele cu aceeași altitudine.

HOGBACK - relief rezultat din diferența de duritate a rocilor (ex. creasta Pietrei Craiului).

HOLOCEN - a doua epocă a cuaternarului, începută în urmă cu 10 000 de ani, numită și *postglaciar*.

HORST - regiune ridicată a scoarței terestre, mărginită din toate părțile de falii, cu aspect muntos sau deluros.

HORN - vârf piramidal modelat prin eroziune glaciară.

HOTAR - 1. termen specific românesc utilizat pentru a desemna limita dintre vatra și moșia satului; 2. graniță; frontieră.

HUILĂ - cărbune superior de culoare neagră, cocsificabil, cu o putere calorică ridicată și cu un conținut mare de carbon; depozite importante se găsesc în România, în bazinul Petroșani.

HUMUS - materie organică parțial descompusă aflată în cantități variabile pe profilul de sol, necesară dezvoltării plantelor.

HURRICANE - furtună tropicală care se manifestă în Marea Caraibilor și în Golful Mexic.

HUȚULI - populație slavă din Munții Maramureșului și Obcinele Bucovinei, care vorbește un dialect ucrainean, venită în zonă la începutul secolului al XVII-lea.

I

IARNĂ - anotimp rece al anului, cuprins între solstiţiul de iarnă (22 decembrie) şi echinocţiul de primăvară (21 martie).

IAZ - lac antropic din regiunea de câmpie şi de dealuri, rezultat prin barare unui curs mic de apă şi utilizat pentru irigaţii, piscicultură, morărit etc; iazuri se găsesc în Câmpia Moldovei.

ICEBERG - bloc de gheaţă plutitor provenit din fragmentarea calotelor glaciare; aisberg.

IERBIVOR - animal care se hrăneşte în exclusivitate cu plante.

IEZER - lac de munte cu adâncimi variabile.

IGAPO - pădure ecuatorială inundabilă din bazinul Amazonului, America de Sud.

IGLU - locuinţă a eschimoşilor construită din bucăţi mari de gheaţă şi căptuşită cu piei de animale, în regiunea polară nordică.

IHTIOFAUNĂ - specii de peşti ce trăiesc în apele de suprafaţă de pe un anumit teritoriu.

IMIGRANT - persoană care intră într-o ţară, unde-şi mută domiciliul, căutând un loc de muncă.

IMIGRARE - deplasare temporară sau permanentă a unei persoane sau a unui grup de persoane dintr-o ţară în alta.

IMPERMEABIL - strat care nu permite pătrunderea apei.

IMPORT - totalitatea operaţiunilor comerciale prin care sunt aduse în ţară produse şi materii prime cumpărate sau prin schimb cu alte ţări.

INDIGEN - individ, organism (plantă, animal) originar dintr-un anumit loc; autohton, băştinaş (pentru oameni).

INDUSTRIALIZARE - proces de dezvoltare cu precădere a industriei, care devine ramura principală a economiei unei ţări şi prin care apar schimbări mari în structura populaţiei şi în relaţiile interumane.

INDUSTRIE - ramură a economiei prin care se realizează extracţia combustibilor sau a materiilor prime minerale şi prelucrarea tuturor materiilor prime în mijloace de producţie sau bunuri de consum.

INDUSTRIE EXTRACTIVĂ - activitate industrială prin care se extrag din scoarţa terestră resurse minerale utile; se extrag: cărbuni, petrol, minereuri, sare etc.

INDUSTRIE PRELUCRĂTOARE - activitate industrială de prelucrare a materiilor prime minerale, agricole, silvice etc.

INGRESIUNE - pătrundere a mării pe gurile fluviilor sau în alte zone joase ale uscatului continental, determinând formarea golfurilor.

INFLUENŢE BALTICE - acţiune exercitată de masele de aer reci şi umede din nordul Europei, în Maramureş, Obcinele Bucovinei şi Podişul Sucevei, determinând nuanţe mai reci şi mai umede ale climei.

INFLUENŢE CLIMATICE - acţiune exercitată de masele de aer din diferite regiuni asupra altor regiuni prin caracteristicile elementelor lor componente: temperatură, umezeală etc.

INFLUENŢE DE ARIDITATE - acţiune exercitată de masele de aer rece şi uscat din estul Europei asupra părţii răsăritene a României (Podişul Moldovei, estul Câmpiei Române, Dobrogea) şi manifestată prin geruri, iarna şi secetă, vara.

INFLUENŢE OCEANICE - acţiune exercitată de masele de aer umede din vestul Europei în Câmpia şi Dealurile de Vest, Depresiunea Colinară a Transilvaniei etc. care se manifestă prin temperaturi moderate şi umezeală.

INFLUENŢE SUBMEDITERANEENE - acţiunea maselor de aer cald şi umed care vin din sudul continentului şi influenţează în România Banatul şi sud-vestul Olteniei, determinând temperaturi mai ridicate şi umezeală, zile de toamnă cu ploi şi ierni blânde.

INFRASTRUCURĂ - totalitatea dotărilor tehnice care determină dezvoltarea activităţilor economice: industrie, agricultură, căi de comunicaţie, comerţ şi turism, cât şi legăturile dintre acestea sau dintre diferite zone teritoriale.

INSELBERG - martor de eroziune rezidual caracteristic zonelor aride şi semiaride rezultat dintr-un masiv muntos erodat şi înconjurat de materialele dezagregate cu aspect de grohotiş.

INSULĂ - întindere de uscat înconjurată din toate părţile de apă; ex: Insula Şerpilor în Marea Neagră.

INTEGRAREA EUROPEANĂ - proces complex de dezvoltare a unei ţări şi de adaptare a economiei sale la economia celorlalte ţări din Uniunea Europeană, precum şi a domeniului legislativ şi social.

INTEMPERIE - vreme rea.

INTERCONTINENTAL - situat între două continente; ex: M. Mediterană este o mare intercontinentală.

INTERFLUVIU - formă de relief cuprinsă între două cursuri de apă apropiate şi care primeşte denumirea de *câmp, pod, culme* sau *creastă*, în funcţie de unitatea de relief pe care se dezvoltă.

INTERGLACIAŢIE - perioadă de timp din cuaternar cu climă caldă, cuprinsă între două glaciaţii, când gheţarii s-au retras mult sau chiar au dispărut; interglaciar.

INTERMITENT (IZVOR) - care se produce cu întreruperi; izvoarele intermitente se formează în regiunile carstice; se mai numesc şi *izbucuri.*

INTERN - agent, forţă, proces care acţionează în interiorul sistemului şi ale cărui consecinţe se manifestă la exteriorul acestuia.

INTERURBAN - situat între două orașe, care servește mai multe orașe.

INTRACOLINAR - situat între dealuri; depresiunea intracolinară - depresiune înconjurată de dealuri; ex: Depresiunea Vrancei, Depresiunea Câmpina din Subcarpații Curburii.

INTRAMONTAN - situat între munți; depresiune intramontană - depresiune înconjurată de munți.

INTRAZONAL - aflat sau format în interiorul unei zone.

INTRUZIUNE - 1. pătrundere și solidificare a magmei prin crăpături ale scoarței terestre, purtând diferite denumiri, în funcție de forma rezultată: *lacolit, batolit, filon, sill, dyke* etc.; 2. rocă formată prin solidificarea magmei între alte formațiuni geologice preexistente.

INTRUZIVE (ROCI) - roci vulcanice formate la o oarecare adâncime în scoarța terestră.

INVERSIUNE TERMICĂ - scăderea temperaturii aerului pe fundul unei depresiuni în raport cu cea de pe versanți, prin pătrunderea în alte roci mai vechi, care mărginesc această unitate de relief; fenomenul se produce în depresiunile intramontane, mai ales în Carpații Orientali.

INVERSIUNE DE RELIEF - schimbare a reliefului inițial al unei regiuni printr-un proces accentuat de eroziune, astfel încât relieful nu mai este conform cu structura (pot apărea sinclinale suspendate).

INVESTIȚIE - cheltuieli făcute pentru crearea de noi obiective economice, social-culturale și administrative, pentru retehnologizare, cercetare științifică, învățământ, ocrotirea sănătății etc.

INUNDAȚIE - acoperire temporară cu apă a unui uscat, ca urmare a creșterii debitului și nivelului unei surse de apă, din cauze climatice, a despăduririlor, ruperii digurilor, cutremurelor etc.

IONOSFERĂ - parte a atmosferei, mai precis a termosferei asociată cu mezosfera și partea superioară a magnetosferei, care se dezvoltă între 60 km și 1 200 km înălțime, unde ionizarea este puternică datorită fluxului de radiație solară; reflectă undele radio.

IRIGAȚIE - totalitatea lucrărilor realizate în vederea aprovizionării controlate cu apă a culturilor agricole și îndepărtarea efectelor secetei, pentru obținerea unor recolte mai bune.

ISLAM - religie cu peste un miliard de adepți în Asia de Vest, Centrală și de Sud, Africa de Nord și Centrală etc., întemeiată în secolul al VII-lea de Mahomed, considerat profet unic al lui Allah (Dumnezeu) și care este fundamentată pe textele din Coran și Suna (cărți sfinte).

ISLAZ - teren care aparține moșiei satului utilizat pentru pășunatul animalelor.

ISTM - fâșie îngustă de uscat care separă două oceane, două mări sau două golfuri și care leagă două continente (ex.: Istmul Panama) sau o peninsulă de un continent (ex.: Istmul Perekop).

ITINERAR - traseu pe care se desfășoară o călătorie, semnalându-se localitățile, obiectivele de interes turistic, economic etc. de pe parcursul său.

IURTĂ - locuință de formă conică specifică populației nomade din regiunea Asia Centrală, realizată prin acoperirea cu pâslă sau cu piele a unui schelet de lemn, în vârful căruia se lasă un loc pentru evacuarea fumului.

IUTĂ - plantă anuală textilă, care se cultivă în zona tropicală, din tulpina căreia se extrag fibre textile utilizate la fabricarea frânghiilor, covoarelor ori a țesăturilor și împletiturilor aspre.

IZBĂ - locuință din bârne specifică populației care trăiește în zonele împădurite din Rusia, mai ales în taigaua siberiană.

IZBUC - izvor carstic cu debit intermitent; apa se acumulează în goluri carstice până la nivelul de evacuare, apoi iese la suprafață până când ajunge la nivelul de oprire; ex: în Munții Apuseni: izbucul Călugări (Vașcău), Bujor (Valea Poșaga) și în Munții Banatului: izbucul Bigăr.

IZLAZ - pajiște folosită pentru pășunatul animalelor; imaș; pășune.

IZOBARĂ - linie ce unește pe hărțile climatice punctele cu aceași presiune atmosferică.

IZOBATĂ - linie ce unește pe hărțile fizice punctele cu aceeași adâncime.

IZOHIETĂ - linie care unește pe hărțile climatice puncte cu valori egale ale cantității de precipitații.

IZOHIPSĂ - linie ce unește pe hărțile fizice punctele cu aceeași altitudine.

IZOTERMĂ - linie care unește pe hărțile climatice punctele cu valori egale ale temperaturii aerului.

IZVOR - locul unde apare apa subterană la suprafața terestră.

IZVOR CALD - izvor cu temperatura apei mai ridicată decât temperatura medie a aerului din luna cea mai caldă; la Băile Tușnad (25-30°C), la Băile Felix (38-45°C), la Băile Herculane (>45°C) etc.

IZVOR MINERAL - izvor care conține săruri, gaze, substanțe minerale; izvoarele carbogazoase au peste 1 g/l CO_2 (Vișeul de Sus); izvoarele bicarbonate carbogazoase au 1 g/l de bicarbonați de calciu, sodiu, CO_2 etc. (Borsec); izvoarele sulfuroase conțin sulf (Băile Olănești) etc.

IZVOR RECE - izvor cu temperatura apei mai mică decât temperatura medie a aerului din luna cea mai caldă.

Î

ÎMPĂDURIRE - acţiune de plantare cu puieţi de arbori a unor suprafeţe, despădurite sau degradate.

ÎNĂLŢIME - 1. valoarea metrică a unui loc în raport cu nivelul mării (0 metri); 2. loc aflat mai sus, pe o culme care domină regiuni mai joase.

ÎNCĂLECARE A STRATELOR - deplasare în timp geologic a unei mase de roci peste o alta de-a lungul unei suprafeţe de fractură, sub influenţa forţelor tectonice.

ÎNCREŢIRE - cutare a straturilor de roci sub influenţa forţelor interne ale scoarţei terestre.

ÎNDIGUIRE - lucrare constând în construirea de diguri care mărginesc albia minoră a râurilor, în scopul apărării aşezărilor umane şi terenurilor agricole de inundaţii.

ÎNGHEŢ - proces de îngheţare a apei sau a vaporilor de apă; există îngheţ al apei, al solului etc.

ÎNGRĂŞĂMÂNT - substanţă minerală sau organică, utilizată în agricultură pentru creşterea fertilităţii solului.

ÎNIERBARE - însămânţare artificială cu iarbă a unui teren, creştere spontană a ierbii pe un teren.

ÎNNORARE - proces de acoperire cu nori a bolţii cereşti.

ÎNSENINARE - limpezire a cerului de nori.

ÎNSERARE - lăsare a serii, faptul de a se însera; crepuscul.

ÎNŞEUARE - porţiune mai coborâtă a unui munte, pe unde se poate trece mai uşor dintr-o parte în alta a sa.

ÎNTREPRINDERE - unitate economică în care se produc bunuri sau servicii destinate vânzării.

ÎNVĂŢĂMÂNT - proces organizat în vederea instruirii şi educării populaţiei.

ÎNŢELENIRE - proces prin care se realizează înierbarea terenurilor necultivate şi prin care rădăcinile plantelor fixează bine solul, realizând o pâslă protectoare.

ÎNVELIŞ GEOGRAFIC - sistem complex alcătuit din litosferă, hidrosferă, partea inferioară a atmosferei, biosferă, pedosferă şi antroposferă, învelişuri care se întrepătrund, se intercondiţionează şi între care au loc schimburi de substanţă, energie şi informaţie; mediu geografic; geosistem.

J

JAD - rocă metamorfică dură, de culoare alb-verzuie până la verde, utilizată în industria bijuteriilor, ca piatră semipreţioasă.

JALON - tijă din lemn utilizată la marcarea punctelor de pe teren în timpul lucrărilor topografice.

JALONARE - marcare cu jaloane a unor puncte pe un traseu.

JAPŞĂ - suprafaţă alungită sau ovală acoperită cu stuf, din Delta Dunării, erodată de curenţii de apă în timpul viiturilor.

JARIŞTE - teren pe care creşte vegetaţie lemnoasă, după ce a dispărut pădurea prin incendiere.

JEBEL - denumire dată munţilor din Deşertul Sahara.

JGHEAB - denumire folosită pentru şanţurile de şiroire.

JNEAPĂN - arbust din familia pinaceelor care se dezvoltă în zona subalpină a Carpaţilor şi Alpilor.

JNEPENIŞ - asociaţie vegetală din etajul subalpin în care domină jneapănul.

JUDEŢ - unitate administrativ-teritorială care cuprinde mai multe oraşe şi comune.

JUNGLĂ - pădure deasă, cu multe liane şi tufişuri, greu de străbătut, care se dezvoltă în zonele tropicale umede, rar în zona subtropicală; ex: jungla zaireză, în Africa.

JURASIC - perioadă geologică aparţinând erei *mezozoice*, desfăşurată în intervalul cuprins între 185 şi 140 milioane de ani în urmă şi caracterizat printr-o climă caldă şi umedă, dezvoltare maximă a reptilelor şi depunere de roci calcaroase.

K

KAMĂ - formă de relief glaciar de acumulare, cu aspect de movilă, cu înălţimi de 50-60 m, alcătuită din nisipuri şi nisipuri argiloase.

KAMSIN - hamsin.

KAR - formă negativă de relief nivo-glaciar, cu aspect de nişă.

KARREN - termen folosit în Germania pentru lapiez.

KARRI - termen utilizat în Australia pentru a denumi pădurea de eucalipţi.

KARST - carst; **1.** relief dezvoltat pe calcare; **2.** Platoul Karst din Slovenia cu doline, polii şi peşteri (Peştera Postojna).

KARLING - custură; creastă de munte foarte îngustă şi ascuţită care desparte două circuri glaciare.

KELVIN (SCARA) - sistem folosit pentru aprecierea temperaturii, mai ales la partea superioară a atmosferei; simbol **K;** valoarea de 0°K reprezintă punctul unde mişcarea moleculară încetează; 0°K = -273,15°C.

KILOGRAM - unitate de măsură pentru masă, egală cu masa unui cilindru de platină, denumit *„kilogram internaţional"*, aflat la Sèvres, în Franţa, în Biroul Internaţional de Măsuri şi Greutăţi; simbol - **kg.**

KILOMETRU - unitate de măsură pentru distanţe, egală cu o mie de metri; simbol **km.**

KRAAL - aşezare umană tipică pentru sudul Africii, formată din colibe sau corturi dispuse în jurul unui ţarc în formă de cerc, în care poplaţia bantu îşi ţine vitele pe timpul nopţii, pentru a fi apărate.

KRILL - plancton format din crustacee de 3 cm lungime prezent în mările din jurul Antarctidei, care se hrăneşte cu fitoplancton şi care constituie hrană în principal a balenelor, dar şi pentru peşti, foci, pinguini; pasta de krill se utilizează în alimentaţia umană mai ales în Rusia şi în Japonia.

KUM - termen folosit în Asia Centrală pentru a denumi un deşert nisipos.

KURUME - termen folosit în Asia Centrală pentru a denumi torenţii de piatră.

L

LAC - apă stătătoare situată într-o depresiune de întindere variabilă, creată natural sau antropic; după originea depresiunii există: *lacuri naturale* şi *lacuri antropice*; în România, lacurile naturale din fiecare unitate de relief pot fi clasificate după geneză; lacurile de munte au originea variată: *glaciare* (formate în circuri: L. Bâlea, L. Bucura, L. Zănoaga etc.), *vulcanice* (în craterul unui vulcan: L. Sfânta Ana), *de baraj natural* (alunecări de materiale în albia unui râu: L. Roşu), *carstice* (în depresiuni carstice: L. Vărăşoaia), *în ocne de sare* (L. Ocna Şugatag, L. Coştiui); lacurile din regiunile de dealuri şi podişuri sunt formate: *în masive de sare* (prin prăbuşirea pereţilor unor galerii de exploatare a sării: L. Slănic, L. Ocnele Mari, L. Ocna Sibiului), *în zonele calcaroase* (în depresiuni carstice: L. Ponoare); lacurile de câmpie sunt de mai multe tipuri: *limane fluviatile* (prin bararea gurii de vărsare a unui pârâu cu aluviunile aduse de râul principal : L. Snagov, L. Balta Albă, L. Mostiştea), *cu apă sărată* (în crovuri: L. Amara, L. Sărat), bălţi (acumulări de apă în lunci); *eoline* (între dunele de nisip); lacurile de pe litoral sunt: *lagune maritime* (prin bararea unui golf cu cordoane de nisip: L. Razim, L. Goloviţa, L. Zmeica, L. Sinoe), *limane fluvio-maritime* (prin bararea cu aluviuni a gurii de vărsare a unui râu: L. Techirghiol, L. Taşaul); *lacurile antropice* sunt cele create de om în diverse scopuri: pentru hidroenergie sau pentru alimentarea localităţilor: L. Vidraru, L. Vidra; pentru piscicultură sau irigaţii (iazuri): L. Dracşani; pentru agrement: L. Herăstrău, L. Pantelimon, pentru regularizarea scurgerii apei râurilor.

LACOLIT - masă de roci vulcanice consolidată în interiorul scoarţei terestre, care nu a putut ajunge până la suprafaţă.

LACUSTRU - care aparţine lacului, care trăieşte sau creşte în lac.

LAGUNĂ - întindere de apă marină, cu adâncime mică, separată de mare printr-un cordon de nisip format din aluviunile aduse de curenţii marini şi care comunică printr-o strâmtoare îngustă numită portiţă cu apele mării, complexul lagunar Razim-Sinoie are legătură cu marea prin strâmtorile Gura Portiţei şi Periboina.

LAGUNAR - care ţine de lagună.

LAMINAT - produs al industriei metalurgice obţinut prin laminare: profiluri, tablă, benzi etc.

LAMINOR - **1.** întreprindere care produce laminate; **2.** instalaţie cu ajutorul căreia se realizează produsele laminate prin deformarea plastică a lingourilor din metal.

LAND - provincie atonomă din Germania şi Austria.

LANDĂ - formaţiuni vegetale arbustive veşnic verzi, dezvoltate pe şesul nisipos de pe ţărmurile Europei de Vest şi de Nord.

LANDŞAFT - teritoriu de dimensiuni mici, cu caracteristici naturale şi umane omogene, diferite de cele ale teritoriilor învecinate; termen introdus de R. Hommeir, în anul 1805; peisaj.

LANŢ MUNTOS - sistem de munţi cu aceeaşi geneză, evoluţie şi structură care se desfăşoară pe o anumită direcţie şi pe o lungime mare; ex: lanţul Munţilor Carpaţi, lanţul Munţilor Stâncoşi (SUA).

LANŢ VULCANIC - sistem de munţi vulcanici, formaţi prin consolidarea topiturilor şi produselor rezultate din erupţii vulcanice; ex: lanţul vulcanic din vestul Carpaţilor Orientali format din munţii Oaş, Gutâi, Ţibleş, Călimani, Gurghiu, Harghita.

LAPIEZ - microformă de relief rezultată în urma dizolvării calcarului, având aspect de mici depresiuni, şănţuleţe de câţiva centimetri, alveole etc.

LAPILI - fragmente de rocă aruncate de erupţiile vulcanice, înainte de ieşirea lavei.

LAPOVIŢĂ - tip de precipitaţie rezultat din căderea simultană a fulgilor de zăpadă şi a picăturilor de apă, la temperaturi ale aerului de 0°C.

LATERIT - depozit sedimentar rezidual, roşcat, alcătuit din hidroxizi de aluminiu şi fier, format prin alterarea silicaţilor în condiţiile climatului tropical-umed.

LATITUDINE - coordonată geografică reprezentând distanţa unghiulară a unui punct oarecare de pe glob faţă de ecuator; este *nordică* şi *sudică*; România este situată între 48°15' latitudine nordică (localitatea Horodiştea) şi 43°37' latitudine nordică (localitatea Zimnicea).

LAVĂ - topitură magmatică din astenosferă sau din pungile aflate în scoarţă, care prin erupţiile vulcanice ajunge la suprafaţa terestră.

LĂCOVIŞTE - sol care se formează pe terenuri cu exces de umiditate, bogat în humus.

LĂSTĂRIŞ - pădure deasă aflată în stadiul primar de dezvoltare.

LEGENDĂ - text sau inscripţie prin care se explică semnele convenţionale utilizate pentru a reprezenta procese şi fenomene geografice pe o hartă sau pe un plan.

LEGUMICULTURĂ - subramură a agriculturii specializată în cultivarea şi producerea legumelor; importante zone legumicole există în lunci, în jurul oraşelor mari: Bucureşti, Galaţi, Craiova, Timişoara etc.

LEVIGARE - proces prin care apa de infiltrare spală substanţele din sol şi le transferă în orizonturile inferioare.

LIANĂ - denumire dată plantelor cu tulpina foarte lungă şi flexibilă care se încolăcesc pe trunchiul şi pe ramurile arborilor pentru a ajunge la lumină.

LIDO - tip de ţărm cu cordoane de nisip ce separă o lagună de mare.

LIGNIT - cărbune inferior cu putere calorică scăzută, de culoare brună-neagră, format prin descompunerea incompletă a resturilor vegetale; se foloseşte pentru obţinerea de energie (cărbune energetic); se exploatează în Podişul Getic, Subcarpaţi, Dealurile de Vest şi în Depresiunea Baraolt.

LIMAN - lac format prin bararea cu aluviuni a gurii de vărsare a unui râu; liman fluviatil care se formează prin bararea râului afluent de către râul colector; ex.: L. Mostiştea; liman fluvio-maritim rezultat prin bararea unui curs de apă la vărsarea lui în mare; ex.: L. Taşaul.

LIMBA GHEŢARULUI - partea terminală a gheţarului, care se deplasează lent pe valea glaciară.

LIMITĂ - marginea unei suprafeţe, punct extrem, hotar, graniţă.

LIMNOLOGIE - ştiinţă care se ocupă cu studiul lacurilor.

LINGOU - bloc de metal obţinut prin turnare.

LIPIŢAN - rasă de cai cu talia înaltă, folosiţi la călărie şi la tracţiune uşoară.

LIPOVEAN - popor de origine rusă, răspândit în Delta Dunării în nordul Dobrogei şi mai rar în oraşele din Moldova.

LITIERĂ - strat de frunze depus pe suprafaţa solului într-o pădure, aflat în diferite faze de descompunere.

LITOGENEZA - proces complex şi îndelungat de formare şi transformare a rocilor.

LITOLOGIE - ramură a geologiei care se ocupă ce studiul rocilor.

LITORAL - fâşie de teren situată de-a lungul ţărmului, unde au loc procese naturale specifice contactului mare-uscat.

LITOSFERĂ - învelişul solid al Pământului.

LITOSOL - tip de sol neevoluat, cu un profil subţire şi care se formează pe roci consolidate.

LIVADĂ - suprafaţă de teren cultivată cu pomi fructiferi.

LIZIERĂ - marginea unei păduri.

LLANOS - denumire dată savanelor în America de Sud (Venezuela).

LOCALITATE - aşezare stabilă a populaţiei cu un anumit număr de locuitori, cu activităţi de producţie specifice, dotări socio-culturale, echipare tehnico-edilitară etc.

LOESS - rocă sedimentară prăfoasă, gălbuie, de origine eoliană, depusă la periferia zonelor glaciare; atinge grosimi mici în Câmpia Olteniei şi mai mari în Bărăgan şi în Dobrogea.

LONGITUDINE - coordonată geografică reprezentând distanţa unghiulară a unui punct oarecare de pe glob faţă de primul meridian (meridianul 0°, care trece prin Greenwich); este estică şi vestică; România este cuprinsă între 20°15' longitudine vestică (localitatea Beba Veche) şi 29°41' longitudine estică (oraşul Sulina).

LUMINIŞ - termen popular folosit pentru o poiană din interiorul unei păduri.

LUNCĂ - albia majoră a unui râu, supusă frecvent inundaţiilor.

LUT - rocă detritică formată dintr-un amestec de argilă, praf şi nisip, care este friabilă în stare uscată şi plastică în stare umedă.

M

MACADAM - îmbrăcăminte rutieră sau suport pentru covorul asfaltic din piatră spartă întărită cu bitum sau ciment.

MACROCLIMĂ - clima unei regiuni foarte întinse.

MACROCOSMOS - întregul Univers.

MACROECONOMIE - ansamblul activităţilor şi relaţiilor economice la nivelul ramurilor economiei naţionale.

MACRORELIEF - denumire folosită pentru treptele mari de relief, extinse pe suprafeţe mari.

MACROSEISM - seism cu magnitudinea mai mare de 3° pe scara Richter.

MAGHIARI - locuitori care aparţin Ungariei; unguri.

MAGLEV - tren cu propulsie magnetică ce se ridică deasupra solului cu 10 cm, după ce depăşeşte viteza de 100 km/h.

MAGMATIC - legat de magmatism; ex.: roca magmatică, structură magmatică etc.

MAGMATISM - ansamblul proceselor endogene care determină apariţia, deplasarea şi consolidarea magmelor în scoarţa terestră sub formă de intruziuni.

MAGMA - topitură fluidă şi vâscoasă, aflată în astenosferă, având temperaturi mari şi care datorită presiunilor puternice iese la suprafaţa scoarţei.

MAGMOSFERĂ - partea superioară a mantalei Pământului, unde materia este o topitură.

MAGNETIT - mineral prezent în roci magmatice, având concentraţia de 72% oxid de fier.

MAGNETOSFERĂ - înveliş asimetric al Pământului, extins la circa 65 000 - 130 000 km altitudine, cu partea turtită orientată spre Soare, în care se face simţită influenţa magnetismului terestru; scut protector pentru menţinerea vieţii pe Terra.

MAGNETOMETRIE - subramură a geofizicii care se ocupă cu studiul câmpului magnetic al Pamântului şi al anomaliilor produse de acesta.

MAGNETOMETRU - aparat pentru înregistrarea intensităţii câmpului magnetic.

MAGNETISM TERESTRU - proprietate fizică a Pământului care îi conferă însuşirea de magnet uriaş.

MAGNITUDINE - mărimea intensităţii unui cutremur de pământ.

MAHON - acaju; lemn al unor arbori din America Latină tropicală, de culoare brun-roşiatică.

MAL - porţiune de teren cu înclinare variată de-a lungul unei ape, care separă albia minoră de cea majoră.

MALLE SCRUB - asociaţie vegetală tipică pentru zonele aride şi semiaride din Australia, compusă din eucalipţi pitici, tufişuri, iarba copac şi alte specii.

MAMELON - formă de relief pozitivă, bombată, cu vârf rotunjit, de dimensiuni mici, care domină o zonă plată.

MANAGEMENT - ştiinţă pluridisciplinară care se ocupă cu studiul proceselor de administrare, gestionare a resurselor în vederea realizării unor obiective stabilite.

MANAGER - persoană care conduce o activitate economică sau o instituţie.

MANGAL - cărbune obţinut prin arderea lentă a lemnului.

MANGAN - metal alb-cenuşiu, dur, din scoarţă terestră, folosit în siderurgie.

MANGOTIER - arbore fructifer cultivat în Asia pentru fructul său aromat numit mango şi pentru mugurii florali utilizaţi în alimentaţia oamenilor.

MANGROVE - formaţiune de arbori şi arbuşti cu rădăcini aeriene ce pătrund adânc în mâlul lagunelor; se dezvoltă în zonele tropicale, pe ţărmurile mlăştinoase maritime sau oceanice cu flux şi reflux.

MANIOC - plantă perenă care se dezvoltă în regiunile tropicale, cu tuberculi bogaţi în amidon, din care se obţine o făină utilizată în prepararea unui aliment de bază al populaţiei din aceste zone, *tapioca.*

MANTA - strat din interiorul Pământului, situat până la 2 900 km, alcătuit din materie topită în partea superioară şi din materie solidă în partea sa inferioară.

MANUFACTURĂ - 1. tip de producţie în care se utilizează munca manuală; 2. întreprindere în care se obţin diferite produse prin muncă manuală.

MAPAMOND - reprezentarea pe o hartă a emisferelor estică şi vestică, sub formă circulară ori eliptică; *planiglob.*

MAQUIS - asociaţie vegetală secundară de tufişuri veşnic verzi care cresc pe pantele stâncoase din zona mediteraneană, formată din mirt, stejar de stâncă, măslin sălbatic etc.; ex.: în sudul Franţei şi I. Corsica.

MARE - suprafaţă întinsă de apă sărată situată la marginea unui ocean, de care o separă insule sau peninsule, sau în spaţiul continental şi având legături cu oceanul prin strâmtori.

MARE LIBERĂ - suprafaţa mării situată dincolo de zona economică exclusivă a unei ţări.

MARE TERITORIALĂ - suprafaţă a mării situată de-a lungul litorarului până la o distanţă de 12 mile marine de ţărm.

MAREE - creşteri şi descreşteri periodice ale nivelului mărilor şi oceanelor datorate forţei de atracţie a Lunii şi a Soarelui asupra Pământului.

MAREE NEAGRĂ - formă de poluare cauzată de petrol şi produse petroliere provenite din accidentele navelor petroliere, conductele de petrol fisurate sau spălarea petrolierelor.

MARIN - care se referă la caracteristici determinate de influenţa mării; domeniu de viaţă al mărilor.

MARITIM - referitor la mare: litoral maritim, drum maritim, port maritim, curent maritim.

MARKETING - complex de metode şi activităţi care vizează studiul raportului dintre cerere şi ofertă pe piaţa economică.

MARMITĂ - scobitură în roci situate mai ales în zona de chei, cascade, repezişuri sau praguri prin eroziunea acestora de către apă.

MARMURĂ - rocă cristalină, de culoare albă, cenuşie sau roşie, rezultată prin metamorfozarea calcarului în scoarţă la temperaturi şi presiuni mari; în România se exploatează în Munţii Poiana Ruscăi, Munţii Apuseni şi mai puţin în Carpaţii Orientali şi Meridionali.

MARNĂ - rocă sedimentară cenuşie, verzuie sau brună constituită prin cimentarea naturală a argilelor şi folosită la producerea cimentului şi cărămizilor; se întâlneşte frecvent în flişul carpatic şi în zonele deluroase.

MARTOR DE EROZIUNE - suprafaţă de teren care a fost erodată mai puţin decât zonele înconjurătoare, rămasă sub forma unui *„martor"*.

MASIV DE SARE - masă de sare aflată în cute diapire.

MASIV MUNTOS - formaţiune muntoasă distinctă faţă de zona din jur, rezultată prin modelarea accentuată a unor munţi vechi (Masivul Dobrogei) sau tineri (Masivul Giumalău) de către agenţii externi.

MATCĂ - albia râului.

MATERIE PRIMĂ - resursă materială destinată producţiei industriale; există materii prime energetice (petrol, gaze naturale), minerale (minereuri feroase, neferoase etc), agricole (produse vegetale şi animale), silvice (lemn).

MĂGURĂ - deal mare, de formă conică, înălţat deasupra regiunii înconjurătoare, format din roci sedimentare în zonele subcarpatice sau în cele cristaline din spaţiul carpatic.

MĂNĂSTIRE - aşezământ religios format dintr-un complex de construcţii (biserică, chilii, paraclis, clopotniţă etc.), folosit în activităţile unei colectivităţi călugăreşti; ex: Tismana, Cozia, Neamţ, Curtea de Argeş etc.

MĂRĂCINE - denumire populară dată unor plante care au tulpina acoperită cu spini.

MĂRGEAN - coral.

MĂZĂRICHE - formă de precipitaţie solidă cu aspect de bobiţe albe sau transparente de gheaţă, cu diametrul mai mic de 5 mm.

MÂL - materiale sedimentare cu granulaţie foarte fină care, prin consolidare, formează argile sau marne.

MEANDRU - buclă realizată de albia minoră a unui râu.

MEDITERANEAN - referitor la Marea Mediterană sau la zona limitrofă acesteia; ex.: climat mediteranean, vegetaţie mediteraneană.

MEDIU - domeniu de viaţă; ansamblul condiţiilor exterioare pe care îl are un teritoriu; ex: mediu continental, mediu acvatic.

MEDIU GEOGRAFIC - totalitatea elementelor, proceselor şi fenomenelor naturale şi socio-economice care interacţionează pe un anumit areal, la interferenţa geosferelor (litosferă, atmosferă, hidrosferă, biosferă, pedosferă).

MEDIU ÎNCONJURĂTOR - ansamblu de elemente, procese şi fenomene naturale şi create de către om, care alcătuiesc împreună mediul de viaţă al societăţii omeneşti.

MEDIU NATURAL - sistem care include componentele fizice, (relief, climă, apă, sol), plantele şi animalele; procesele şi mecanismele naturale care se manifestă într-un anumit teritoriu.

MEDIU UMANIZAT - mediu natural asupra căruia s-a intervenit antropic.

MEDIU URBAN - ansamblul factorilor sociali şi fizici care compun cadrul în care o populaţie numeroasă locuieşte şi desfăşoară activităţi preponderent industriale, comerciale, administrative, culturale.

MEDIU RURAL - ansamblul factorilor sociali şi fizici care se caracterizează prin existenţa unei populaţii reduse ca număr ce locuieşte un teritoriu numit vatră şi practică activităţi preponderent agricole pe un teritoriu numit moşie.

MEGALOPOLIS - aglomeraţie urbană care se extinde pe suprafeţe foarte mari, alcătuită din mai multe oraşe apropiate, care prezintă continuitate; ex.: megalopolisul BOSWASH din lungul litoralului atlantic al SUA (Boston-Washington).

MERIDIAN - semicerc imaginar care uneşte cei doi poli ai Pământului şi care trece perpendicular prin fiecare grad al Ecuatorului; cel mai important meridian care străbate România este cel 25° longitudine estică.

MERIDIONAL - sudic; situat spre sud.

MEZETĂ - termen utilizat pentru o suprafaţă structurală veche şi tocită prin eroziune, care a rămas suspendată deasupra zonelor din jurul său; ex.: Meseta Mexicană.

MESTECĂNIŞ - pădure în care domină speciile de mesteacăn.

METALIFER - care conţine metale.

METAMORFISM - ansamblul schimbărilor mineralogice, structurale şi chimice pe care le suferă rocile sub acţiunea presiunii litostatice, a temperaturii ridicate şi a substanţelor chimice active, în interiorul scoarţei terestre.

METAMORFICE - roci care au suferit procesul de metamorfism (transfor-

mare); principalele roci metamorfice sunt şisturile cristaline, marmura şi gnaisul.

METAN - gaz incolor, inodor, cu putere calorică mare, format prin descompunerea materiilor organice aflat sub formă de zăcământ natural în domuri gazeifere, utilizat drept combustibil şi materie primă în petrochimie.

METEORIT - fragment de corp ceresc din spaţiul cosmic, de dimensiuni variabile, bogat în fier sau silicaţi, care poate ajunge pe suprafaţa Terrei producând un crater sau poate să ardă la contactul cu atmosfera, datorită frecării pe care o produce viteza lor foarte mare.

METEOROLOGIE - ştiinţa care se ocupă cu studierea proceselor şi fenomenelor ce au loc în atmosferă.

METIS - individ care provine din părinţi de rase diferite.

METROLOGIE - 1. disciplină a fizicii care are ca obiect de studiu măsurătorile fizice şi unităţile de măsură; 2. activitatea legală şi administrativă legată de măsurări, etaloane, aparate şi instrumente de măsurat, de verificarea instrumentelor de măsură şi de supravegherea folosirii lor.

METROPOLĂ - 1. oraş de mari dimensiuni, cu cel puţin un milion de locuitori, cu rol de capitală regională sau naţională sub aspect administrativ, economic, cultural, cu influenţă asupra regiunii înconjurătoare; 2. stat-oraş din perioada antică, în raport cu coloniile întemeiate de acesta.

METROU - mijloc de transport urban în comun care se face în subteran, la nivelul solului sau pe cale ferată suspendată, cu trenuri rapide; în România există numai metrou subteran, în Bucureşti.

MEZOSFERĂ - strat al atmosferei cuprins între stratosferă şi ionosferă, între 50 şi 85 km, cu temperaturi medii de -70 -80°C.

MEZOTERMAL - 1. stadiu al depunerii mineralelor din soluţii fierbinţi; 2. izvor de apă termală, cu temperaturi de 37-42°C.

MEZOZONĂ - zonă intermediară în metamorfismul regional, unde se formează micaşisturi, cuarţite, marmură, amfibolite, la temperaturi şi presiuni litostatice medii.

MEZOZOIC - eră geologică împărţită în trei perioade, (*triasic, jurasic, cretacic*), care se întinde pe o durată de peste 180 milioane de ani, caracterizată prin dezvoltarea organismelor vegetale şi animale, prin numeroase mişcări tectonice şi prin acumulări flişoide în geosinclinalul alpin.

MIAZĂZI - punctul cardinal sud.

MIAZĂNOAPTE - punctul cardinal nord.

MICAŞIST - rocă metamorfică şistoasă formată în procesul de metamorfism regional, albă sau cenuşie, alcătuită preponderent din mică şi cuarţ.

MICĂ - mineral cu luciu sticlos, care se desface în foiţe, intră în compoziţia rocilor magmatice şi metamorfice, utilizat în industria electrotehnică, în construcţii, la obţinerea hârtiei, a vopselelor etc.

MICROCENTRALĂ - centrală electrică sau termică de putere şi dimensiuni mici.

MICROCLIMĂ - condiţii climatice caracteristice unui teritoriu redus ca întindere, unde se fac simţite influenţele factorilor locali.

MIGRAŢIE - deplasare temporară sau definitivă a persoanelor din locul de rezidenţă, în cadrul aceluiaşi oraş (mai rar), între oraşe, între sat şi oraş sau invers, între regiuni, între ţări.

MILĂ MARINĂ - unitate de măsurare a distanţei pe apă, egală cu 1 851,85 m (1 852 m).

MILĂ TERESTRĂ - unitate de măsurare a distanţei pe uscat, egală cu 1 609,344 m (1 609 m).

MINĂ - loc în subteran unde se extrag minereuri, cărbuni şi în trecut petrol; ex. mina de petrol de la Sărata Monteoru, din România.

MINERAL - element natural anorganic, solid şi cristalizat, care intră în componenţa rocilor şi a minereurilor.

MINERALOGIE - ramură a geologiei care studiază mineralele.

MINEREU - acumulare de minerale în scoarţa terestă din care se extrag metale şi alte componente utile industriei.

MINEREU POLIMETALIC - minereu care cuprinde în alcătuirea sa mai multe metale neferoase, de obicei cupru, plumb, zinc; se exploatează în Carpaţii Orientali şi în Munţii Apuseni.

MINERIT - ramură a industriei extractive care se ocupă cu exploatarea zăcămintelor de minerale utile şi roci.

MINORITATE - grup de oameni care locuiesc într-o ţară şi care se deosebesc de populaţia majoritară prin rasă, naţionalitate, religie, limbă şi obiceiuri.

MIOCEN - prima parte a neogenului; în Munţii Carpaţi este caracterizată prin erupţii vulcanice şi mai multe faze de încreţire a stratelor: *savică, stirică, moldavică, attică, rhodanică.*

MIRĂ - jalon gradat cu diviziuni speciale, cu ajutorul căruia se realizează măsurători de nivelment topografic sau de nivel al apelor râurilor.

MIRIŞTE - suprafaţă cultivată pe care au rămas resturi vegetale după ce s-a strâns recolta.

MISTRAL - vânt uscat şi rece care bate tot anul pe ţărmurile sudice al Franţei, producând adeseori furtuni.

MIŞCARE DE REVOLUŢIE - mişcare pe care o execută Pământul în jurul Soarelui, pe orbita sa eliptică, timp de 365 de zile, 6 ore şi 9 minute şi 55 de secunde (an sideral).

MIŞCARE DE ROTAŢIE - mişcare pe care o execută Pământul în jurul axei polilor, de la vest către est, în timp

de 23 ore, 56 minute 4,09 secunde (zi siderală).

MIŞCĂRI OROGENETICE - mişcări tectonice care determină metamorfozarea, cutarea şi înălţarea materialelor acumulate în geosinclinale; rezultă lanţurile de munţi; de obicei, au loc mai multe faze, într-o orogeneză.

MIŞCĂRI TECTONICE - mişcări care au la bază energia tectonică.

MLAŞTINĂ - suprafaţă de teren cu exces de umiditate datorată prezenţei pânzei freatice la mică adâncime, invadată de vegetaţie iubitoare de umezeală (arini, stuf, plante acvatice).

MOFETĂ - emanaţie post-vulcanică gazoasă, care conţine mai ales CO_2, caracteristică părţii vestice a Carpaţilor Orientali (aureolă mofetică); în drumul lor spre suprafaţă, mofetele produc mineralizarea apelor freatice, formând apele minerale carbogazoase.

MOINĂ - 1. timp umed şi mai cald care apare după un îngheţ, în timpul iernii; 2. popular, teren agricol necultivat o perioadă lungă de timp pentru a-şi reface fertilitatea.

MOLASĂ - depozite vechi de sedimente (gresii, argile, conglomerate, marne, nisipuri, pietrişuri, sare etc.) cu grosimi mari, care au rezultat prin erodarea munţilor (concomitent cu înălţarea lor) şi depunerea acestora în regiunile de avanfosă.

MOLID - arbore răşinos, cu tulpina dreaptă, coroana piramidală şi frunze în patru muchii, ascuţite.

MOLIDIŞ - pădure de molizi.

MOLISOL - clasă de soluri în care intră mai multe tipuri de sol: cernoziomurile, solurile bălane, solurile cenuşii etc; sunt bogate în humus şi foarte fertile.

MONARHIE CONSTITUŢIONALĂ - formă de guvernământ în care puterea supremă aparţine unei singure persoane (ex: rege), dar ale cărei prerogative sunt limitate prin constituţie.

MONOCLINAL - structură geologică în care rocile prezintă înclinarea într-o singură direcţie.

MONOGRAFIE - lucrare ştiinţifică, tratat în care se prezintă, într-o anumită ordine, analiza componentelor unui sistem; ex.: monografie geografică, monografie climatică.

MONOLIT - corp magmatic, metamorfic sau sedimentar cu structura şi compoziţia mineralogică diferită faţă de structura masei de roci în care acesta este prins.

MONTAN - referitor la munte.

MONUMENT AL NATURII - plantă, animal, formă de relief etc. considerate de mare importanţă ştiinţifică sau estetică, ocrotit de lege, conservate pentru generaţiile următoare şi considerate elemente de patrimoniu.

MORENĂ - acumulare de materiale erodate şi transportate de gheţari.

MORFOGENEZĂ - formarea reliefului.

MORFOGRAFIE - aspect exterior al reliefului, caracterizat prin elemente cantitative: adâncimea reliefului, pantă etc. şi calitative: forma văilor, culmilor etc.

MORTALITATE - frecvenţa deceselor în rândul populaţiei într-un an; exprimarea valorii sale se face la mia de locuitori; în anul 2006, România a avut o mortalitate de 12,4 ‰.

MOSTIŞTE - vale tipică pentru Câmpia Română, cu profil longitudinal subechilibrat, albie largă, debite mici, uneori cu iazuri naturale sau amenajate în lungul său.

MOTEL - mic hotel amenajat pe o arteră importantă de circulaţie, pentru cazarea călătorilor şi parcarea autovehiculelor.

MOVILĂ - formă pozitivă de relief, de dimensiuni reduse, cu aspect rotunjit, creată de cele mai multe ori prin intervenţie antropică, în câmpie sau podiş.

MRANIŢĂ - gunoi de grajd sau resturi vegetale bine fermentate folosite ca îngrăşământ natural.

MULATRU - descendent dintr-un părinte de rasă albă şi unul de rasă negroidă.

MUNCEL - munte mai mic.

MUNICIPIU - oraş important, cu un număr mare de locuitori şi o dezvoltare însemnată a domeniului economic, social-cultural şi politic.

MUNTE - formă de relief cu altitudine mai mare de 1 000 m, cu versanţi şi pantă accentuată.

MUNTE ASCUNS - munte acoperit cu sedimente; ex: Culmea Codru din Dealurile de Vest.

MUNTE CRISTALIN - munte alcătuit din roci cristaline.

MUNTE HERCINIC - munte format în timpul orogenezei hercinice; Munţii Măcinului s-au format în timpul cutărilor hercinice.

MUNTE SEDIMENTAR - munte alcătuit din roci sedimentare (fliş).

MUNTE VULCANIC - munte alcătuit din roci vulcanice.

MUSCEL - culme prelungă, domoală, netedă, cu altitudinea redusă, ce coboară de sub munte, specifică Subcarpaţilor: Muscelele Argeşului.

MUSCOVIT - tip de mică albă, prezentă în rocile magmatice şi metamorfice, folosit ca izolant termic şi electric.

MUSON - vânt periodic caracteristic pentru sudul şi estul Asiei, care-şi schimbă sensul de două ori pe an datorită diferenţelor termice dintre ocean şi continent; bate dinspre continent spre ocean iarna, când este rece şi uscat şi dinspre ocean spre continent vara, când este cald şi umed.

MUŞUROI - ridicătură de pământ pe suprafaţă solului formată de diferite vieţuitoare (furnici, cârtiţe etc).

MUZEU - instituţie care are ca domeniu de activitate strângerea, restaurarea, conservarea şi expunerea obiectelor de interes artistic, istoric, etnografic, ştiinţific şi tehnic; muzeele constituie obiective turistice.

N

NACRU - produs lucios, alb cu irizaţii ce îmbracă uneori cochiliile unor moluşte; sidef.

NADIR - punct de pe bolta cerească, opus zenitului.

NAFT - petrol brut.

NAIADĂ - nimfă a izvoarelor, a râurilor şi a fântânilor.

NATO (ORGANIZAŢIA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD) - alianţă militară creată în anul 1949, de către state occidentale, ca o contrapondere la extinderea comunismului.

NATALITATE - frecvenţa naşterilor în rândul populaţiei, într-un an; exprimarea valorii sale se face la mia de locuitori; în anul 2006, România a avut o natalitate de 10,2 ‰.

NATURĂ - 1. materie organică şi anorganică; 2. - realitatea care ne înconjoară.

NAŢIONAL - care aparţine unui stat.

NAŢIONALITATE - comunităţi şi grupuri etnice de pe teritoriul unui stat care au aceleaşi caractere naţionale.

NAŢIONALITATE CONLOCUITOARE - grup etnic de aceeaşi limbă şi origine, care locuieşte ca minoritate pe teritoriul unui stat naţional.

NAŢIUNE - formă istorică de comunitate umană stabilă, bazată pe identitate comună de limbă, viaţă spirituală şi economică, teritoriu, origine, organizată într-o entitate independentă numită stat.

NAVĂ - 1. naos, spaţiu într-o biserică; 2. vehicul echipat adecvat pentru a se deplasa pe apă, sub apă sau în aer, cu scopul de a transporta oameni şi mărfuri.

NAVĂ COSMICĂ - vehicul prevăzut cu rachete propulsoare şi aparatură specifică pentru a executa zboruri extraterestre în scop ştiinţific.

NAVETĂ - deplasarea periodică, de obicei zilnică, a unei persoane pe un anumit traseu, de la locul de domiciliu la locul de muncă situat în altă localitate; navetism.

NAVETIST - persoană care face naveta.

NAVIGABIL - folosit pentru navigaţie; ex.: râu navigabil, lac navigabil.

NAVIGATOR - individ care întreprinde călătorii pe mări şi oceane cu scop ştiinţific sau comercial, persoană care face parte din personalul unei nave sau care conduce o navă.

NAVISFERĂ - instrument utilizat în navigaţie pentru identificarea aştrilor cereşti.

NĂDUF - arşiţă, canicula.

NĂMOL - substanţă naturală de culoare închisă, care conţine elemente organice, cu miros caracteristic, depusă pe fundul apelor stătătoare; nămolurile terapeutice conţin substanţe care vindecă reumatismul sau polinevrita.

NEA - zăpadă.

NEBKA - acumulare de nisip în zonele aride în jurul unei stavile (piatră, asociaţie vegetală etc.), care se prezintă ca o movilă circulară sau alungită.

NEBULOASĂ - 1. corp ceresc difuz, format din gaze şi pulberi, care se găseşte între stelele galaxiei noastre (nebuloasă galactică); 2. sistem stelar cu lumină difuză, situat dincolo de marginile galaxiei Calea Lactee (nebuloasă extragalactică).

NEBULOZITATE - gradul de acoperire a cerului cu nori.

NECK - coloană sau filon magmatic format prin consolidarea magmei în drumul ei prin conul vulcanic; prin eroziunea rocilor din jurul său, neck-ul poate apărea la suprafaţă, sub diferite forme.

NECTON - totalitatea animalelor maritime care sunt cuprinse în apele de deasupra platformei continentale; organisme macroscopice din apa mărilor şi oceanelor.

NEDEIE - 1. loc plan pe vârful muntelui; 2. petrecere câmpenească, legată de calendarul vieţii pastorale, în regiunile montane, astăzi extinsă şi în alte regiuni, asociată unor sărbători religioase sau obiceiuri locale.

NEGURĂ - ceaţă deasă formată dimineaţa sau seara, ce reduce mult vizibilitatea.

NEFEROS - minereu care nu conţine fier.

NEOGEN - a doua perioadă a erei neozoice, în care s-au produs mai multe faze ale orogenezei alpine.

NEOZOIC - eră glaciară care a început cu 65 de milioane de ani în urmă şi continuă în prezent.

NERITIC - care se află sau se formează în mare sau în ocean, în zona platformei continentale.

NÉVÉ - zăpadă care se păstrează de la un an la altul şi prin recristalizare devine granulară, trecând de la zăpadă la gheaţă; firn.

NICHEL - metal alb-cenuşiu extras din sulfuri şi folosit pentru aliaje şi oţeluri speciale.

NIFE - nucleul Pământului, alcătuit predominant din nichel şi fier.

NIFESIMA - parte a mantalei inferioare, alcătuită din nichel, fier şi silicaţi.

NILOŢI - populaţie specifică părţii central-estice a Africii.

NIMB - nor (de praf).

NIMBOSTRATUS - asociaţie de nori compacţi, situaţi la înălţime mică, cu aspect de pânză de culoare vineţie, care apar la trecerea frontului atmosferic şi produc precipitaţii sub formă de ploaie, ninsoare etc.

NINSOARE - cădere a zăpezii.

NIPON - japonez.

NISIP - rocă alcătuită din particule foarte mici (<2 mm).

NIŞĂ - formă de relief negativă rezultată prin eroziunea de către agenţii externi a versanţilor abrupţi, stâncilor (nişă eoliană - prin coraziunea vântului - sau nişă glaciară - prin eroziunea gheţarilor - etc.), falezelor (nişă de abraziune) sau a malurilor (nişă fluvială).

NIŞĂ ECOLOGICĂ - spaţiu pe care se dezvoltă o specie în legătură cu resursele de hrană.

NIVAŢIE - eroziune datorată zăpezii şi firnului.

NIVEL DE TRAI - grad de satisfacere a necesităţilor umane, specific unei colectivităţi sau unei persoane.

NIVELARE - fenomen general de erodare a reliefului până la un anumit nivel.

NIVOMETRU - instrument cu ajutorul căruia se apreciază cantitatea de zăpadă căzută pe o anumită suprafaţă într-o unitate de timp, prin măsurarea cantităţii de apă rezultată din topirea acesteia.

NOAPTE - timp scurs între apusul şi răsăritul Soarelui; în zona ecuatorială, noaptea are în permanenţă 12 ore, iar în regiunile polare, ea măsoară 6 luni; în celelalte zone, noaptea are un număr variabil de ore.

NOAPTE TROPICALĂ - noapte în care temperatura se menţine mai mare de 20°C, pe întreg parcursul său.

NOD FEROVIAR - staţie de cale ferată în care se intersectează cel puţin trei linii principale de cale ferată.

NOD OROGRAFIC - masiv principal din care se ramifică mai multe culmi secundare.

NOD RUTIER - loc de intersecţie a mai multor drumuri.

NODUL POLIMETALIC - bulgăre cu diametrul cuprins între câţiva centimetri şi o jumătate de metru format din concentrat de minereuri de mangan, fier cupru, nichel, aur etc.

NOOSFERĂ - învelişul spiritual al Pământului care influenţează într-un fel sau altul biosfera.

NOR - masă compactă de vapori, picături de apă, cristale de gheaţă, aflate în suspensie în troposferă.

NORD (MIAZĂNOAPTE) - punct cardinal.

NORD-EST - punct intercardinal, situat între nord şi est, pe direcţia bisectoarei unghiului dintre cele două puncte cardinale.

NORD-VEST - punct intercardinal situat între nord şi vest, pe direcţia bisectoarei unghiului dintre cele două puncte cardinale.

NOVĂ - stadiu în evoluţia unei stele, atunci când aceasta se autodistruge şi explodează.

NOXĂ - substanţă nocivă emanată în atmosferă, care are efecte negative asupra stării de sănătate a populaţiei şi asupra celorlalte organisme (plante şi animale).

NUANŢĂ CLIMATICĂ - diferenţiere a caracteristicilor climatice care se reflectă în etajele de climă şi în influenţele exterioare.

NUCET - livadă de nuci.

NUMULIT - fosilă de foraminifere perforate caracteristică *eocenului.*

NUNAKOL - vârf montan situat la altitudini mari, care se iveşte deasupra masei gheţarilor.

NUNATAK - vârf stâncos, ascuţit, care se înalţă deasupra masei de gheaţă din regiunile înconjurătoare.

O

OAZĂ - suprafaţă fertilă de teren din deşert, unde se poate dezvolta vegetaţia, ca urmare a prezenţei pânzei de apă freatică la o adâncime redusă.

OBÂRŞIE - locul de unde izvorăşte o apă curgătoare sau unde se formează un gheţar ori un torent.

OBCINĂ - culme prelungă, netedă şi rotunjită, bine împădurită a unui deal sau a unui munte, pe care se găsesc vârfuri cuprinse între 900 - 1 600 m; este tipică în Carpaţii Orientali: Obcinele Mestecăniş, Feredeu etc.

OBSECVENTĂ - vale caracteristică structurii monoclinale, care s-a format pe fruntea unei cueste, invers înclinării stratelor; opusul văii consecvente.

OBSERVATOR - clădire amenajată şi dotată cu aparatura necesară pentru a se putea efectua observaţii astronomice, meteorologice sau cu alt scop.

OBSIDIAN - rocă vulcanică acidă, dură, brun-cenuşie sau neagră, cu aspect sticlos, rezultată prin răcirea rapidă a lavei.

OCDE - Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică.

OCEAN - întindere mare de apă sărată acumulată în depresiuni tectonice mărginite de uscaturi continentale; cele patru oceane (*Pacific, Atlantic, Indian, Arctic*) comunică între ele şi împreună cu mările mărginaşe formează *Oceanul Planetar.*

OCEANOGRAFIE - ramură a hidrologiei care studiază Oceanul Planetar: geneza, evoluția, caracteristicile fizice și chimice ale apelor, relieful, mediul marin și oceanic, precum și influența sa asupra florei și faunei.

OCNĂ - mină din care se exploatează sarea.

OGAȘ - microformă de relief creată de apele provenite din precipitații.

OGLINDA APEI - luciul apei.

OMM - Organizația Meteorologică Mondială, înființată în anul 1945, care are sediul la Geneva.

OMNIVOR - animal cu alimentație complexă vegetală și animală; ex.: ursul.

OMS - Organizația Mondială a Sănătății care promovează cooperarea internațională pentru ridicarea nivelului de viață al oamenilor.

ONIX - piatră semiprețioasă reprezentând o varietate de agat cu structura concentrică, sub formă de benzi albe, negre, vineții, roșii.

ONU - Organizația Națiunilor Unite care are preocupări în domeniul politic, economic, cultural, juridic și umanitar.

OPAC - corp prin care nu trece lumina.

OPAL - piatră semiprețioasă, varietate de cuarț care apare fie incolor, fie galben, roșu sau verde, în funcție de tipul de impurități conținute.

OPEC (ORGANIZAȚIA ȚĂRILOR EXPORTATOARE DE PETROL) - organizație internațională alcătuită din 11 state, cu sediul la Viena, care are drept scop determinarea celor mai bune modalități de apărare a intereselor țărilor membre cu privire la deținerea, producerea și exportul de petrol și produse petroliere; are o mare influență asupra stabilirii prețului petrolului la nivel mondial.

ORAȘ - așezare umană de dimensiuni variabile, cu dotări edilitare complexe, ai cărei locuitori lucrează cu precădere în ramuri neagricole și care exercită influență asupra unui anumit teritoriu situat în jurul său.

ORAȘ AGRICOL - oraș cu număr mic de locuitori, în care predomină producția agricolă, dar apar și activități neagricole; ex: Mihăilești, Fundulea.

ORAȘ INDUSTRIAL - oraș în care majoritatea populației este angajată în industrie; ex: Reșița, Brașov.

ORAȘ MARE - oraș cu un număr de locuitori cuprins între 100 000 și 1 000 000 de locuitori; ex: Iași, Constanța.

ORAȘ MIC - oraș cu un număr de locuitori cuprins între 20 000 și 50 000 de locuitori; ex: Miercurea-Ciuc, Onești.

ORAȘ MIJLOCIU - oraș cu un număr de locuitori cuprins între 50 000 și 100 000 de locuitori; ex: Roman, Alexandria.

ORAȘ MILIONAR - oraș cu peste 1 milion de locuitori; singurul oraș milionar din România este București.

ORAȘ MINIER - oraș în care activitatea economică de bază este industria extractivă; ex: Lupeni.

ORAȘ PORTUAR - oraș în care activitatea economică de bază este cea portuară; ex: Constanța.

ORAȘ TURISTIC - oraș în care activitatea economică de bază este cea turistică; ex: Predeal, Sinaia.

ORGANIZARE ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ - complex de măsuri prin care s-a structurat teritoriul țării în unități specifice (exploatații agricole, sate, comune, orașe, județe, regiuni), pentru o bună utilizare a teritoriului și funcționare economică, financiară, culturală, socială.

ORGANIZAȚIE - grupare (asociație) de oameni care au aceleași concepții sau preocupări în vederea derulării unei activități, având o organizare bazată pe un statut sau un regulament propriu și personalitate juridică.

ORGANIZAȚIE NEGUVERNAMENTALĂ (ONG) - asociație non-profit, apolitică, independentă, constituită juridic pe baza unor obiective cuprinse într-un statut propriu, în cadrul societății civile, la nivel local, național sau internațional; ex: *Centrul Carpato-Danubian de Geoecologie (CCDG)* este o organizație neguvenamentală din România care are drept scop principal conștientizarea populației cu privire la problemele de mediu.

OROGEN - regiune a scoarței terestre formată prin încrețire, cu structură cutată a depozitelor litologice.

OROGENEZĂ ALPINĂ - mișcare de cutare și înălțare a scoarței terestre care s-a produs în sute de milioane de ani; Munții Carpați s-au format în orogeneza alpină.

OROGENEZĂ CALEDONIANĂ - ansamblul mișcărilor de cutare care s-au manifestat din *silurian* până la începutul *devonianului* și care au condus la formarea sistemului muntos *caledonian.*

OSCE - Organizația Statelor Central Europene.

OSTROV - insulă cu forma alungită din albia minoră a unui fluviu, formată prin aluvionare.

OTAVĂ - iarba cosită a doua oară în timpul sezonului de vegetație și folosită ca nutreț pentru animale.

OȚEL - aliaj dur și rezistent din fier și carbon îmbogățit uneori cu alte elemente (mangan, crom, nichel) care-i conferă proprietăți superioare (duritate, flexibilitate etc.), folosit în domeniul tehnic.

OZON - formă gazoasă a oxigenului (O_3) care se găsește în cantități foarte mici în atmosferă, în principal în stratosferă, cu rol în protejarea vieții pe Pământ, fiindcă absoarbe radiațiile ultraviolete nocive pentru viață.

P

PACK - denumire dată banchizei în ţările nordice.

PADANG - denumire dată pădurii tropicale în Asia de Sud-Est.

PADINĂ - formă de relief în Câmpia Română, rezultată din tasarea loessului; crov; găvan.

PACHEBOT - navă maritimă pentru transportul pasagerilor.

PAJIŞTE - teren acoperit cu vegetaţie ierboasă naturală sau secundară formată dominant din graminee.

PALEOCEN - prima epocă a *paleogenului*; în această epocă, în Munţii Carpaţi s-a format flişul.

PALEOCLIMATOLOGIE - ramură a climatologiei care studiază evoluţia climatică în perioadele geologice.

PALEOCLIMĂ - clima din trecutul geologic al Pământului, care este studiată în prezent în mod indirect, prin interpretarea răspândirii geografice a solurilor, a fosilelor, a formaţiunilor geologice, a caracteristicilor reliefului.

PALEOECOLOGIE - ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul mediului şi condiţiilor de viaţă ale animalelor şi plantelor în timp geologic.

PALEOPEDOLOGIE - ramură a pedologiei care studiază solurile formate în *pleistocen* sau mai vechi.

PALEOGEN - prima perioadă a *neozoicului*, în care s-au produs mai multe faze ale orogenezei alpine.

PALEOGEOFIZICĂ - ramură a fizicii care studiază legile şi modificările fenomenelor geofizice de-a lungul timpului geologic.

PALEOGEOGRAFIE - ramură a geografiei care se ocupă cu studiul condiţiilor fizico-geografice existente în decursul istoriei geologice a Pământului şi cu reprezentarea lor cartografică.

PALEOLITIC - epoca veche a pietrei desfăşurată în ultima parte a *pleistocenului*.

PALEONTOLOGIE - ştiinţă care studiază fosilele animale şi vegetale şi condiţiile de dezvoltare a vieţii în timp geologic.

PALEOZOIC - eră geologică care a durat circa 350 milioane de ani şi la sfârşitul căreia blocurile continentale precambriene s-au unit în continentul *Pangaea*; au apărut organismele primitive; s-au produs orogenezele *cambriană* şi *hercinică*; au avut loc diferenţieri climatice zonale şi s-a format huila prin acumularea şi incarbonizarea în bazine de sedimentare a unei mari mase organice; este alcătuită din mai multe perioade: *cambrian, ordovician, silurian, devonian, carbonifer, permian.*

PAMPAS - asociaţie vegetală alcătuită din ierburi şi arbuşti care se dezvoltă în zona de câmpie a fluviului La Plata cu climă subtropicală şi pe platourile Patagoniei cu climă temperată, din America de Sud.

PAN - depresiune de formă circulară din deşerturile africane datorată procesului de deflaţie.

PANGAEA - continent vechi, format din blocurile continentale extinse în paleozoicul inferior, înconjurat de apele Oceanului *Panthalasa*; în *triasic* s-a divizat în *Laurasia* (N) şi *Gondwana* (S), uscaturi despărţite de Marea *Tethys*.

PANONIC - referitor la spaţiul geografic al Depresiunii Panonice.

PANORAMĂ - privelişte văzută de la înălţime şi de la distanţă.

PANTĂ - parametru exprimat în grade sau procente care indică gradul de înclinare a suprafeţei reliefului.

PANTHALASA - oceanul care înconjura continentul *Pangaea* în *paleozoic*.

PAPIRUS - 1. plantă erbacee acvatică, de circa un metru înălţime, care se dezvoltă în Africa tropicală şi mediteraneană; 2. foiţă prelucrată din tulpina acestei plante pe care scriau egiptenii, romanii şi grecii; 3. document scris pe acest material.

PAPURĂ - plantă acvatică, având tulpina înaltă şi frunzele lungi, flori unisexuate, dispuse într-un spic; frunzele sale sunt utilizate pentru realizarea unor împletituri.

PARALELĂ - linie imaginară (cerc) care uneşte punctele cu aceeaşi latitudine; pe glob există 180 de cercuri paralele.

PARAPET - 1. perete realizat din diferite materiale (piatră, lemn, metal etc.) cu scopul de a proteja terasele, balcoanele, căile de circulaţie etc.; 2. întăritură de pământ a unei fortificaţii.

PARATRĂSNET - instalaţie pe clădirile foarte înalte, formată din tije metalice de captare, conductori şi o priză de pământ spre care este condus curentul electric, în vederea protecţiei construcţiilor împotriva descărcărilor electrice atmosferice.

PARAVALANŞĂ - zid construit în scopul apărării de avalanşe a căilor de circulaţie.

PARC - suprafaţă de teren amenajată şi îngrijită cu scopul de a fi folosită pentru agrement şi recreere.

PARC NATURAL - arie relativ întinsă în care ecosistemele sunt ocrotite prin măsuri de limitare sau interzicere a accesului publicului şi utilizării resurselor naturale; ex.: Parcul Natural Munţii Bucegi, Parcul Natural Porţile de Fier-Cazane, Geoparcul Mehedinţi etc., din România.

PARC NAŢIONAL - suprafaţă mare de teren cu peisaje naturale, plante, animale şi forme de relief deosebite, ce trebuie protejate şi a căror conservare este reglementată prin lege; ex: Parcul Naţional Retezat, înfiinţat în anul 1935, are 38 138 de hectare, Parcul Naţional Domogled - Valea Cernei (România), Parcul Naţional Gran Sasso în Munţii Alpi.

PARCELĂ - 1. porţiune de teren delimitată dintr-o suprafaţă mai întinsă; 2. teren care poartă un număr topografic în registrele de cadastru.

PAS - partea mai coborâtă a unei culmi care face legătura dintre două văi situate de-o parte şi de alta a unui munte.

PASAJ - 1. spaţiu între două clădiri, acoperit sau descoperit, destinat circulaţiei pietonilor sau vehiculelor, pentru a permite trecerea între clădiri sau de la o stradă la alta etc.; 2. drum străbătut de diferite vieţuitoare în timpul migraţiei; 3. încrucişare la diferite nivele a căilor de circulaţie.

PASARELĂ - 1. punte sau galerie construită la înălţime pentru a permite trecerea între două clădiri; 2. pod pentru pietoni care traversează o cale ferată sau rutieră.

PAT DE ALUNECARE - strat de roci impermeabile (argile, de obicei) pe care pot aluneca stratele permeabile situate deasupra, către baza pantei.

PĂDURE - ecosistem complex format din una sau mai multe specii de arbori, alături de care se dezvoltă arbuşti, plante erbacee, muşchi, animale specifice.

PĂDURE GALERIE - tip de pădure dezvoltată în lungul unor râuri care străbat zona de savană.

PĂMÂNT (TERRA) - a treia planetă din Sistemul Solar, situată la circa 150 milioane km depărtare de Soare, formată cu 4,5 miliarde ani în urmă, prin concentrarea materiei cosmice.

PĂPUŞĂ DE LOESS - concreţiune de carbonaţi cu aspect alungit, formată în unele depozite de loess.

PĂŞUNE - asociaţie vegetală ierboasă, naturală sau artificială; folosită pentru hrănirea animalelor domestice.

PĂTRAR - două dintre fazele Lunii, în timpul cărora partea luminată de Soare apare pe bolta cerească asemenea unui semicerc, cu diametrul orientat spre stânga (la primul pătrar) sau spre dreapta (la al doilea pătrar).

PÂCLĂ - 1. fenomen cauzat de acumularea în atmosferă a impurităţilor de praf, fum, cenuşă etc., care determină reducerea vizibilităţii şi aspectul opalescent sau tulbure al aerului; 2. ceaţă; 3. ploaie densă, cu aspect de pânză.

PÂNZĂ ACVIFERĂ - strat de apă care se găseşte în roci sedimentare, deasupra unui strat impermeabil (ape libere) sau între două strate impermeabile aflate la adâncime (ape captive); în Câmpia Bărăganului, apa freatică se găseşte la mari adâncimi.

PÂRÂU - apă curgătoare de dimensiuni reduse, care se varsă, de cele mai multe ori, într-un râu.

PÂRLOAGĂ - teren agricol pe care se dezvoltă plante ruderale (buruieni), deoarece nu mai este cultivat.

PEDIMENT - suprafaţă de eroziune locală, uşor înclinată, dezvoltată pe roci dure, cristaline, rezistente la atacul agenţilor externi, situată în jurul unei forme de relief mai înaltă.

PEDIPLENĂ - suprafaţă orizontală, asemănătoare unei câmpii, rezultată din unirea pedimentelor pe locul unor masive muntoase, într-un climat arid sau semiarid; câmpia aceasta este rezultatul unei eroziuni îndelungate, ajunsă la stadiul de echilibru.

PEDOGEOGRAFIE (GEOGRAFIA SOLURILOR) - ştiinţă care studiază răspândirea solurilor.

PEDOLOGIE - ştiinţă care studiază solurile sub aspectul genezei, al caracteristicilor morfologice, proprietăţilor fizice, chimice, biologice, al fertilităţii, clasificării, răspândirii şi utilizării acestora.

PEDOSFERĂ - stratul subţire de la suprafaţa scoarţei terestre, aflat la întrepătrunderea celorlalte învelişuri ale Pământului (litosferă, atmosferă, hidrosferă, biosferă) şi alcătuit din totalitatea solurilor.

PEISAJ - tip de mediu; ansamblu de caracteristici vizibile ale mediului geografic.

PEISAJ ANTROPIC - peisaj în care este vizibilă acţiunea transformatoare a omului.

PEISAJ NATURAL - peisaj netransformat de acţiunea omului.

PELAGIC - mediu oceanic situat la mare distanţă de ţărm.

PELAGOS - organisme vegetale şi animale aflate în masa de apă.

PELERINAJ - călătorie realizată în scop religios, având ca motivaţie o sărbătoare importantă, cunoaşterea ori vizitarea unor aşezăminte religioase.

PELIT - argilă.

PENEPLENĂ - formă de relief cu aspect de câmpuri sau de podiş, câmpie uşor vălurită, formată prin eroziune îndelungată şi care prezintă martori de eroziune şi soluri cu profil bine dezvoltat pe verticală.

PENINSULĂ - uscat înconjurat din trei părţi de apă şi care se prelungeşte în mare, ocean sau lac; ex: Pen. Crimeea din Marea Neagră, Pen. Italică în Marea Mediterană, Pen. Florida, Pen Iberică etc.

PEPINIERĂ - teren pe care se cultivă material săditor (forestier, pomicol, viticol), prin lucrări complexe de înmulţire, altoire etc.

PEPITĂ - granulă de aur cu diametrul sub 2 cm, uneori, însă, ajungând la dimensiuni considerabile.

PERDEA DE PROTECŢIE - fâşie de teren plantată cu arbori, pentru a proteja culturile agricole, lacurile, căile rutiere etc. împotriva vânturilor, evaporaţiei sau eroziunii.

PEREN - care durează mai mulţi ani; ex: plante perene; zăpadă perenă.

PERETE - abrupt stâncos.

PERIBOINĂ - regionalism folosit pentru: 1. braţele secundare prin care un râu se leagă cu braţele sau lacurile din luncă; 2. poartă de comunicare a apelor mării cu cele ale unei lagune maritime; ex: periboina lacurilor Razim şi Sinoe.

PERIGEU - punct în care Soarele se află la distanţa cea mai mică de Pământ, în mişcarea sa orbitală.

PERIGLACIAR - zonă cu caracteristici specifice ale climei, reliefului, vegetaţiei etc., situată la periferia gheţarilor actuali sau pleistoceni în care îngheţul şi dezgheţul alternează.

PERIHELIU - punct în care o planetă sau un alt corp ceresc aflat în mişcarea sa în jurul Soarelui, se găseşte cel mai aproape de Soare.

PERIOADĂ - diviziune folosită în scara geologică şi cuprinsă între eră şi epocă.

PERISFERĂ - înveliş intern al Pământului care se întinde de la suprafaţă până la adâncimea de 1 200 km.

PERISIP - cordon de nisip care barează un golf sau gura de vărsare a unui râu, asemănător unui grind maritim.

PERLE DE CAVERNĂ - concreţiuni sferice sau ovale, mobile sau fixe, lucioase sau opace, formate în peşteri, în urma procesului de precipitare a calcitului în jurul unor fragmente de nisip sau calcar.

PERITERESTRU - circumterestru; în jurul globului.

PERMEABILITATE - proprietatea unor materiale (roci, soluri etc) de a lăsa să treacă apa prin masa lor.

PERMIAN - ultima perioadă a *paleozoicului*, în care s-au dezvoltat o mare varietate de organisme, au avut loc ultimele faze tectonice ale orogenezei hercinice şi s-a creat *Pangaea*, prin unirea blocurilor continentale existente.

PERTURBAŢIE ATMOSFERICĂ - modificare a stării atmosferei faţă de situaţia normală sau medie a elementelor meteorologice.

PEŞTERĂ - gol subteran, de dimensiuni diferite, format prin acţiunea de dizolvare a apelor în calcar, sare şi gips.

PETROL - amestec de hidrocarburi, substanţă organogenă lichidă, vâscoasă, uleioasă, de culoare brun-negricioasă, gălbuie sau cu irizaţii albăstrui-verzui, formată prin acumulări succesive de materie organică şi descompunerea acesteia, în lipsa aerului (anaerob), în roci sedimentare.

PETROCHIMIE - industrie care obţine, prin prelucrarea ţiţeiului şi a gazelor naturale, diferite produse chimice (benzen, toluen, etilen etc.), cauciuc sintetic, mase plastice etc.

PETROGRAFIE - disciplină care studiază alcătuirea mineralogică, geneza, transformarea şi răspândirea rocilor în scoarţa terestră.

PIATRĂ - denumire generică dată mineralelor şi rocilor.

PIATRĂ DE VAR - varietate de carbonat de calciu.

PIATRĂ PONCE - rocă vulcanică poroasă, uşoară, rezultată din răcirea lavei şi degajarea gazelor componente, utilizată ca abraziv, în producerea cărămizilor şi betoanelor uşoare etc.

PIATRĂ VÂNĂTĂ - denumire populară dată sulfatului de cupru hidratat.

PIAŢA COMUNĂ - Comunitatea Economică Europeană (CEE).

PIAŢĂ - spaţiu amenajat pentru diferite activităţi cum ar fi comerţul de mărfuri cu amănuntul, de obicei alimentare, flori etc.

PICIOR DE MUNTE - culme lină a unui munte care coboară spre o zonă depresionară.

PIEMONT - formă de relief, uşor înclinată, construită prin suprapunerea unor mari conuri de dejecţie, la baza muntelui şi care face trecerea spre zone depresionare sau de câmpie; ex: anumite porţiuni din Podişul Getic.

PIETRIŞ - material sedimentar detritic, neconsolidat, format din fragmente de rocă rotunjită de ape, cu dimensiuni de 2 mm până la 70 mm.

PINACLE - microformă de relief carstic specifică Asiei de Sud-Est, cu aspect de dinte şi înălţime de 10-15 metri, care apare prin exhumare naturală sau antropică de sub cuvertura de soluri roşii.

PINADA - denumire dată pădurilor de pin din Spania şi Portugalia.

PINTEN - culme alcătuită din roci dure, cu aspect de interfluviu înalt, alungit şi îngust, care se desprinde dintr-un ansamblu deloros sau muntos şi se prelungeşte în regiunile învecinate; ex. Pintenul Ivăneţu din Carpaţii de Curbură.

PIRAMIDĂ COAFATĂ - microformă de relief care a luat naştere prin eroziunea unor formaţiuni friabile, cu aspect de coloane ce susţin în vârful lor blocuri de rocă dură; ex.: Piramidele coafate de la Slătioara, jud. Vâlcea.

PIRITĂ - mineral de culoare galben-aurie (sulfură naturală de fier), folosit în industria chimică pentru obţinerea acidului sulfuric; în România există rezerve în zona Baia Mare, Munţii Apuseni, Munţii Banatului.

PIRITĂ CUPRIFERĂ - mineral din care se obţin, prin prelucrare, cupru, acid sulfuric etc.

PIRAMIDA VÂRSTELOR - reprezentare grafică sub forma unei piramide pe care sunt redate comparativ numărul de persoane dintr-o regiune sau ţară care au aceeaşi vârstă, aparţinând celor două sexe (masculin şi feminin).

PIROCLASTIT - rocă vulcanogen-sedimentară, rezultată din acumularea materialului expulzat prin exploziile vulcanice (sfărâmături de bombe, lapilii, cenuşe).

PISC - denumire populară dată unui vârf ascuţit al unei culmi muntoase sau deluroase.

PISCICULTURĂ - ramură a zootehniei care se ocupă cu reproducerea şi creşterea peştilor în apele naturale sau în bazine amenajate: iazuri, heleştee etc.

PLACĂ CONTINENTALĂ (PLACĂ TECTONICĂ) - bloc de dimensiune foarte mare din care este alcătuită scoarța terestră și care se mișcă unele în raport cu altele; după întindere, există: *plăci majore, medii* și *mici (microplăci).*

PLAI - parte a unui munte ori a unui deal cu înclinare redusă acoperită de obicei cu pajiști.

PLAJĂ - formă de relief din regiunile litorale, de dimensiuni variabile, formată prin acumularea nisipurilor, pietrișurilor, mâlurilor și a cochiliilor de animale marine (în cazul mărilor și oceanelor).

PLANCTON - totalitatea organismelor microscopice sau de dimensiuni foarte mici, vegetale și animale, care plutesc pe suprafața mărilor și oceanelor, deplasându-se cu ajutorul curenților și valurilor.

PLANETAR - sistem de corpuri cerești alcătuit dintr-o stea în jurul căreia gravitează planete, meteoriți, asteroizi etc., precum și din materie gazoasă și pulberi; ex.: *Sistemul Solar.*

PLANETARIU - construcție sub formă de cupolă pe bolta căreia se pot proiecta imagini ale Sistemului Solar, stele și alte corpuri cerești, precum și mișcarea lor aparentă.

PLANETĂ - corp ceresc de mari dimensiuni format prin concentrarea materiei cosmice și care parcurge o mișcare în jurul unui ax propriu și o mișcare de revoluție în jurul unei stele, pe o orbită eliptică; ex. planetele Sistemului Solar: Mercur, Venus, Pamânt, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun, Pluton efectuează o mișcare de revoluție în jurul Soarelui.

PLANETOID - asteroid.

PLANIGLOB - reprezentare cartografică a suprafeței Pământului pe o suprafață plană.

PLANIMETRIE - ramură a topografiei care studiază metodele și instrumentele necesare pentru reprezentarea pe hartă sau pe un plan a elementelor geografice de pe suprafața Pământului.

PLANIMETRU - instrument folosit pentru măsurarea și calcularea suprafețelor plane pe hărți sau planuri topografice, prin parcurgerea conturului acestora.

PLANISFERĂ - planiglob.

PLANTAȚIE - teren cultivat cu o anumită plantă (viță-de-vie, arbori fructiferi, bumbac, trestie de zahăr etc.) pentru o perioadă de timp dată.

PLATFORMĂ - suprafață orizontală ori slab înclinată a reliefului.

PLATFORMĂ CONTINENTALĂ - suprafață ușor înclinată din bazinul unei mări sau al unui ocean, care leagă uscatul de taluzul continental.

PLATFORMĂ DE EROZIUNE - suprafață de eroziune; suprafață din regiunile muntoase, care a fost erodată până la un nivel orizontal sau aproape orizontal.

PLATFORMĂ DE FORAJ MARIN - instalație ancorată pe fundul mării, în platforma continentală, cu ajutorul căreia se forează pentru a se extrage petrolul și gazele naturale.

PLATFORMĂ INDUSTRIALĂ - teren pe care sunt concentrate întreprinderi industriale de același tip sau cu activități complementare.

PLATFORMĂ METEOROLOGICĂ - teren amenajat într-o stație meteorologică și dotat cu instrumente pentru înregistrarea și măsurarea valorilor elementelor climatice (temperatură, precipitații etc.) și fenomenelor meteorologice.

PLATINĂ - metal prețios de culoare alb-cenușie, lucios și foarte maleabil, utilizat în industria bijuteriilor și în industria chimică.

PLATOU - **1.** podiș; **2.** parte dintr-un podiș rezultată din fragmentarea acestuia; **3.** suprafață netedă a unui munte, rezultată din fragmentarea platformei de eroziune; ex. Platoul Bucegilor aflat la 2 000 m altitudine.

PLAUR - insulă plutitoare alcătuită din rizomii unor plante acvatice (stuf, papură etc.), care se dezvoltă pe suprafața lacurilor și a bălților; apare frecvent în Delta Dunării.

PLEISTOCEN - prima perioadă a *cuaternarului*, în care sunt consemnate cea mai accentuată răcire a climei ce a determinat formarea ghețarilor, a calotelor glaciare în continentele boreale și apariția omului.

PLIOCEN - etaj geologic care aparține perioadei *neogene.*

PLOAIE - precipitație atmosferică sub formă de picături vizibile rezultate din condensarea vaporilor de apă din atmosferă.

PLOAIE TORENȚIALĂ - ploaie de scurtă durată care se manifestă puternic și cu cantități mari de apă în timp scurt.

PLUMB - element chimic și metal de culoare cenușie - albăstruie care se găsește în scoarța terestră sub formă de sulfuri și se folosește la producerea unor aliaje, în industria chimică, a coloranților, în industria autovehicolelor, în poligrafie etc.; este toxic și puternic poluant.

PLUVIAL - interval de timp din perioade îndepărtate, în care cantitatea de precipitații a fost foarte mare și a determinat eroziune accentuată, schimbarea cursurilor râurilor, dezvoltarea vegetației; ex.: în pleistocen în Africa de Nord au fost mai multe faze pluviale.

PLUVIODENUDARE - proces accentuat de eroziune a solului pe terenurile înclinate, fără vegetație; produce afânarea acestuia de către picăturile de ploaie sau de către apa de șiroire; vizibil mai ales în climatele aride, semiaride, musonice sau în cel mediteranean.

PLUVIOGRAF - aparat care înregistrează automat pe o diagramă cantitatea de precipitații care cade într-o unitate de timp și intensitatea acestora.

PLUVIOMETRU - aparat pentru înregistrarea cantității de precipitații de

pe o anumită suprafaţă, dintr-un interval de timp dat.

PNUD - Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare.

PNUE - Programul Naţiunilor Unite pentru Apărarea Mediului

POALE - suprafaţa de contact dintre baza unui munte sau deal şi o zonă depresionară.

POD - suprafaţă plană a unui interfluviu dintr-o regiune de podiş.

POD CARSTIC - porţiune din tavanul unei peşteri rămasă suspendată, după ce restul tavanului şi pereţii peşterii s-au prăbuşit; podul natural de la Ponoare (jud. Mehedinţi).

POD DE GHEAŢĂ - strat gros de gheaţă care acoperă suprafaţa unui râu sau a unui lac în timpul iernii, ca urmare a unei perioade îndelungate cu temperaturi scăzute ale aerului.

POD DE TERASĂ - suprafaţa plană a terasei unui râu.

PODIŞ - treaptă de relief cu altitudini de peste 200 metri şi cu aspect de platou, formată din interfluvii largi cu altitudini relativ egale, despărţite de văi adânci (Pod. Getic).

PODGORIE - zonă cultivată cu viţă-de-vie aparţinând diferitelor soiuri, pentru producerea anumitor vinuri (Murfatlar, Jidvei, Cotnari etc.).

PODZOL - tip de sol de culoare cenuşie şi fertilitate redusă, dezvoltat sub vegetaţie forestieră (conifere), în climat rece şi umed.

POIANĂ - suprafaţă fără arbori sau teren din incinta unei păduri acoperit cu vegetaţie de pajişte.

POL GEOGRAFIC - fiecare dintre cele două puncte Nord şi Sud situate la capătul axei de rotaţie a Pământului.

POL MAGNETIC - fiecare dintre cele două puncte în care axa magnetică terestră intersectează suprafaţa Pământului; polii magnetici nu au o poziţie stabilă; se deplasează lent, în timp geologic.

POLAR - 1. (masă de aer polar), masă de aer continental sau maritim rece; 2. (climat polar), climat rece vara şi glaciar iarna.

POLDER - câmpie maritimă recuperată de sub apa mării prin lucrări complexe de îndiguire şi desecare, tipică pentru Olanda, unde procesul a început din sec.XV-XVI (Liga Hanseatică).

POLEI - pojghiţă subţire de gheaţă formată pe suprafaţa solului şi a obiectelor pe care cad picături de ploaie sau burniţă, uneori suprarăcite.

POLIE - depresiune carstică alungită, cu fund plat, cu dimensiuni variabile, de la câteva sute de metri la câţiva zeci de kilometri, delimitată de versanţi abrupţi, cu organisme fluviale dezvoltate pe un pat de aluviuni şi a căror apă dispare în calcare, prin *ponoare*.

POLITICĂ ECONOMICĂ - domeniu al politicii unui stat care cuprinde un complex de măsuri, mijloace şi experimente realizate în vederea îndeplinirii unor obiective economice.

POLITICĂ DEMOGRAFICĂ - măsuri legislative, administrative, economice, sanitare, culturale şi educaţionale, adoptate de un stat pentru a influenţa evoluţia populaţiei în scopul dorit; politică familială.

POLITICĂ ECOLOGICĂ - măsuri de utilizare a resurselor naturale şi umane şi de modelare a comportamentului oamenilor în raport cu mediul înconjurător.

POLUANŢI - substanţe care produc transformări ale caracteristicilor naturale ale elementelor de mediu cu efecte negative asupra plantelor şi animalelor şi, direct sau indirect, asupra omului.

POLUARE - emanarea unor substanţe chimice, rezultate din activităţi economice, care duc la modificarea caracteristicilor iniţiale ale elementelor, componentelor naturale (aer, apă, sol, vegetaţie, lumea animală) şi starea de sănătate a omului.

POMICULTURĂ - cultura pomilor şi arbuştilor fructiferi.

PONOR - formă de relief rezultată din unirea dolinelor prin care apele de suprafaţă pătrund în subteran.

PONTIC - referitor la Marea Neagră, care era denumită în antichitate *Pontus Euxinus*; România este *ţară pontică*, adică are ţărm la Marea Neagră.

POPINĂ - 1.grădişte; 2. nume dat unei insule din Lacul Razim.

POPULAŢIE - locuitorii unei ţări, ai unei regiuni, ai unui oraş etc.

POPULAŢIE ACTIVĂ - parte a populaţiei unei ţări care desfăşoară o anumită activitate economică şi profesională.

POPULAŢIE OCUPATĂ - parte a populaţiei unei ţări care este angrenată efectiv într-o activitate economică şi care obţine venituri din aceasta.

POPULAŢIE INDO-EUROPEANĂ - populaţie care trăia în Asia Centrală, în mileniul III î Hr., de unde a migrat spre vest şi sud-vest, diversificându-se în numeroase grupe.

POPULAŢIE RURALĂ - parte a populaţiei unei ţări, care trăieşte în mediul rural (la sat).

POPULAŢIE URBANĂ - parte a populaţiei unei ţări care trăieşte în mediul urban (la oraş); la 1 ianuarie 2007, 55,2% din populaţia României traia în mediul urban.

PORFIR - rocă magmatică efuzivă utilizată ca material de construcţie.

PORT - spaţiu amenajat pe ţărm sau pe malul unui fluviu pentru acostarea, încărcarea şi descărcarea navelor; în spaţiul lui sunt cuprinse chei, docuri şi instalaţii specifice activităţilor portuare; ex. Rotterdam (Olanda) este cel mai mare port al lumii.

PORT FLUVIO-MARITIM - port în care se încarcă şi se descarcă nave fluviale şi nave maritime.

PORTAL - arcadă rezultată prin prăbuşirea unor săli de peşteră sau prin abraziune maritimă.

PORTIŢĂ - termen care desemnează un loc îngust de trecere între grindurile care închid lagune, asigurând schimbul de apă între mare şi lac; în România, locul prin care se realizează legătura între Marea Neagră şi Lacul Razim.

PORTULAN - hartă realizată în secolele XIII-XIV pentru navigaţie, marcând foarte amănunţit linia ţărmului şi elementele de orientare după roza vântului.

POSADA - loc îngust de trecere în regiunile montane.

POST - loc de observaţie şi măsurare a cantităţii de precipitaţii şi grosimii stratului de zăpadă (post pluviometric) ori a valorilor elementelor hidrologice (post hidrometric).

POSTGLACIAR - perioadă a restrângerii gheţarilor pleistoceni, începută în urmă cu 10 000 de ani, echivalentă cu perioada *holocenă*.

POTENŢIAL DEMOGRAFIC - posibilităţile oferite de populaţia unei ţări ca rezultat al mărimii numerice a acesteia.

POTENŢIAL HIDROENERGETIC - energia potenţială a apelor curgătoare care poate fi transformată în energie electrică în cadrul hidrocentralelor.

POTENŢIAL TURISTIC - suma elementelor naturale şi antropice (etnofolclorice, istorice etc.) care pot fi valorificate din punct de vedere turistic.

POTOP - 1. termen biblic ce desemnează o inundaţie de proporţii uriaşe în care ar fi dispărut toate vieţuitoarele, cu excepţia celor luate în arca sa de către legendarul Noe; 2. ploaie mare, torenţială.

POVÂRNIŞ - pantă abruptă a unui deal sau munte.

PRAF COSMIC - materiale fine aflate în spaţiul cosmic, rezultate din explozia stelelor.

PRAG FLUVIATIL - formă de relief din albia minoră a unui râu care prezintă un sector înalt, alcătuit din roci dure, pe care râul nu le-a erodat.

PRAG GLACIAR - formă de relief creată de gheţari prin eroziune în lungul unei văi glaciare în faţa circurilor glaciare, unde separă o treaptă glaciară superioară de o alta inferioară.

PRAG OCEANIC - treaptă mai înaltă pe fundul oceanului sau al mării, care desparte două depresiuni.

PRECAMBRIAN - prima eră a Pământului, care a durat 3,9 mld. de ani, în timpul căreia s-au format scoarţa terestră primară, hidrosfera şi elementele din care au derivat primele forme de viaţă; este divizată în *arhaic* şi *proterozoic*.

PRECIPITAŢII - fenomen atmosferic prin care apa (lichidă sau solidă) din atmosferă (nori), ajunge pe pământ în stare lichidă (ploaie, burniţă) sau solidă (zăpadă, lapoviţă, grindină).

PRERIE - formaţiune vegetală ierboasă din America de Nord, care se dezvoltă în zona de climă temperat - continentală; corespunde stepei din continentele Europa şi Asia.

PRESIUNE ATMOSFERICĂ - presiunea exercitată de atmosferă asupra Pământului şi a corpurilor situate pe acesta, măsurată în milibari sau milimetri coloană de mercur.

PRIMĂVARĂ - anotimp ce corespunde perioadei de timp scursă între 21 martie (echinocţiul de primăvară) şi 21 iulie (solstiţiul de vară), care face trecerea de la iarnă la vară.

PRISLOP - termen local folosit pentru pasurile de culme cu formă de şa, în Carpaţii Orientali.

PRIVELIŞTE - peisaj rezultat din îmbinarea elementelor naturale cu cele create de om.

PROCES - 1. succesiune de stări, etape, stadii prin care trec obiectele sau fenomenele, de-a lungul existenţei lor; 2. evoluţie a unui fenomen, eveniment, sistem natural sau social.

PROFIL DE SOL - succesiunea pe verticală a orizonturilor unui sol.

PROFIL LONGITUDINAL - profil topografic, geomorfologic, realizat în lungul unei forme de relief.

PROFIL MORFOLOGIC - reprezentare grafică a reliefului unei regiuni la o anumită scară.

PROFIL TRANSVERSAL - profil topografic, geomorfologic, realizat pe direcţia transversală a formei de relief.

PROGNOZĂ METEOROLOGICĂ - prevedere a evoluţiei timpului pe o durată determinată (zile, lună, an), bazată pe date ştiinţifice, înregistrări mereorologice.

PROIECŢIE CARTOGRAFICĂ - procedeu de reprezentare în plan a suprafeţei Pământului în care fiecărui punct de pe glob îi corespunde un punct din planul de proiecţie.

PROMONTORIU - porţiune de ţărm înalt care înaintează spre mare sau ocean, alcătuită din roci dure şi rezistente la abraziune.

PROMOROACĂ - chiciură.

PROSPECŢIUNE - studiu în cercetarea geologică a unei regiuni, având ca scop descoperirea unor zăcăminte de substanţe minerale utile.

PROTECŢIA NATURII - activitate umană conştientă care are drept scop prevenirea poluării, protejarea calităţii componentelor mediului şi conservarea resurselor naturale.

PUHOI - 1. apă curgătoare care la cantităţi mari de precipitaţii provenite din ploi ori topirea zăpezii iese din matcă şi se revarsă; 2. şuvoi de apă provenită din precipitaţii şi care curge cu repeziciune.

PUNA - denumire regională dată unui platou montan tipic pentru Munţii Anzi, situat la 3 600 - 4 500 m, caracterizat prin diferenţe mari de temperatură de la zi la noapte, vegetaţie xerofită şi prezenţa crescătorilor de lama.

PUNCT CARDINAL - fiecare dintre cele patru puncte (nord, sud, est, vest) în care meridianul şi paralela locului se intersectează cu linia orizontului.

PUNCT FOSILIFER - loc în care apar roci bogate în resturi fosile cu importanţă ştiinţifică.

PUNGĂ MAGMATICĂ - gol subteran în care se formează magma, la temperaturi şi presiuni foarte mari.

PUSTĂ - denumirea maghiară a stepei cu graminee din Câmpia Panonică.

PUSTIU - deşert.

PUŢ - fântână.

PUŢ CARSTIC - aven.

R

RADAR - aparat folosit în meteorologie, cu ajutorul căruia se stabilesc sensul deplasării şi distanţa la care se află anumite elemente ale atmosferei, cu ajutorul undelor emise şi recepţionate.

RADĂ - zonă liberă având ieşire spre mare, sistem de apărare naturală sau artificială, în care navele acostează în siguranţă, ferite de valuri, curenţi sau vânturi, în aşteptarea accesului în port.

RADIAŢIE DE UNDĂ LUNGĂ - radiaţie emisă de suprafaţa terestră şi de atmosferă.

RADIAŢIE DE UNDĂ SCURTĂ - radiaţia venită de la Soare.

RADIAŢIA SOLARĂ - fascicol de unde emise de Soare, care ajung la suprafaţa Pământului sau se difuzează în atmosferă.

RAFALĂ - deslănţuire neaşteptată a vântului sau a ploii.

RAFINAREA PETROLULUI - proces tehnologic prin care se obţin produse petroliere din ţiţeiul brut şi se îndepărtează impurităţile.

RAFINĂRIE - **1.** instalaţie sau ansamblu de instalaţii prin care se realizează îndepărtarea tuturor impurităţilor din anumite substanţe: petrol, ulei, zahăr, alcool etc.; **2.** unitate industrială unde se prelucrează petrolul.

RAMBLEU - formă de relief pozitivă cu secţiune trapezoidală, construită de om din piatră şi pământ, prin umplerea unor forme negative de relief, în scopul traversării căilor de comunicaţie prin zone inundabile.

RAMURĂ INDUSTRIALĂ - ansamblul activităţilor industriale cu aceleaşi caracteristici legate de natura materiilor prime şi destinaţia produselor; ex: industria alimentară, textilă etc.

RARIŞTE - pădure cu arbori rari rezultată în urma tăierii selective a arborilor (uscaţi, afectaţi de dăunători etc.).

RASĂ - grup de indivizi care aparţin aceleiaşi comunităţi de plante, animale sau oameni şi care prezintă caracteristici comune; rasă umană, rasă geografică etc.

RASĂ UMANĂ - grupare de oameni care prezintă caracteristici morfoconstituţionale asemănătoare: culoarea pielii, forma capului, a feţei, a nasului, dispunerea ochilor, tipul de păr; există trei rase principale: *europoidă* (albă), *negroidă* (neagră), *mongoloidă* (galbenă).

RASISM - proces de discriminare între oameni pe baza unor criterii ca: rasă, religie, naţionalitate, dezvoltare economică etc.

RAVENĂ - şanţ adânc, dezvoltat în sol ori pe depozite sedimentare neconsolidate ca urmare a acţiunii apei de şiroire pe versanţii despăduriţi.

RĂPĂIALĂ - ploaie foarte puternică, de scurtă durată.

RĂRITURĂ - teren cu vegetaţie rară, situat de obicei în pădure.

RĂSĂRIT - **1.** punct cardinal (est); **2.** locul de unde apare Soarele dimineaţa.

RĂŞINOASE - denumire dată plantelor care produc răşină (brad, molid, pin, cedru etc.); conifere.

RĂZOR - hotar între două loturi agricole.

RÂPĂ - suprafaţă abruptă a unui deal, formată prin eroziunea solului în urma unor procese ca: prăbuşiri, alunecări, torenţialitate etc.

RÂU - apă curgătoare cu caracter permanent care are un bazin hidrografic bine dezvoltat.

RECENSĂMÂNT - înregistrarea datelor referitoare la populaţie sau la alte elemente de interes; în anul 2002, numărul locuitorilor din România era de 21 698 181, iar la 1 ianuarie 2007 era de 21 565 000.

RECIF - acumulare calcaroasă biogenă de schelete de corali care ia naştere în mările calde (peste 20°C), limpezi, puţin adânci şi liniştite din zona ecuatorială şi tropicală, la adâncimi mai mici de 60 de metri;

REFLUX - retragere temporară a apelor mărilor şi oceanelor ca urmare a mareei determinată de mişcarea de rotaţie a Pământului şi forţa de atracţie a Lunii.

REFORMĂ - transformare politică, economică, socială; ex. reformă agrară.

REG - hamada.

REGIUNE - teritoriu care are anumite trăsături relativ omogene (de relief, climă, ape etc.).

REGIUNE AUTONOMĂ - regiune cu guvernare şi administraţie proprii.

REGIUNE DE DEZVOLTARE - regiune delimitată pe criterii statistice sau economice pentru a orienta politica regională a guvernului, în sensul reducerii dezechilibrelor teritoriale majore între ariile mai dezvoltate şi cele mai puţin dezvoltate; în România, există 8 regiuni de dezvoltare.

REGOSOL - tip de sol neevoluat format pe depozite afânate sau slab consolidate, în special pe versanţii puternic înclinaţi.

REGRESIUNE - retragere a apelor marine şi a ţărmului ca urmare a înălţarii uscatului prin mişcări lente ale blocurilor continentale sau ca urmare a scăderii generale a nivelului Oceanului Planetar.

REGULARIZARE - proces de corectare, cu ajutorul unor construcţii (îndiguiri, baraje) a efectelor negative provocate de scurgerea râurilor, pentru a corespunde anumitor cerinţe: îmbunătăţirea curgerii, reducerea acţiunii distructive etc.

REÎMPĂDURIRE - plantare de arbori pe un teren despădurit din diferite motive (extragere de arbori, uscare etc.).

RELICTĂ - specie de plantă sau de animal care se dezvoltă pe un teritoriu restrâns şi care a supravieţuit schimbării condiţiilor de mediu, îndeosebi ale celor climatice.

RELIEF - totalitatea neregularităţilor de forme negative şi pozitive de pe suprafaţa Pământului, indiferent de formă, dimensiuni, mod de formare; există un relief al continentelor şi un relief al bazinelor oceanice; relieful continentelor are patru trepte: câmpia, dealul, podişul şi muntele, precum şi mai multe tipuri genetice: relief glaciar, fluviatil, carstic, eolian, vulcanic, antropic etc.

REMUU - contracurent în lungul malurilor unui fluviu ori râu în apropierea confluenţelor sau din cauza apariţiei unor obstacole (ex.: pororoca, pe fluviul Amazon).

RENDZINĂ - sol intrazonal, din grupa cernisolurilor, format pe calcare, într-un climat relativ umed, bogat în humus calcic, de unde culoarea neagră şi fertilitatea crescută.

RENIE - formă de relief creată de apele curgătoare prin acumularea în albia minoră de nisipuri şi pietrişuri sub formă de plajă nisipoasă sau cu prundiş, în dreptul malurilor convexe ale unui râu meandrat.

REPUBLICĂ - formă de guvernământ în care conducerea unui stat este asigurată de un organism colectiv sau de un preşedinte, în urma unor alegeri.

RESTRUCTURARE ECONOMICĂ - ansamblu de acţiuni care au drept scop reorganizarea economiei pentru mărirea performanţelor şi eficienţei economice.

RESURSĂ NATURALĂ - sursă regenerabilă sau epuizabilă pe care mediul geografic o oferă societăţii pentru a fi valorificată; ex: resurse minerale, de apă, forestiere, de sol etc.

REŞEDINŢĂ - **1.** sediul unei autorităţi; **2.** localitatea în care se află acest sediu.

REŢEA - sistem de linii drepte, curbe, paralele etc., care desemnează anumite caracteristici.

REŢEA CARTOGRAFICĂ - sistemul *paralelelor* şi *meridianelor* trasate pe harta geografică sau pe globul terestru.

REŢEA DE AŞEZĂRI - totalitatea aşezărilor şi distribuţia lor într-un teritoriu.

REŢEA DE TRANSPORT - totalitatea liniilor sau căilor de comunicaţie pentru un tip de transport; ex: reţea rutieră, reţea de cale ferată etc.

REŢEA HIDROGRAFICĂ - totalitatea organismelor fluviale dintr-un bazin hidrografic sau dintr-o regiune.

REVĂRSARE - ieşirea apelor din albia minoră a unui râu la ploile de lungă durată sau la topirea zăpezilor.

REZERVAŢIE NATURALĂ - suprafaţă delimitată în perimetrul căreia sunt ocrotite prin lege monumente ale naturii, ecosisteme, categorii de peisaje; ex: rezervaţie geologică, geomorfologică, botanică, zoologică, speologică etc.

REZERVAŢIE A BIOSFEREI - teritoriu prin care se asigură ocrotirea şi conservarea ecosistemelor în scopul regenerării resurselor biosferei; ex: Delta Dunării, Parcul Naţional Retezat etc.

REZERVE - cantitatea estimată a unei resurse dintr-un teritoriu.

RIASS - ţărm înalt dezvoltat în regiunile cu masive hercinice sau cu podişuri înălţate şi fragmentate de văi adânci, unde gurile de vărsare devin golfuri la flux şi plaje traversate de râuri, la reflux.

RICHTER - scară cuprinsă între 0 şi 9 care măsoară magnitudinea seismelor.

RIDGE - dorsală de tip atlantic, cu rift activ.

RIFT - crăpătură adâncă în scoarţa terestră prin care poate ieşi materia topită din astenosferă, formată ca urmare a rupturii produse de presiunea pe care o exercită curenţii ascendenţi din astenosferă asupra litosferei; există: *rifturi intracontinentale* (Marele Rift African) şi *rifturi oceanice* (Riftul Medio-Atlantic).

RIGOLĂ - şanţ de scurgere cu adâncimi mai mici de 0,5 m şi cu lungimea redusă, format pe terenuri înclinate, de către apa rezultată din şiroire.

RIMAYE - crăpături între masa de gheaţă şi peretele stâncos al unui circ glaciar din regiunile muntoase, rezultate prin topirea gheţii datorită diferenţelor de temperatură dintre stâncă şi masa de gheaţă.

RIOLIT - rocă magmatică efuzivă alb-cenuşie, cu mult cuarţ în componenţa sa.

RISC - posibilitatea de a se produce un fenomen cu urmări negative asupra omului şi mediului: ex: alunecări de teren, inundaţii, cutremure, viscole, secete, poluare etc.; există riscuri naturale, tehnologice, sociale.

RISE - dorsală fără rift activ.

RIVIERĂ - denumire care provine de la coasta Mării Mediterane situată între Marsilia şi Genova, cu golfuri şi mici plaje.

ROCĂ - asociaţie de minerale naturale care formează scoarţa terestră.

ROCI CRISTALINE - roci formate în scoarţa terestră, la adâncimi mari, prin metamorfozarea altor roci, la temperaturi şi presiuni ridicate; ex: şisturi cristaline, marmură, micaşisturi (roci metamorfice).

ROCI ERUPTIVE - roci formate prin consolidarea materiei topite în scoarţă (roci magmatice) sau la suprafaţa acesteia (roci vulcanice); ex: granit, andezit, bazalt.

ROCI SEDIMENTARE - roci formate prin depunerea materialelor rezultate din distrugerea altor roci, acumulări organogene, precipitare sau alterare (gresii, calcare organogene, argilă etc.).

ROM, ROMI - grup etnic, cu originile în India, care a ajuns în Europa în secolele X - XIV; romilor le sunt specifice modul de viaţă nomad sau semi-nomad şi un sistem propriu de valori.

ROMANIAN - ultimul etaj al *pliocenului.*

ROMANITATE - totalitatea popoarelor romanice.

ROMÂN - popor ce provine din populaţia daco-romană, constituit ca naţiune în România, în spaţiul carpato-danubiano-pontic, care vorbeşte limba română (de origine latină).

ROTAŢIE - mişcare de rotire a unui corp ceresc în jurul unei axe imaginare care trece prin centrul său.

ROUĂ - picături de apă care provin din condensarea vaporilor de apă ce se depun pe suprafaţa Pământului şi pe obiectele de pe sol.

ROZA VÂNTURILOR - reprezentare grafică a direcţiilor punctelor cardinale şi intercardinale.

RUBIN - piatră preţioasă foarte dură, de culoare roşie, care există în stare naturală, dar se produce şi industrial.

RUNC - suprafaţă despădurită din zonele deluroase.

RUTIER - care se referă la transportul pe drumuri şi şosele.

S

SAFIR - piatră preţioasă de culoare albastră, dată de oxizii metalici din componenţa ei.

SAHEL - zonă de trecere de la Deşertul Sahara spre zona subecuatorială a Africii, având o lăţime de circa 300-500 de km, cu asociaţii vegetale stepice şi uscate, în condiţiile unui climat cu două sezoane şi precipitaţii foarte reduse cantitativ.

SALĂ - gol de mari dimensiuni rezultat prin dizolvare şi prăbuşiri într-o peşteră; ex: *Sala Lumânărilor de cristal* din Peştera Ursilor.

SALBĂ DE LACURI - înşiruire de mai multe lacuri care au aceaşi origine, pe un anumit aliniament.

SALINĂ (OCNĂ) - mină de sare.

SALINITATE - concentraţie de săruri conţinută de apa mărilor, oceanelor sau a unor lacuri.

SALMASTRĂ - apă cu salinitatea cuprinsă între 1 şi 25 ‰, datorită amestecului de apă dulce cu apă sărată.

SALPETRU - azotat natural de sodiu (salpetru de Chile) sau potasiu (salpetru de India), folosit în producerea acidului azotic, a explozibililor, în industria metalurgică, a sticlei sau alimentară.

SARE - rocă sedimentară, formată preponderent din clorură de sodiu, solubilă, incoloră sau divers colorată în funcţie de impurităţile conţinute; rezerve importante se găsesc în Subcarpaţi (Târgu Ocna, Slănic Prahova, Ocnele Mari etc.) şi în zona marginală a Depresiunii Colinare a Transilvaniei (Praid, Turda, Ocna Sibiului etc.).

SAŞI - denumire dată coloniştilor germani, care s-au aşezat în Transilvania, în secolele XII-XIII.

SATELIT - corp ceresc care gravitează pe o orbită eliptică în jurul altui corp ceresc mai mare decât primul, sub acţiunea forţei de atracţie universale şi a forţei centrifuge.

SAT - localitate de dimensiuni reduse, a cărei populaţie puţin numeroasă se ocupă îndeosebi cu agricultura; satele se clasifică: *1. după formă*: lineare, neregulate, geometrice etc; *2. după distribuirea gospodăriilor în teritoriu:* adunate, răsfirate, risipite, compacte; *3. după numărul de locuitori*: sat foarte mic (sub 250 de locuitori), mic (250 - 500 de locuitori), mijlociu (500 - 1 500 de locuitori), mare (1 500 - 4 000 de locuitori), foarte mare (> 4 000 de locuitori); *4. după funcţiile economice*: sate agricole (cerealiere, zootehnice, viticole, pomicole, legumicole etc.), sate industriale (miniere, prelucrătoare), cu funcţii speciale (piscicole, turistice) sau cu funcţii mixte.

SAT ADUNAT - sat specific câmpiilor şi depresiunilor intramontane, cu vatra bine conturată şi cu moşia la periferia acesteia.

SAT COMPACT - variantă de sat adunat, cu clădiri lipite unele de altele, aşezate la stradă; este specific populaţiei

de etnie germană din România (sudul Transilvaniei, Banat).

SAT RĂSFIRAT - aşezare specifică zonelor de dealuri, la altitudini de 400-800 m, unde gospodăriile alternează cu livezi, fâneţe sau păşuni.

SAT RISIPIT (ÎMPRĂŞTIAT) - aşezare rurală cu gospodăriile dispersate, despărţite de fâneţe şi păşuni, aflate la distanţe cuprinse între 100 şi 2 000 m; este specific zonelor montane; în Munţii Apuseni poartă denumirea de *crâng*.

SAT TURISTIC - aşezare rurală pitorească, unde se păstrează tradiţiile specifice şi care are funcţia de găzduire a turiştilor.

SAVANĂ - complex de fitocenoze erbacee format din graminee şi arbori izolaţi, rezistenţi la secetă, care se dezvoltă în regiunile tropicale, uneori subtropicale şi musonice, cu un sezon ploios şi altul secetos din Africa, Australia, Asia şi America de Sud;

SĂLAŞ - adăpost construit în zonele înalte, legat de recoltatul fânului şi de întreţinerea animalelor; are şi construcţii anexe: grajduri, îngrădituri etc.

SÂRBI - populaţie care locuieşte în Serbia; în România această etnie are o răspândire mai mare în Banat, îndeosebi în lungul Dunării, între Baziaş şi Drobeta Turnu-Severin.

SCARĂ CELSIUS - scară a temperaturilor.

SCARĂ DE PROPORŢIE - fracţia care arată de câte ori au fost micşorate suprafeţele din natură pentru a fi transpuse pe hartă (lungimea pe hartă fiind indicată de numărătorul fracţiei, iar distanţa din natură de numitor); numărătorul indică unitatea reală din teren, iar numitorul de câte ori aceasta a fost micşorată.

SCARĂ GRAFICĂ - raportul care arată de câte ori o lungime a fost micşorată pentru a fi transpusă pe o hartă sau un plan.

SCARĂ MERCALLI - scară care evaluează energia degajată de cutremure; include 12 grade care corespund nivelului de pagube produse de un seism.

SCARĂ MORFOCRONOLOGICĂ - scara evoluţiei reliefului terestru în timp; este divizată în trepte taxonomice: *epocă* (100 milioane de ani), în care s-au produs orogenezele, *etapă* (zeci de milioane de ani), în care se conturează trăsături ale reliefului major, *perioadă, fază*, când se definitivează suprafeţe cu caracter general, *subfază*, când apar nivele de eroziune.

SCARĂ RICHTER - scară care evaluează magnitudinea unui seism; este gradată de la 0 la 9; în România, s-a produs un cutremur cu magnitudine mare la 4 martie 1977 (7,4°).

SCOARŢĂ TERESTRĂ (CRUSTĂ TERESTRĂ) - înveliş extern solid al Pământului, care are o grosime, ce variază între 25 şi 30 km în zona oceanică şi între 70 şi 80 km în zona continentală.

SCRUB - asociaţii de fitocenoză formate din tufişuri xerofite, acacii şi eucalipt, dezvoltate în Australia.

SEARĂ - sfârşitul zilei, de când începe să se întunece, până la lăsarea nopţii.

SECETĂ - prioadă de peste 14 zile în care nu cad precipitaţii.

SECUI - populaţie aşezată de regii unguri în sud-estul Transilvaniei, în secolele XII-XIII şi provenită din asimilarea de către triburile maghiare a unei populaţii de limbă turcică.

SEDIMENT - acumulare de materiale provenite din eroziune, dispuse orizontal, în strate de grosimi variabile.

SEDIMENTARE - depunerea materialelor într-un anumit loc.

SEISM - vezi cutremur.

SEISMICĂ (ZONĂ) - regiune de maximă intensitate a cutremurului; în România cea mai importantă zonă seismică este Vrancea.

SEISMOGRAF - aparat care înregistrează prezenţa şi direcţia de propagare a undelor seismice.

SEISMOLOGIE - domeniu al geofizicii care studiază mişcările seimice ale scoarţei Pământului.

SEJUR - interval de timp în care are loc o deplasare a unui turist într-o staţiune sau într-o regiune.

SELVAS - denumire dată pădurii ecuatoriale amazoniene.

SEMIDEŞERT - zonă care face trecerea de la stepă la deşertul temperat sau de la savană la deşertul tropical, în condiţiile unor precipitaţii reduse.

SEMN CONVENŢIONAL - desen schematic folosit pe hartă pentru a reprezenta obiecte, procese şi fenomene.

SEMPERVIRISCENT - arbori cu aparat foliar (frunze) indiferent de anotimp; ex: bradul, pinul, molidul etc.

SEPTENTRIONAL - nordic.

SEZON - perioadă dintr-un an, cu condiţii climatice omogene.

SIAL - înveliş exterior al scoarţei Pământului, având o grosime între 6-10 km sub oceane şi 30-70 km sub continente, format din compuşi ai siliciului şi ai aluminiului, separat de *Sima* prin discontinuitatea Mohorovicic.

SIDERURGIE - industrie care transformă materiile prime (fier, mangan) în produse specifice (fontă, oţel, laminate), în instalaţii complexe: furnale, oţelării şi laminoare, prin arderea cocsului.

SIFON - canal subteran din zona carstică, prin care se realizează drenajul apei în sistemul izbucurilor.

SILL - formă de zăcământ vulcanic rezultat prin consolidarea lavei pe aliniamente orizontale din interiorul conului vulcanic, care poate apărea la suprafaţă sub formă de platou structural.

SILT - lut.

SILVICULTURĂ - ştiinţă şi activitate economică care se ocupă cu admi-

nistrarea şi exploatarea, întreţinerea şi regenerarea pădurii.

SILVOSTEPĂ - complex de asociaţii vegetale de ierburi (stepă), arbuşti şi arbori (foioase), care face trecerea de la stepă la pădurea nemorală (de cer, gârniţă şi alte foioase dispuse zonal); este specifică Podişului Dobrogei, Câmpiei Române şi Câmpiei Banato-Crişene.

SILVOTUNDRĂ - complex de asociaţii vegetale de tundră şi pădure, care face trecerea de la tundră la pădurile boreale din Eurasia, respectiv la taigaua canadiană.

SIMA - partea superioară a mantalei Pământului, bogată în siliciu şi magneziu.

SIMBIOZĂ - convieţuirea apropiată şi permanentă, reciproc benefică, a două sau mai multe organisme care aparţin unor specii diferite.

SIMUN - vânt fierbinte care se manifestă în Deşertul Sahara.

SINCLINAL - cută geologică amplă, de formă concavă, cu forme de relief în general negative.

SINCLINORIU - asociaţie de cute anticlinale şi sinclinale secundare pe un fond structural larg concav.

SINUOZITATE - cotituri şi meandrări ale unui râu.

SISTEM - ansamblu de elemente interdependente cu legi proprii de funcţionare (sistem fluvial, sistem morfogenetic etc).

SISTEM ENERGETIC - ansamblul instalaţiilor cu ajutorul cărora se produce, se transportă şi se distribuie energia electrică pe un teritoriu.

SISTEM MUNTOS - ansamblu de lanţuri de munţi formaţi prin aceeaşi orogeneză şi asemănători ca structură; ex: sistemul alpino-carpato-himalayan.

SLATINĂ - izvor de apă sărată, teren mlăştinos şi sărat.

SLAVI - triburi indo-europene care au pătruns în sec.VI-VII pe teritoriul României, participând la procesul de etnogeneză a poporului român.

SLOI - bloc de gheaţă care pluteşte pe suprafaţa apei râurilor.

SLOVACI - popor de limbă slavă, format în Slovacia; în România se întâlnesc în vestul şi în nordul ţării.

SMARALD - piatră preţioasă, varietate verde de beril.

SMÂRC - teren pe care apa băltеşte, acoperit cu vegetaţie iubitoare de umezeală (higrofilă).

SMOG - amestec de ceaţă, fum şi praf industrial format în regiuni puternic industrializate sau în mari centre urbane.

SOARE - stea de mărime mijlocie situată în centrul sistemului nostru planetar.

SOCIOSFERĂ - totalitatea factorilor biotici şi abiotici de pe Terra determinaţi de existenţa omului şi de activitatea umană; antroposferă.

SOL - strat afânat de la suprafaţa litosferei din care plantele îşi iau substanţe minerale şi apa de care au nevoie; este înzestrat cu fertilitate; României îi sunt caracteristice următoarele tipuri: *a) soluri zonale*: în câmpie: clasa molisoluri (cernoziom negru, ciocolatiu, castaniu, cernoziom levigat); în câmpiile înalte şi dealurile joase: clasa argiluvisoluri (soluri brun roşcate şi brune); în dealuri înalte şi munţi joşi: clasa cambisoluri (brune şi brune acide); în munţi înalţi, clasa spodosoluri (sub conifere podzoluri, în zonele alpine şi subalpine soluri brune acide alpine); *b) soluri azonale*: nisipoase, sărături oase, aluvionare, hidromorfe.

SOLSTIŢIU - poziţia planetei Pământ în deplasarea sa pe orbită în jurul Soarelui, la 22 iunie şi 22 decembrie, când razele Soarelui cad perpendicular pe tropice.

SONDĂ - instrument sau aparat utilizat pentru a realiza măsurători şi înregistrări în scoarţă, sol, aer, apă.

SORB - 1. fenomen carstic care crează un vârtej pe un curs de apă, cu centrul adânc, ce se scurge printr-un orificiu într-un curs subteran; 2. vânt care se propagă sub formă de vârtej.

SPECIE - grup de fiinţe asemănătoare prin aspect, metabolism, mod de viaţă, care sunt separate genetic de grupuri similare; nu există posibilitatea metisajului între indivizii aceleiaşi specii; ex: specie de animale, de plante etc.

SPECIE RELICTĂ - specie de plantă sau de animal care a supravieţuit după dispariţia florei şi faunei din care a făcut parte în timpurile geologice.

SPEOLOGIE - ştiinţa care se ocupă cu studiul peşterilor; a fost fondată de savantul român Emil Racoviţă, care a înfiinţat şi primul institut de speologie din lume, la Cluj, în anul 1920.

SPOR NATURAL - diferenţa dintre natalitate şi mortalitate; în România, în prezent, sporul natural este negativ.

STALACTITĂ - depunere calcaroasă, cu aspect de ţurţuri pe tavanul peşterilor.

STALAGMITĂ - depunere calcaroasă pe podeaua peşterilor, rezultată din acumularea calciului provenit din precipitarea carbonatului de calciu ($CaCO_3$).

STANIŞTE - loc umbrit unde se odihnesc vitele vara în timpul amiezii.

STAT - unitate administrativ-politică, culturală şi economică dezvoltată într-un spaţiu geografic (terestru şi uneori parţial acvatic), delimitată de frontiere recunoscute internaţional, cu un statut independent, care cuprinde o comunitate umană importantă din punct de vedere numeric, dispune de instituţii specifice, organizate după legi proprii şi are una sau mai multe limbi oficiale.

STAT FEDERAL - ansamblu politic care presupune existenţa a cel puţin două unităţi de guvernare între care există o diviziune a puterii, dar care se supun unei forme politice superioare de organizare - guvernul federal; ex.: Germania, Brazilia.

STATISTICĂ - ramură a ştiinţei care studiază fenomenele şi procesele guvernate de legi statistice, utilizând metode proprii de analiză şi descriere; subramuri: statistică a populaţiei, statistică economică, statistică socială etc.

STAŢIE DE EPURARE A APELOR - complex de construcţii şi instalaţii în care apele uzate sunt supuse unor tratamente (mecanice, chimice, biologice) care să le reducă impurităţile, pentru a putea fi deversate ulterior în râuri; ex.: staţia de epurare a apei din Braşov.

STAŢIE DE TRATARE A APEI - complex de construcţii şi instalaţii de limpezire, dezinfectare şi filtrare în care se intervine pentru a se corecta caracteristicile apei spre a putea fi folosită ca apă potabilă, ca apă industrială ori pentru irigaţii.

STAŢIE METEOROLOGICĂ - ansamblu amenajat, alcătuit din platforma meteorologică şi clădirea staţiei, prevăzute cu instalaţiile şi aparatura necesare efectuării de observaţii şi măsurători asupra elementelor meteorologice, după un program stabilit.

STAŢIUNE BALNEARĂ - localitate cu potenţial şi instalaţii balneare, situată pe malul mării sau al unui lac, în apropierea surselor de apă termală sau minerală, a unei surse de nămol terapeutic.

STAŢIUNE BALNEOCLIMATERICĂ - localitate cu un cadru natural adecvat pentru odihnă, cu un potenţial balnear folosit pentru tratamentul unor boli, cu amenajări şi dotări în vederea refacerii stării de sănătate a oamenilor.

STAŢIUNE TURISTICĂ - localitate care prezintă elemente de atracţie turistică şi este dotată cu infrastructura necesară pentru cazare, alimentaţie, divertisment etc.

STĂVILAR - baraj realizat transversal pe cursul unui râu în vederea reglării nivelului apei în amonte şi a debitului său de scurgere.

STÂNĂ - amenajare sezonieră în vederea adăpostirii ciobanilor şi a oilor, precum şi pentru prepararea produselor din laptele oilor.

STÂNCĂ - bloc de piatră colţuros; ex: Pietrele Doamnei din Munţii Rarău.

STEA - corp cosmic cu materia în formă de plasmă, alcătuit predominant (90%) din hidrogen şi heliu, cu căldură şi lumină proprii pe care le emit în spaţiul cosmic; în Galaxia noastră sunt 200 miliarde de stele.

STEAG - drapel.

STEJAR - arbore cu tulpina înaltă, coroana bogată şi frunzele adânc crestate, având ca fruct ghinda şi care creşte în regiunile de câmpie şi deal.

STEJĂRIŞ - pădure în care predomină una sau mai multe specii de stejar; stejăret.

STEPĂ - vegetaţie ierboasă care se dezvoltă cu precădere în câmpiile cu climat temperat continental, uneori mediteranean sau tropical; asociţiile vegetale sunt formate din graminee şi arbuşti; este dezvoltată în centrul şi sudul Dobrogei, în Bărăgan şi în estul Moldovei.

STERIL - materiale nefolosite ce rezultă din prelucrarea minereurilor sau din separarea cărbunelui de rocă.

STIBINĂ - sulfură de stibiu care se prezintă sub formă de cristale alungite şi aciculare, cu luciu metalic, culoare cenuşiu-plumburie, din care se extrage stibiu (antimoniu).

STRAT - fâşie de materie, delimitată de suprafeţe plane; ex: strat de roci, strat acvifer, strat de zăpadă etc.

STRAT ACVIFER - apa care se află în scoarţa terestră, deasupra unui strat format din roci impermeabile.

STRATIGRAFIE - ramură a geologiei care se ocupă cu studiul stratelor geologice, a istoriei Pământului şi a evoluţiei vieţii la acest nivel.

STRATOCUMULUS - formaţiune de nori situată la mai puţin de 2 000 m altitudine, care se dezvoltă mai ales iarna, cu aspect de straturi sau bancuri, cenuşii-albicioşi, din care cad foarte rar ploi.

STRATOSFERĂ - strat atmosferic situat între 12 şi 50 km înălţime, în care se formează ozonul ce atenuează efectul razelor ultraviolete, făcând posibilă existenţa vieţii pe Pământ.

STRÂMTOARE - loc îngust de trecere între doi munţi (defileu, chei) sau dintr-o mare în alta (strâmtorile Bosfor, Gibraltar etc).

STRUCTURĂ GEOLOGICĂ - modul în care sunt aşezate stratele de roci în scoarţa terestră (structură monoclinală, faliată etc.).

STRUNGĂ - şa între două culmi prin care se trece muntele dintr-o parte în alta; ex: şaua Strunga din Munţii Bucegi.

STUFĂRIŞ - zonă supraumectată, mlăştinoasă, acoperită cu mult stuf.

STURIONI - peşti marini răpitori de talie mare, cu schelet cartilaginos-osos, fără solzi, care depun icre negre: morun, cegă, nisetru, păstrugă.

SUBACVATIC - care se află sub apă.

SUBALPIN - etaj climatic, de floră, faună, soluri ori peisaj, care face trecerea de la pădure la etajul alpin; în Munţii Carpaţi este dezvoltat între 1 800 - 2 000 m.

SUBCARPATIC - tip de relief dezvoltat în avanfosa de la marginea Carpaţilor.

SUBDEZVOLTARE - stare economică specifică ţărilor care nu au atins pragul dezvoltării economice şi care se confruntă cu existenţa produsului naţional brut (PNB) scăzut, malnutriţie, analfabetism, mortalitate infantilă ridicată, şomaj ridicat etc.

SUBDUCŢIE - proces prin care o placă tectonică grea (bazaltică), coboară pe un plan înclinat în astenosferă unde se topeşte, iar o alta, mai uşoară, se ridică şi se încreţeşte, formând munţii; subducţia este însoţită de seisme şi erupţii vulcanice puternice.

SUBETAJ - 1. diviziune a unui etaj geologic care prezintă caracteristici proprii petrografice sau paleontologice; 2. diviziune a unui etaj de vegetaţie; ex: subetajul fagului în spaţiul etajului pădurilor nemorale (de foioase).

SUBLIMARE - proces de trecere a unei substanţe solide în stare gazoază sau invers fără a trece prin faza intermediară lichidă.

SUBMARIN - 1. care se produce sau se găseşte sub suprafaţa apei mării sau oceanului; 2. navă care poate naviga şi sub apă, utilizată în scop ştiinţific sau militar.

SUBMERS - sector acoperit de apă din zona litorală a mărilor şi oceanelor; ex.: câmpie submersă.

SUBSIDENŢĂ - proces tectonic de coborâre treptată a bazinelor de sedimentare ca urmare a apăsării exercitate de greutatea depozitelor acumulate.

SUBSOL - totalitatea formaţiunilor geologice aflate sub pătura actuală de sol, care pot fi investigate şi cercetate din punct de vedere geologic.

SUBTERAN - care se află sub nivelul solului; ex.: apă subterană.

SUBTROPICAL - climat situat la exteriorul tropicelor, până la 40° lat. N şi S, unde se formează zone de maximă presiune.

SUBURBIE - zonă periferică a unui oraş, cu dotări edilitare urbane puţine.

SUD (MIAZĂZI) - punct cardinal.

SUD-EST - punct intercardinal, situat între sud şi est, pe direcţia bisectoarei unghiului dintre cele două puncte cardinale.

SUD-VEST - punct intercardinal, situat între sud şi vest, pe direcţia bisectoarei unghiului dintre cele două puncte cardinale.

SURPĂTURĂ - 1. teren accidentat care este pe cale să se prăbuşască, să alunece; 2. loc de unde s-a prăbuşit deja o porţiune de teren.

SURPLOMBĂ - scobitură formată la baza unui abrupt ori a falezei prin eroziunea provocată de râu sau de valuri.

SUPRAFAŢĂ DE EROZIUNE - 1. suprafaţă rezultată prin procese de eroziune; 2. platformă de eroziune.

SUSPENSII - materiale de dimensiuni foarte mici transportate de apa râurilor şi a fluviilor, ca urmare a scurgerii turbulente.

Ş

ŞA - zonă mai coborâtă între două vârfuri sau două culmi, care înlesneşte trecerea de pe un versant pe altul.

ŞANŢ - microformă de relief lungă şi îngustă, rezultată prin săparea sa naturală (prin prăbuşire) sau artificială pentru scurgerea apei, îngroparea unei conducte etc.

ŞANŢ TECTONIC - fractură în scoarţa terestră, cu aspect de vale îngustă şi adâncă, având lungimi de mii de kilometri; separă două plăci sau microplăci tectonice; rift.

ŞARIAJ - proces complex specific zonelor de orogen de încălecare a unor formaţiuni geologice autohtone cu lungimi considerabile (zeci, sute de km) de către pachete de roci, pânze alohtone.

ŞELF CONTINENTAL - marginea continentelor prelngită sub apa mărilor şi oceanelor până la adâncimi de 200 metri; platformă continentală.

ŞENAL - canal natural sau săpat artificial în porturi sau strâmtori pentru a facilita navigaţia vaselor cu pescaj mare.

ŞEPTEL - efectiv de animale domestice crescute într-o regiune, ţară etc., pentru a obţine avantaje, beneficii economice.

ŞES - loc neted, întins; câmpie.

ŞIBLEAC - formaţiune vegetală alcătuită din tufişuri de scumpie, mojdrean, cărpiniţă, liliac etc., prezentă în zonele submediteraneene din Bulgaria, Serbia, România etc.

ŞINDRILĂ - scândură subţire din lemn de brad folosită pentru acoperirea caselor, în zonele montane şi submontane.

ŞIROIRE - scurgere rapidă pe o suprafaţă înclinată, a apei rezultată din ploaie sau din topirea zăpezilor; determină adâncirea rigolelor şi a torenţilor.

ŞIST BITUMINOS - rocă sedimentară care are proprietatea de a se desface în plăci subţiri cu feţe paralele, rezultată prin transformarea unui nămol cu materie organică acumulat în bazine acvatice, în lipsa oxigenului.

ŞIST CRISTALIN - rocă metamorfică rezultată prin transformarea în interiorul scoarţei a altor roci, la temperaturi şi presiuni ridicate.

ŞISTUOZITATE - proprietate a rocilor metamorfice şi sedimentare de a se desface în foi sau plăci, pe anumite planuri paralele.

ŞISTURI VERZI - roci slab metamorfozate de culoare verzui-brună care s-au format în orogeneza caledoniană.

ŞLEAU - asociaţie vegetală arborescentă alcătuită dominant din goruni, tei şi carpeni, care se dezvoltă în dealurile joase.

ŞOMAJ - fenomen socio-economic negativ care apare în urma pierderii locului de muncă a unei părţi a populaţiei sau ca urmare a creşterii ofertei de mun-

că, prin atingerea vârstei legale de angajare a noilor generaţii.

ŞOMER - persoană de peste 18 ani care nu are loc de muncă.

ŞOSEA - drum destinat deplasării vehicolelor.

ŞOT - 1. depresiune în care se pierd apele râurilor în regiunile semideşertice cu regim endoreic din nordul Africii; 2. lac sărat în zonele semideşertice din nordul Africii (Magreb) care seacă în perioadele de secetă şi unde se formează depozite de sare; ex.: Chott el Chergui, în Algeria.

ŞURĂ - anexă a gospodăriei folosită pentru adăpostirea vitelor sau pentru păstrarea uneltelor agricole.

ŞVABI - denumire dată coloniştilor germani care s-au stabilit în Banat, în secolul al XVIII-lea; în mod generic denumirea a fost extinsă francezilor, italienilor şi spaniolilor veniţi în aceeaşi perioadă în aceste regiuni.

T

TABĂRĂ - 1. aşezare temporară în corturi; 2. complex de clădiri şi dotări utilizat pentru a primi copiii aflaţi la odihnă sau sportivii pentru efectuarea antrenamentelor.

TAIFUN - ciclon tropical specific Asiei de Est caracterizat prin ploi torenţiale şi vânturi violente.

TAIGA - pădure de conifere care se dezvoltă pe soluri umede, în climatul temperat rece din partea europeană a Rusiei şi nordul Asiei (Siberia); impropriu s-a extins şi pentru pădurile de conifere canadiene.

TAKÂRE - poligoane rezultate prin evaporarea apei, uscarea şi crăparea argilelor din deşerturile Asiei Centrale.

TALUZ - suprafaţă cu înclinarea mai mare de 45°.

TALUZ CONTINENTAL - abrupt continental.

TALVEG - linie care uneşte cele mai joase puncte din lungul albiei minore a râului; firul văii.

TANANT - substanţă chimică naturală sau sintetică utilizată la tăbăcirea pieilor crude.

TARO - denumire dată unor plante cultivate în regiunile tropicale, originare din Asia de SE şi America, cu tuberculi comestibili.

TASARE - 1. proces de lăsare lentă a suprafeţelor formate din loess şi depozite loessoide, sub propria greutate; 2. micşorare a volumului porilor rocilor sub presiunea stratelor de deasupra.

TĂPŞAN - microformă de relief cu pantă redusă, care leagă un versant de o suprafaţă plană, rezultat din depunerea materialelor provenite din eroziunea versanţilor la baza acestora.

TĂTARI - populaţie de rasă mongoloidă, de limbă altaică şi religie islamică, localizată în România cu deosebire în sudul Dobrogei şi în oraşele dunărene.

TĂU - denumire populară dată lacurilor glaciare cu adâncimi şi suprafeţe mici; ex: Tăul Negru din Munţii Retezat.

TÂRG - 1. aşezare medievală cu funcţii comerciale şi meşteşugăreşti; 2. denumire dată pieţei agroalimentare a unei localităţi; 3. suprafaţă de teren amenajată pentru vânzarea diferitelor produse.

TECTONICĂ - domeniu al geologiei care studiază structura scoarţei terestre, mişcările tectonice şi consecinţele acestora.

TELECOMUNICAŢIE - transmiterea la mare distanţă a mesajelor sub formă de semnale, prin telefonie, telegrafie, televiziune, fototelegrafie.

TELEFERIC - mijloc de transport pe cablu, folosit în zone greu accesibile.

TEMPERATURĂ - mărime fizică prin care se exprimă starea de încălzire sau răcire a unui mediu.

TEMPERATURĂ MAXIMĂ ABSOLUTĂ - valoarea cea mai ridicată a temperaturii aerului înregistrată pe un teritoriu; în România, maxima absolută a fost de 44,5°C, la 10 august 1951, înregistrată la staţia Ion Sion, lângă Brăila.

TEMPERATURĂ MINIMĂ ABSOLUTĂ - valoarea cea mai scăzută a temperaturii înregistrată pe un teritoriu; în România, minima absolută a fost de -38,5°C, la 25 ianuarie 1942, înregistrată la staţia Bod, lângă Braşov.

TEODOLIT - instrument optic folosit în lucrările geodezice şi topografice pentru măsurarea unghiurilor orizontale şi verticale.

TERASĂ - formă de relief, asemănătoare unei trepte, creată prin eroziune şi dezvoltată în lungul râurilor, fluviilor, ţărmurilor mărilor şi ale lacurilor.

TERASARE - ansamblul lucrărilor de amenajare a unor trepte plane, pe terenurile în pantă, pentru combaterea eroziunii solurilor.

TEREN AGRICOL - suprafaţă destinată agriculturii; terenurile agricole pot fi: arabile, păşuni şi fâneţe, vii şi livezi.

TEREN ARABIL - teren care se ară, de obicei cultivat cu cereale şi plante tehnice.

TEREN DEGRADAT - suprafaţă afectată de procese naturale (alunecări, şiroire, torenţialitate etc.) sau antropice (păşunat, construcţii, lucrări agricole etc) care duc la înlăturarea anumitor orizonturi sau a stratului de sol în întregime.

TERESTRU - care aparţine Pământului.

TERITORIU - suprafaţă alcătuită din uscat, apele interioare, marea teritorială şi spaţiul aerian, delimitată după criterii politico-administrative, economice sau naturale de graniţele unui stat.

TERMAL - izvor cu temperatura apei mai ridicată decât media temperaturii aerului din luna cea mai călduroasă a acelui loc.

TERME - băi publice la romani.

TERMOCENTRALĂ - centrală electrică ce utilizează energia termică a gazelor, cărbunilor sau altor hidrocarburi pentru obţinerea energiei electrice.

TERMOFICARE - alimentare centralizată a unor clădiri, întreprinderi, localităţi cu căldură şi apă caldă obţinute în termocentrale.

TERMOMETRU - instrument de măsurare a temperaturii aerului, apei, solurilor.

TERRA ROSSA - sol format pe calcare, de culoare roşcată, specific regiunii mediterancene sau dezvoltat pe materiale rezultate din alterarea calcarului, în alte regiuni, în condiţiile unor climate mai calde din trecutul geologic.

TERŢIAR - parte a neozoicului formată din două perioade: *paleogen* şi *neogen.*

TETHYS - mare care în trecutul geologic despărţea continentele *Laurasia* şi *Gondwana*; prin închiderea acestei mări s-a format lanţul muntos alpino-carpato-himalayan.

TGV - tren de mare viteză care circulă în Franţa, între capitală şi marile centre urbane; ex.: între Paris-Lyon, Paris-Bordeaux etc.

TIERRA - regiune bioclimatică dezvoltată în altitudine, caracteristică Americii Latine, formată din patru etaje: *tierra caliente, tierra templada, tierra fria, tierra gelada.*

TIMP - formă fundamentală de existenţă a materiei aflată în mişcare ce exprimă succesiunea şi simultaneitatea proceselor realităţii obiectuale, care se apreciază prin anumite mărimi: oră, zi, an etc.

TINOV - turbărie situată într-o mică depresiune de pe un platou montan, în care se dezvoltă mușchi şi specii relicte glaciare; în Carpaţii Româneşti există circa 200 de tinoave la altitudini cuprinse între 800-2 000 m.

TIP DE MEDIU - caracteristici comune ale elementelor mediului înconjurător care se asociază într-o structură individuală.

TIP DE RELIEF - categorie de forme de relief impusă de un element determinant: râul pentru relieful fluvial, calcarul pentru relief carstic, gheaţă pentru relief glaciar.

TOAMNĂ - perioadă de timp scursă între 23 septembrie (echinocţiul de toamnă) şi 22 decembrie (solstiţiul de iarnă), anotimp de trecere de la vară la iarnă.

TONĂ - unitate de măsură a masei egală cu 1 000 de kilograme; simbol **t.**

TOPAZ - piatră preţioasă formată din silicat hidratat de aluminiu cu fluor, sub formă de cristale mari, transparente, limpezi, incolore sau de culoare galbenă, albastră, violetă sau roşie.

TOPOCLIMAT - climat local caracterizat prin variaţia caracteristicilor elementelor climatice datorate particularităţilor suprafeţei terenului.

TOPOGRAFIE - ramură a geodeziei ce realizează măsurători pe suprafaţa terestră pentru reprezentarea acesteia grafic sau numeric în plan orizontal, pe hărţi sau pe planuri.

TORENT - **1.** curs temporar de apă format la ploile torenţiale; **2.** formă de relief rezultată din unirea ogaşelor şi ravenelor şi adâncirea acestora; canalul de scurgere transportă apa şi materialele erodate.

TORID - foarte cald, fierbinte.

TORNADĂ - fenomen atmosferic prin care aerul se mişcă turbionar cu sens ascendent şi viteză foarte mare, creând o formă de pâlnie cu baza într-un nor cumulonimbus şi cu vârful spre suprafaţa terestră, putând absorbi obiectele de pe sol; trombă.

TRANSHUMANŢĂ - deplasarea sezonieră a păstorilor cu turmele de animale de la şes la munte (primăvara) sau de la munte la şes (iarna) pentru asigurarea hranei acestora.

TRANSGRESIUNE MARINĂ - înaintarea apei mării peste uscatul continental, datorită mişcării eustatice (de ridicare) sau epirogenetice (de lăsare) a scoarţei terestre.

TRANSPORT - procesul de deplasare a materialelor de la locul de formare la cel de acumulare, de către agenţii externi: apă curgătoare, curenţi, valuri, vânturi, gheaţă etc.

TRANZIŢIE - proces de trecere de la un sistem socialist de organizare politică, socială şi economică, la unul capitalist.

TRAVERTIN - rocă sedimentară alb-gălbuie cu porozitate mare, formată prin precipitarea carbonatului de calciu ($CACO_3$) din apă pe resturi organice sau fragmente de rocă.

TRĂSNET - descărcare electrică produsă în atmosferă, în timpul furtunilor, între un nor şi un obiect proeminent de pe sol.

TREAPTĂ DE RELIEF - asociere a denivelărilor scoarţei terestre pe interval: 0 - 300 m pentru câmpie, 300 - 1 000 m pentru dealuri şi podişuri, 1 000 - 3 000 m pentru munţii mici şi mijlocii, 3 000 - 8 848 m pentru munţii înalţi; nu întotdeauna se respectă strict aceste valori.

TRECĂTOARE - loc îngust din lungul unei văi care facilitează circulaţia dintr-o parte în alta a unui munte sau deal înalt.

TRIAJ - staţie de cale ferată în care se realizează compunerea şi descompunerea trenurilor de marfă, trierea vagoanelor, recompunerea trenurilor de transport persoane etc.

TRIASIC - prima perioadă a erei mezozoice, când se dezvoltau gimnospermele, criptogamele vasculare, algele, o faună bogată de belemniţi, lamelibranhiate, crustacee etc. şi începea fragmentarea continentului unic, Pangaea.

TROPIC - paralelă importantă a Pământului notată cu 23°27' lat. nordică (Tropical Racului) sau sudică (Tropical Capricornului)

TROPOSFERĂ - strat inferior al atmosferei terestre, localizat între suprafaţa terestră şi înălţimea de 10-17 km (mai mare la Ecuator, mai mică la poli), în care se produc turbulenţele şi fenomenele atmosferice, care concentrează circa 80% din masa totală a atmosferei şi în care au loc toate fenomenele meteorologice.

TROVANŢI - sfere mari de nisip puternic cimentat; ex: trovanţii de la Costeşti (jud. Vâlcea).

TSUNAMI - val oceanic de dimensiuni foarte mari, care se propagă cu viteză de sute de km/oră, cauzat de cutremure, erupţii vulcanice sau alunecări submarine de mare extindere.

TUF VULCANIC - rocă divers colorată, rezultată din consolidarea cenuşilor vulcanice cu diametrul sub 2 mm.

TUFIŞ - pâlc de arbuşti.

TUNDRĂ - zonă de vegetaţie dezvoltată în regiunile subpolare; termenul a fost extins pentru munţii înalţi, la altitudini mai mari de limita pădurii; formată din muşchi, licheni, arbuşti, tufişuri scunde etc.

TUNEL - construcţie constând într-o galerie subterană folosită pentru circulaţia vehiculelor şi uneori a pietonilor, care traversează un munte, un deal sau trece pe sub o apă (ex.: Eurotunelul care leagă Franţa de Marea Britanie).

TURBĂ - cărbune inferior, cu putere calorică redusă, rezultat în urma descompunerii incomplete a resturilor vegetale.

TURBĂ EUTROFĂ - depozit organic format în medii saturate cu apă, bogate în săruri de calciu.

TURBĂ MEZOTROFĂ - depozit organic cu un conţinut moderat de săruri, format în condiţii de umiditate bogată.

TURBĂ OLIGOTROFĂ - depozit organic sărac în substanţe minerale, format într-un mediu umed, lipsit de săruri.

TURBĂRIE - mlaştină în care se formează turba, printr-un proces de acumulare şi transformare a materiei organice într-un mediu foarte umed.

TURCI - popor constituit ca naţiune în Turcia, de religie islamică; etnia turcă este întâlnită în România cu precădere în Dobrogea.

TURISM - 1. ramură a economiei care exploatează resursele turistice; 2. deplasarea oamenilor în afara localităţii lor de domiciliu în scopul recreerii, odihnei, tratamentului sau cunoaşterii, în perioadele de vacanţă sau la sfârşit de săptămână.

TURIST - persoană care se deplasează pentru un anumit timp în afara localităţii de domiciliu pentru recreere, cunoaşterea unor valori materiale sau culturale, odihnă ori tratarea unor afecţiuni.

TURN - microformă de relief dezvoltată pe conglomerate, gresii, calcare etc., cu aspect de prismă, rezultată prin eroziune.

Ţ

ŢANC - 1. vârf ascuţit din regiunile montane de mare altitudine; 2. vârf de stâncă.

ŢAPINAR - muncitor forestier care utilizează pentru deplasarea buştenilor o unealtă specială numită ţapină.

ŢAPINĂ - unealtă veche destinată manevrării buştenilor, alcătuită dintr-o cange de oţel cu vârf ascuţit, fixată într-o coadă de lemn.

ŢARĂ (STAT) - teritoriu locuit de un popor organizat plitico-administrativ într-un stat.

ŢARC - loc îngrădit destinat adăpostirii oilor, vitelor etc.; ocol.

ŢARINĂ - câmp cultivat; ogor.

ŢĂRAN - individ care locuieşte în mediul rural, având ca principală ocupaţie agricultura.

ŢĂRM - fâşie de pământ situată la marginea unei întinderi de apă, aflată sub acţiunea valurilor şi mareelor.

ŢELINĂ - teren necultivat sau care a fost lăsat nelucrat mulţi ani; pârloagă.

ŢIGLĂ - placă din argilă arsă, din sticlă sau din ciment folosită pentru a înveli acoperişul clădirilor.

ŢIGLĂI - termen folosit în Transilvania pentru alunecări de teren de dimen-

siuni mari, în formă de movile.

ŢINUT - regiune sau teritoriu cu caracteristici geografice proprii.

ŢIŢEI (PETROL) - rocă sedimentară, organogenă, formată în mediul marin, lipsit de oxigen, reprezentând un amestec de hidrocarburi solide, lichide şi gazoase, de culoare brună-neagră; prin distilare se obţin produse petroliere; zăcămintele de petrol se concentrează în: Subcarpaţi, Podişul Getic, Câmpia Română, Platforma Mării Negre, Câmpia şi Dealurile de Vest.

ŢOL - unitate de măsură pentru lungime folosită în Anglia şi SUA, egală cu 25,4 mm.

ŢUGUI - termen regional folosit pentru a denumi creştetul de formă conică al unui munte sau al unui deal; pisc.

U

UCRAINEAN - popor format ca naţiune pe teritoriul statului Ucraina, vorbitor al unei limbi slave; etnia ucraineană este întâlnită în România (Bucovina şi Maramureş).

UED - curs de apă de dimensiuni variabile provenit din regimul intermitent al volumului de apă, având albia acoperită de material detritic şi o vale largă; seacă în cea mai mare parte a anului, caracteristic pentru Africa de Nord şi Peninsula Arabia.

ULIŢĂ - drum îngust care străbate un sat, delimitat de gospodării sau terenuri care aparţin localităţii, utilizat pentru circulaţia pedestră şi a mijloacelor de transport.

ULMET - pădure în care predomină ulmul.

UNDĂ - 1. mişcare ondulatorie care se propagă pe suprafaţa apei liniştite datorită unei cauze externe sau interne; 2. ploaie care cade în rafale; 3. masă de aer care se mişcă uşor; 4. şuvoi, torent.

UNESCO - Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură care promovează cooperarea între naţiuni în domeniul educaţiei, ştiinţei şi culturii.

UNITATE DE RELIEF - suprafaţă bine delimitată în raport cu regiunile înconjurătoare, care cuprinde un ansamblu de forme de relief.

UNITATE ECONOMICĂ - unitate organizată după un plan tehnic, economic şi juridic în care se produc bunuri materiale şi/sau se prestează servicii.

UNIUNE DE STATE - formă simplă de asociere între state, în cadrul căreia fiecare stat îşi păstrează individualitatea.

UNIUNEA EUROPEANĂ (UE) - spaţiu economic rezultat printr-un proces de integrare, în ideea unificării europene, bazată pe o piaţă europeană comună, uniune economică şi monetară, uniune politică, cetăţenie comună etc; instituţiile UE sunt: Consiliul European, Comisia Europeană, Consiliul de Miniştri, Parlamentul European.

UNIVERS - totalitatea corpurilor cereşti vizibile sau care nu pot fi văzute din cauza distanţelor infinite, precum şi spaţiul care le înconjoară.

URAGAN - ciclon tropical cu viteză mare de deplasare şi acţiune distrugătoare, însoţit de ploi torenţiale.

URANIU - metal radioactiv folosit drept combustibil nuclear.

URBAN (TOPOCLIMAT) - topoclimat specific oraşelor, mai ales aglomerărilor urbane, diferit de cel al zonelor înconjurătoare printr-o temperatură medie anuală mai ridicată cu 1-3°C, nebulozitate mai mare, vânturi direcţionate de amplasarea clădirilor etc.; este influenţat de activităţile economice, trafic, densitatea populaţiei şi a clădirilor etc.

URBANISM - ansamblu de ştiinţe şi tehnici care se ocupă cu amenajarea, organizarea, sistematizarea şi restructurarea aşezărilor umane, precum şi cu proiectarea de noi aşezări sau cartiere.

URBANIZARE - proces de dezvoltare a oraşelor datorită creşterii numărului populaţiei urbane sau prin trecerea aşezărilor rurale în categoria celor urbane.

USCAT - suprafaţa litosferei neacoperită de apele Oceanului Planetar, care ocupă 29 % din suprafaţa Pământului; din întreaga suprafaţă a uscatului, 15 400 000 km² este acoperită de gheţari.

UZINĂ - ansamblu de construcţii, instalaţii şi maşini cu ajutorul cărora se prelucrează şi se transformă materiile prime în mijloace de producţie şi bunuri materiale.

UZINĂ HIDROELECTRICĂ - unitate industrială în care se obţine energie electrică prin transformarea energiei apelor.

UVALĂ - depresiune carstică de formă alungită, rezultată din contopirea mai multor doline.

V

VAD - loc pe cursul unui râu, cu malul jos şi apa puţin adâncă, prin care se poate trece cu uşurinţă de pe un mal pe altul.

VAL - undă formată la suprafaţa mărilor, oceanelor sau lacurilor prin mişcarea oscilatorie a maselor de apă datorită vântului (val eolian), pantei de scurgere (în cazul râurilor) şi datorită cutremurelor (val seismic).

VALAHI - nume dat de către alte popoare în evul mediu populaţiei române din stânga şi dreapta Dunării.

VALE - formă de relief negativă, străbătută temporar sau permanent de o apă curgătoare; elementele unei văi sunt: talvegul, albia minoră, malurile, albia majoră, terasele.

VALE GLACIARĂ - vale creată prin scurgerea unui gheţar pe o suprafaţă înclinată; are profil transversal cu versanţi abrupţi şi fundul plat, având aspectul literei U.

VALE LONGITUDINALĂ - vale dezvoltată în aceeaşi direcţie cu cea a două culmi montane paralele.

VALE TRANSVERSALĂ - vale care traversează o culme montană sau o grupă de munţi (Olt, Mureş).

VALUTĂ - unitate bănească a unei ţări definită printr-o cantitate de metal preţios (aur).

VAMĂ - instituţie a statului care controlează intrarea şi ieşirea persoanelor şi mărfurilor dintr-o ţară, în vederea respectării legislaţiei acelei ţări cu privire la circulaţia mărfurilor şi a persoanelor.

VARĂ - anotimpul corespunzător perioadei de timp scursă între 21 iunie (solstiţiul de vară) şi 23 septembrie (echinocţiul de toamnă); sezonul cel mai călduros al anului.

VATRA SATULUI - suprafaţă ocupată de gospodăriile ţărăneşti, de drumuri şi de dotările specifice unui sat.

VATRA VULCANULUI - rezervorul cu magmă al unui vulcan.

VĂIOAGĂ (VĂIUGĂ) - denumire regională dată în România unei văi înguste şi puţin adânci.

VĂZDUH - aer, atmosferă.

VÂRF - 1. formă de relief pozitivă ascuţită, rotunjită sau plată, situată pe interfluvii; 2. punct culminant.

VÂLCEA - vale mică, fără scurgere permanentă, cu versanţi evazaţi şi albie slab conturată, fixată de vegetaţie.

VÂNT - mişcare orizontală a maselor de aer, datorată diferenţelor de presiune şi caracterizată prin *viteză, direcţie, intensitate* şi *durată*.

VÂRŞĂ - împletitură din nuiele sub forma unui sac cu o deschizătură, utilizată la prinderea peştilor, în mediul rural.

VÂRTEJ - turbion care apare în aer sau în apă datorită unui obstacol.

VEAC - interval de timp de 100 de ani; secol.

VECIN - aflat în imediata apropiere a cuiva, a unui obiect, a unei ape, păduri etc.

VEGETAŢIE - totalitatea plantelor dintr-o regiune, asociate în funcţie de condiţiile naturale.

VELD - termen utilizat pentru a denumi savana cu ierburi înalte care se dezvoltă în sudul Africii.

VELUR - 1. tip de stofă de lână cu aspect catifelat; 2. piele tăbăcită de taurină, utilizată în industria pielăriei.

VERSANT - suprafaţă înclinată a unui deal sau munte, care face legătura între nivelul interfluviilor şi baza sau poalele dealului ori muntelui.

VEST (APUS) - punct cardinal; locul unde apune Soarele.

VIADUCT - construcţie de beton, de piatră sau de metal care susţine o cale ferată sau o şosea şi care trece peste o vale, o depresiune sau o altă cale de circulaţie.

VIFOR - termen popular pentru furtună cu zăpadă.

VIITURĂ - creştere a cantităţii de apă care se deplasează în şuvoaie şi se datorează averselor puternice, topirii bruşte a zăpezii sau ruperii unor baraje.

VIJELIE - vânt cu variaţii bruşte de direcţie şi viteză, însoţit adesea de precipitaţii şi descărcări electrice.

VIKING - nume atribuit populaţiei de războinici, navigatori şi negustori ce locuia în secolele VII-X în nordul Europei şi care s-a remarcat prin expediţii întreprinse în Europa şi America de Nord.

VINIETĂ - ilustraţie asemănătoare unui timbru care se aplică pe hartă, pentru a evidenţia un detaliu.

VINOTECĂ - vinuri de soiuri diferite şi produse în ani diferiţi, adunate într-o colecţie.

VIRAN - termen folosit pentru a desemna un teren pe care nu s-a construit nimic şi care este uneori neîngrădit.

VIRGA - formă de precipitaţii care nu ajung la suprafaţa solului deoarece se evaporă în atmosferă din cauza temperaturilor mari.

VIROAGĂ - formă de relief negativă, cu aspect de vale îngustă şi adâncă, pante abrupte, creată prin eroziunea torenţilor sau prin părăstirea albiei minore de către un râu.

VISCOL - furtună violentă de zăpadă sau lapoviţă; transportă zăpada provenită din ninsoare sau din stratul depus.

VITICULTURĂ - ramură a agriculturii care se ocupă cu cultura viţei-de-vie.

VIŢĂ-DE-VIE - plantă perenă, de origine mediteraneană care se cultivă pentru struguri; cea mai importantă zonă de cultură a viţei-de-vie din ţara noastră este cea a Subcarpaţilor.

VIVIPAR - specie de animale care naşte pui vii şi îi hrăneşte cu lapte.

VREME - manifestarea elementelor meteorologice la un moment dat, într-un anumit loc.

VULCAN - formă de relief conică rezultată din antrenarea la suprafaţa scoarţei terestre, prin crăpăturile acesteia, a topiturilor magmatice sub formă de lavă, gaze, materiale piroclastice etc.

VULCAN NOROIOS - formă de relief conică rezultată la suprafaţa pământului din antrenarea noroiului şi a apei de către gazele degajate de zăcămintele de hidrocarburi; la Berca-Arbănaşi (Subcarpaţii Curburii) fenomenul este bine reprezentat; apar cratere, conuri noroioase, curgeri de noroi.

VULCAN STINS - vulcan despre a cărui activitate nu există informaţii scrise; vulcanii din vestul Carpaţilor Orientali (Oaş-Gutâi-Ţibleş-Călimani-Gurghiu-Harghita) intră în această categorie.

VULCANIC - tot ce aparţine de vulcani: rocă vulcanică, aparat vulcanic etc.

VULCANOCARST - procese şi forme de relief dezvoltate în regiunile vulcanice: (peşteri, tunele, concreţiuni) ca urmare a circulaţiei apei, a alterării sau a precipitării rocilor vulcanice, prezent în Munţii Călimani.

Z

ZADĂ (LARICE) - specie de conifer care îşi pierde frunzele sub formă de ace, iarna, ca adaptare la temperaturile foarte scăzute.

ZĂCĂMÂNT - acumulare de substanţe minerale utile, cu valoare economică; există zăcăminte metalifere şi nemetalifere.

ZĂNOAGĂ - circ glaciar; căldare glaciară.

ZĂPADĂ - precipitaţii solide, formate din cristale de gheaţă.

ZĂVOI - pădure puţin întinsă, formată din specii de plante iubitoare de umiditate, situată în luncile râurilor; specii caracteristice: salcia, plopul, arinul etc. care au şi rolul de fixator al aluviunilor prin sistemul lor radicular.

ZÂMBRU - arbore răşinos din familia pinului, cu ace grupate câte cinci, care se dezvoltă în Munţii Carpaţi (Munţii Călimani, Munţii Retezat etc.).

ZENIT - amiază.

ZGURĂ - funingine.

ZI - durată în care se realizează rotaţia completă a Pământului în jurul axei sale: 23 de ore, 56 de minute şi 4,09 secunde (zi siderală); ziua solară are durata medie anuală de 24 de ore şi începe la orele 12, când Soarele se află la meridianul locului.

ZI TROPICALĂ - zi în care temperatura aerului depăşeşte 30°C.

ZIMBRU - specie de bovid pe cale de dispariţie, având corpul acoperit cu blană deasă, capul mare, coarne mici, coamă şi barbă mari; este ocrotit în pădurile Dragoş-Vodă - Piatra Neamţ şi în zona Haţegului.

ZINC - metal albăstrui care se exploatează din zăcăminte polimetalice sau din combinaţiile cu plumbul, folosit în industria chimică.

ZMEURIŞ - teren pe care cresc spontan sau prin cultivare zmeuri; zmeuret.

ZONĂ - suprafaţă de teren în care anumite elemente (clima, vegetaţia, solurile) sau fenomene şi procese geografice (eroziunea etc.) au trăsături comune; ex: zonă de climă, zonă de vegetaţie etc.

ZONĂ CLIMATICĂ - regiune delimitată de latitudine şi dezvoltată pe longitudine care se caracterizează prin anumite particularităţi climatice; România se află în *zona climei temperate.*

ZONĂ DEFAVORIZATĂ - arie geografică în care: **1.** se face concedierea a peste 25% din populaţia activă; **2.** rata şomajului depăşeşte cu 25% rata şomajului la nivel naţional; **3.** se fac disponibilizări masive ale personalului minier, ca urmare a aplicării programelor de restructurare; **4.** mai mult de 50% din populaţia salariată lucrează într-o singură ramură industrială; **5.** mijloacele de comunicaţie şi infrastructura sunt foarte slab dezvoltate.

ZONĂ ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ - zonă situată între limita mării teritoriale şi linia de 200 mile marine de la ţărm, unde statul riveran are dreptul exclusiv de exploatare a resurselor.

ZONĂ INDUSTRIALĂ - spaţiu cu o concentrare importantă de întreprinderi industriale.

ZONĂ PERIURBANĂ - areal din jurul unui oraş, aflat într-o strânsă legătură în plan economic, social şi cultural.

ZOOTEHNIE - **1.** ramură a agriculturii care se ocupă cu creşterea animalelor, oferind materie primă industriei alimentare; **2.** ştiinţă care studiază aspecte legate de creşterea animalelor domestice.

W

WADI - termen de origine arabă care desemnează văile cu aspect de chei din zonele deşertice şi semideşertice din Africa de Nord şi Peninsula Arabia.

WILD - denumire dată în America de Nord ţinuturilor sălbatice, slab locuite.

WILLY-WILLY - denumire dată ciclonilor tropicali care se manifestă pe ţărmurile nordice ale Australiei; cuvânt aborigen.

WOLD - teren din regiunile calcaroase pe care nu se dezvoltă pădure, în Marea Britanie.

WURM - ultima fază glaciară din sistemul alpin.

X

XENOFOBIE - formă a şovinismului, prin care se exprimă o atitudine de dispreţ şi ură faţă de un grup etnic, un popor sau o naţiune.

XEROFIT(Ă) - plantă care se dezvoltă în deşert, semideşert sau în zona de stepă, unde există un mare deficit de umiditate, sezonier sau permanent.

XEROMORF - plantă care suferă modificări de natură funcţională şi structurală, ca urmare a adaptării la condiţiile de viaţă din deşert sau semideşert.

Y

YARD - unitate de măsură anglo-saxonă pentru lungime; 1 yd = 0,914 m.

YUCCA - plantă din familia liliaceelor, cu tulpina scurtă şi ramificată, frunze grupate în smocuri, flori mari, albe sau violacee; se cultivă în India şi America şi se foloseşte în industria textilă.

YUNGA - pădure tropicală care se dezvoltă în Munţii Anzi din America de Sud, la altitudini mici.

Bibliografie

Bulgăr, G., (2006), *Dicţionar de sinonime,* Editura Lucman, Bucureşti.

Dincă, C., (2005), *Dicţionar de termeni geografici pentru elevi. Geografia României,* Editura Booklet, Bucureşti.

Erdeli, G. şi colaboratorii, (1999), *Dicţionar de Geografie umană,* Editura Corint, Bucureşti.

Grozavu, A., Kocsis, L., (2005), *Dicţionar poliglot şi multimedia de mediu şi ştiinţe ale Pământului,* Editura Azimuth, Iaşi.

Ielenicz, M. şi colaboratorii,(1999), *Dicţionar de Geografie fizică,* Editura Corint, Bucureşti.

Ielenicz, M., Erdeli, G., Marin, I., (2001), *Dicţionar de termeni geografici pentru gimnaziu şi liceu,* Editura Corint, Bucureşti.

Pârvu, C., (2005), *Dicţionar enciclopedic de mediu (vol. I-II),* Regia Autonomă Monitorul Oficial, Bucureşti.

Petraş, I., (2003), *Mic Dicţionar Geografic,* Editura Dacia, Cluj-Napoca.

Todiraş, A.D., (1999), *Dicţionar de geografie,* Editura A.D. Todiraş, Iaşi.

*** (1998), *DEX,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti

*** (2006) *Dicţionar enciclopedic (vol. I-VI),* Editura Enciclopedică, Bucureşti